

Siina Laurila

KIRJALLISTA MENETTELYÄ JA POISSAOLOKÄSITTELYÄ KOSKEVIEN SÄÄNNÖSTEN YHTENÄISTÄMINEN RIKOSPROSESSISSA

Muutoksen tarve Helsingin käräjäoikeuden näkökulmasta

KIRJALLISTA MENETTELYÄ JA POISSAOLOKÄSITTELYÄ KOSKEVIEN SÄÄNNÖSTEN YHTENÄISTÄMINEN RIKOSPROSESSISSA

Muutoksen tarve Helsingin käräjäoikeuden näkökulmasta

Siina Laurila
Opinnäytetyö
Kevät 2014
Liiketalouden koulutusohjelma
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu

Liiketalouden koulutusohjelma, oikeuden ja hallinnon suuntautumisvaihtoehto

Tekijä: Siina Laurila

Opinnäytetyön nimi: Kirjallista menettelyä ja poissaolokäsittelyä koskevien säännösten yhtenäistämisen rikosprosessissa: Muutoksen tarve Helsingin kärjäoikeuden näkökulmasta

Työn ohjaaja: Katja Sankala

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2014

Sivumäärä: 77 + 6 liitettä

Alioikeuksilla on käytössään kaksi rikosprosessilajia, jotka mahdollistavat rikosasian ratkaisemisen ilman vastaajan henkilökohtaista läsnäoloa. Kirjallisessa menettelyssä rikosasia ratkaistaan pääkäsittelyä toimittamatta puheenjohtajan virkahuoneessa kirjallisesti esitetyn oikeudenkäyntiaineiston perusteella. Poissaolokäsittelyssä pääkäsittely järjestetään, mutta vastaaja kutsutaan sinne ratkaisun uhalla. Tässä opinnäytetyössä on tutkittu mahdollisuuksia menettelyjen yhtenäistämiseen, sillä niissä tuomittavat enimmäisrangaistukset eroavat toisistaan.

Opinnäytetyössä on tutkittu kirjallista menettelyä ja poissaolokäsittelyä koskevien säännösten sisältö ja merkitys, mahdollisuutta yhtenäistää niitä sekä keskeisimmät yhtenäistämässä huomioitavat tekijät. Työ on pääasiassa kvalitatiivinen, mutta työssä on lisäksi kvantitatiivisin menetelmin tutkittu yhtenäistämisen tarvetta Helsingin kärjäoikeuden näkökulmasta. Laadullinen tutkimus on suoritettu teemahaastatteluina, jotka on tehty kahdessa erässä. Ensimmäiseksi on haastateltu Helsingin kärjäoikeuden kärjätuomari Marko Lepistöä, jonka pohdinnasta opinnäytetyön aihe on syntynyt. Haastattelun tuloksena on muutettu poissaolokäsittelyä koskevia säännöksiä korottamalla menettelyssä tuomittava enimmäisrangaistus kolmesta kuukaudesta yhtenäiseksi kirjallisessa menettelyssä tuomittavan yhdeksän kuukauden kanssa. Lisäksi on ehdotettu, että vastaajan tunnustaminen rajataan menettelyn soveltamisedellytysten ulkopuolelle. Toisessa erässä on haastateltu kahta muuta Helsingin kärjäoikeuden puheenjohtajaa, yhtä kärjäsihteeriä sekä yhtä Helsingin syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjää. Lainkäyttöhenkilökunnalle tehtyjen haastattelujen avulla on selvitetty objektiivinen kannanotto ehdotetuista muutoksista. Kärjäsihterille tehdyn haastattelun kautta on täydennetty tutkimuksen tietoperustaa kansliahenkilökunnan työstä.

Tutkimusmenetelmä on lainopillinen, jossa ensisijaisina lähteinä on käytetty voimassa olevia lakeja sekä hallituksen esityksiä. Lähteinä on lisäksi käytetty oikeuskirjallisuutta sekä erilaisia viranomais selvityksiä ja -ohjeita. Keskeisimpiä lakeja työssä ovat laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997) ja oikeudenkäymiskaari (4/1734), joiden ohella keskeisessä asemassa ovat poissaolokäsittelyn sääntelyä koskeva hallituksen esitys (HE 82/1995 vp) ja kirjallisen menettelyn sääntelyä koskeva hallituksen esitys (HE 271/2004 vp).

Tutkimuksen johtopäätöksenä on todettu, että Helsingin kärjäoikeuden pääkäsittelyistä yli kolmannes on peruuntunut. Suurin osa peruutuksista on johtunut vastaajien haastamattomuudesta, mutta haastettujen vastaajien poissaolot ovat olleet heti toiseksi yleisin ongelma. Haastettujen vastaajien poissaoloihin olisi syytä puuttua, mutta keinoja siihen on monia. Työssä on havaittu, että ehdotettu säännös antaa tuomioistuimelle paljon harkintavaltaa. Toisaalta ehdotetun säännöksen ei uskottu vaikuttavan kärjäoikeuden ratkaisujen aineellisoikeudellisuuteen. Missä määrin on tuomioistuinlaitoksen tehtävä holhota vastaajia, joita ei kiinnosta heidän asiansa ja oikeusturvansa? Se on osoittautunut haastavimmaksi arvoitukseksi tässä ongelmanratkaisussa.

Asiasanat: vastaaja, poissaolokäsittely, kirjallinen menettely, yhdenmukaistaminen, rikosprosessi

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences

School of Business and Information Management, Option of Law and Administration

Author: Siina Laurila

Title of thesis: Unifying the statutes of written procedure and procedure in which a decision can be made regardless of the absence of the defendant in criminal process: The need for modification from Helsinki District Court's perspective

Supervisor: Katja Sankala

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2014

Number of pages: 77 + 6

Lower court of justice applies two criminal procedure codes in which a decision can be made regardless of the absence of the defendant. In terms of a written procedure, a criminal case can be judged without the main hearing in the District Court judge's office on the basis of written trial documents. In the absence procedure, the main hearing will be arranged, but the defendant is summoned to the hearing under a threat of resolution. The respective thesis studies the prospects of unifying these procedures because of their unequal maximum sentences.

This thesis has studied the statutes of written procedure and absence procedure, their contents and significance, the possibility to consolidate them as well as the key components of the consolidation process. The study is mainly qualitative in nature accompanied with quantitative methods in order to indicate the consolidation requirement from the Helsinki District Court's perspective. The qualitative part of the study has been conducted as theme interviews in two sections. First, Marko Lepistö, a Helsinki District Court judge, was interviewed since he was behind the research topic. On the basis of the first interview, the absence procedure has been proposed to extend in a way that the maximum sentence raises from three months to equal the nine-month sentence of the written procedure. The proposal also excludes the defendant's confession outside of the application conditions. The second part involved interviews of two other Helsinki District Court judges, one district secretary and one prosecutor at the Helsinki prosecutor's office. These judicial staff interviews have provided the study with objective statements of the extended absence procedure. The knowledge base of the study concerning the duties of office staff has been supplemented through the interview of the district secretary.

The study method is juridical, in which primary sources used are active laws and government proposals. In addition, sources such as justice literature and a variety of regulatory statements and guidance have been used. The central laws applied in the thesis are Criminal Procedure Act (689/1997) and Code of Judicial Procedure (4/1734) along with government proposal on procedure in which a decision can be made regardless of the absence of the defendant (HE 82/1995 vp) and government proposal on written procedure (HE 271/2005 vp).

The thesis concludes that over third of the main hearings in Helsinki District Court are cancelled. Majority of the cancellations occur because the defendants are not summoned, but the absence of summoned defendants is the second largest problem. The absence of summoned defendants should be addressed. The thesis has discovered that the proposed statute allows plenty of discretion to the judicial court. On the other hand, the proposed statute was not assumed to affect the substantive nature of the district court's resolutions. To what extent is it the responsibility of judicial court to take care of the defendants, who are not interested in their own issues and legal protection? This has turned out to be the main challenge in solving the problem.

Keywords: defendant, absence procedure, written procedure, equalize, criminal procedure

SISÄLLYS

LYHENTEET	7
1 JOHDANTO	8
2 POISSAOLOKÄSITTELY	12
2.1 Poissaolokäsittelyä koskevat säännökset	12
2.2 Poissaolokäsittelyn sääntelyyn vaikuttaneet tekijät	15
2.3 Rikosasian ratkaiseminen poissaolokäsittelyssä	16
3 KIRJALLINEN MENETTELY	20
3.1 Kirjallista menettelyä koskevat säännökset	20
3.2 Kirjallisen menettelyn sääntelyyn vaikuttaneet tekijät	23
3.3 Rikosasian ratkaiseminen kirjallisessa menettelyssä	24
4 MENETTELYJEN YHTENÄISTÄMINEN	28
4.1 Poissaolokäsittelyn laajentaminen	30
4.1.1 Tunnustuksen rajaaminen	32
4.1.2 Suostumuksen rajaaminen	33
4.1.3 Menettely käytännön tasolla	34
4.2 Yhtenäistämisen hyödyt	36
4.2.1 Tuomioistuimien työmäärän väheneminen	36
4.2.2 Valtiolle syntyvät taloudelliset säästöt	39
4.2.3 Hyödyt asianomistajien ja todistajien näkökulmasta	41
4.2.4 Vastaaajiin ulottuvat hyödyt	42
4.3 Huomioitavat oikeudet ja velvollisuudet	43
4.3.1 Kansainväliset sopimukset	44
4.3.2 Oikeusturva	46
4.3.3 Prosessiperiaatteet	47
4.3.4 Oikeuskäytäntö ja lainkäyttöhenkilökunnan näkökanta	50
5 RIKOASIOIDEN KÄSITTELY HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUDESSA	53
5.1 Tutkimuksen vaiheet ja toteutus	53
5.2 Tutkimustulokset	56
5.2.1 Eri käsittelytapojen jakautuminen rikosasioiden ratkaisemiseksi	57
5.2.2 Kirjallinen menettely rikosasioiden käsittelytapana	58

5.2.3	Rikosasian ratkaisuun vaadittavat käsittelykerrat	59
5.2.4	Syyt pääkäsittelyiden peruuntumisiin	61
6	JOHTOPÄÄTÖKSET	63
7	POHDINTA	69
	LÄHTEET	72
	LIITTEET	77

LYHENTEET

EUI	Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus
HE	Hallituksen esitys
LaVM	Lakivaliokunnan mietintö
OAL	Oikeusapulaki 5.4.2002/257
OK	Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4
PKL	Pakkokeinolaki 22.7.2011/806
PL	Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
RL	Rikoslaki 19.12.1889/39
ROL	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689
TodKorvA	Valtioneuvoston asetus valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista 619/2013
TodKorvL	Laki valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista 666/1972
vp.	Valtiopäivät

1 JOHDANTO

Helsingin käräjäoikeus on henkilökunnan ja käsiteltyjen asioiden määrillä mitattuna Suomen suurin alioikeus (Helsingin käräjäoikeus, hakupäivä 4.5.2014). Vuonna 2012 Helsingin käräjäoikeuteen on saapunut 11 726 rikosasiaa, mutta vain 8 455 rikosasiaa on saatu ratkaistua. Vuodelta 2011 siirtyneet 4 805 vireille jäänyttä rikosasiaa huomioon ottaen yli 6 000 rikosasiaa on jäänyt ratkaistumatta. (Tilastokeskus, hakupäivä 4.5.2014.) Työskentely Helsingin käräjäoikeudessa käräjäsihteerinä on osoittanut, että vastaajien piittaamattomuus selvittämään mahdollisesti tekemänsä rikosta on yksi keskeisimmistä rikosasioiden tuomioistuinkäsittelyihin liittyvistä ongelmakohtista. Lainsäädännön tehtävänä on olla täsmällinen, nykyaikainen ja yhteiskunnan voimassa olevia tarpeita palveleva (Valtioneuvoston kanslia 2006, 24). Lainsäädäntö ei kuitenkaan nykyisellään tarjoa tuomioistuimelle riittävän laajalti mahdollisuuksia käsitellä rikosasioita tilanteissa, joissa vastaaja pitäytyy passiivisena asian selvittämistä kohtaan. Tässä opinnäytetyössä on tutkittu yhtä mahdollista ratkaisumallia tähän ongelmaan.

Ihmisille havainnot rikosoikeuden soveltamisesta käytännössä eli rikosprosessissa ovat keskeinen tekijä luomaan ymmärrystä rikosoikeutta kohtaan (Tapani & Tolvanen 2008, 18). Rikosprosessi kuvaa menettelyä, jossa ratkaistaan kysymys rikosoikeudellisesta vastuusta väitetyn rikoksen johdosta (Jokela 2008, 6). Toisin sanoen menettely kuvaa rikoksentekijää vastaan nostetun syytteen käsittelyä eri vaiheissa (Linna 2012, 6). Rikosprosessi koostuu neljästä päävaiheesta, joita ovat esitutkinta, syyteharkinta, oikeudenkäynti tuomioistuimessa sekä rangaistuksen täytäntöönpano (Jokela 2008, 5). Rikosprosessin edetessä esitutkinnasta syyteharkintaan, mahdollisen rikoksentekijän oikeudellinen nimike muuttuu epäilystä syytetyksi. Rikosasian saavuttua käräjäoikeuteen käsiteltäväksi, oikeudellinen nimike muuttuu syytetystä vastaajaksi. (Linna 2012, 6.)

Suomessa rikosoikeudenkäyntien pääsääntönä on, että vastaaja määrätään saapumaan pääkäsittelyyn henkilökohtaisesti sakon uhalla (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997 8:1.1 §). Pääsäännöstä on kuitenkin jouduttu poikkeamaan, kun on havaittu, että vastaajien oikeudettomista oikeudenkäyntipoissaoloista johtuen vähäisissä ja selvissä rikosasioissa pääkäsittelyitä peruuntuu huomattavasti (HE 82/1995 vp, 24). Ensimmäinen pääsäännöstä poikkeava menettely, poissaolokäsittely, on säädetty vuonna 1997 (ROL 13:1.1 §). Poissaolokäsittely ei kuitenkaan yksistään ollut riittävän tehokas keino vähentämään pääkäsittelyiden peruuntumisia, minkä vuoksi on katsottu tarpeelliseksi säännellä toinen pääsäännöstä poikkeava menettely eli vuonna 2005 voimaan tullut

kirjallinen menettely (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta 243/2006; HE 271/2004 vp, 1).

Poissaolokäsittely ja kirjallinen menettely mahdollistavat rikosasian ratkaisemisen ilman vastaajan henkilökohtaista läsnäoloa (ROL 8:11.1 §; HE 271/2004 vp, 23). Poissaolokäsittelyssä vastaaja kutsutaan oikeuteen uhalla, että asia voidaan ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta, jolloin vastaajalla säilyy mahdollisuus saapua pääkäsittelyyn henkilökohtaisesti tai asiamiehen välityksellä vastaamaan syytteisiin sekä esittämään oman näkemyksensä asiassa (ROL 8:11.1 §; Oikeudenkäymiskaari 7/1734 15:1.1 §). Kirjallisessa menettelyssä vastaaja nimenomaisesti luopuu oikeudestaan suulliseen käsittelyyn ja suostuu, että asia ratkaistaan kirjallisesti (ROL 5a:1.1 § 2 k.). Kummassakaan menettelyssä vastaajan henkilökohtainen läsnäolo ei ole edellytys asian ratkaisemiseksi, mutta siitä huolimatta rangaistusseuraamusten enimmäismäärät eroavat toisistaan: Poissaolokäsittelyssä vastaaja voidaan pääsäännön mukaan tuomita enintään kolmen kuukauden vankeusrangaistukseen, kun puolestaan kirjallisessa menettelyssä ankarin mahdollinen rangaistusseuraamus on yhdeksän kuukauden vankeusrangaistus (ROL 8:11.1 §; ROL 5a:1.2 §).

Tässä opinnäytetyössä on selvitetty kirjallista menettelyä ja poissaolokäsittelyä koskevien säännösten sisältö ja mahdollisuus niiden yhtenäistämiseen sekä tutkittu lainsäädännön näkökulmasta keskeisimmät yhtenäistämässä huomioitavat tekijät. Menettelyjä yhtenäistämällä on luotu yksi ratkaisumalli, jolla voitaisiin puuttua yhä enenevässä määrin kasvaviin pääkäsittelyiden peruuntumisiin. Opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää Helsingin käräjäoikeuden näkökulmasta katsottuna tarve säännöksen yhtenäistämiseen.

Idea työn aiheeseen on syntynyt keskustelusta Helsingin käräjäoikeudessa työskentelevän rikospuolen käräjätuomarin kanssa. Hän on pohtinut, minkä vuoksi kirjallisessa menettelyssä tuomittava enimmäisrangaistus eroaa huomattavasti poissaolokäsittelyn enimmäisrangaistuksesta. Rangaistusseuraamuksen tulisi kuitenkin määräytyä käsillä olevan teon mukaan, eikä se saisi olla riippuvainen käräjäoikeuden käyttämästä käsittelytavasta. Kyseisen pohdinnan seurauksena on päädytty tekemään tutkimus, jossa on selvitetty rikosprosessia koskeva voimassa oleva lainsäädäntö, tuotu esille peruuntuneiden pääkäsittelyiden ongelmallisuus Helsingin käräjäoikeudessa sekä mahdollinen ratkaisumalli kyseiseen ongelmaan. Tutkimuksessa on rajattu prosessikuvaus siitä, miten menettelyjen yhtenäistäminen tapahtuisi lainsäätäjän näkökulmasta. Työn ulkopuolelle on rajattu myös rikosprosessi asianomistajarikoksissa.

Opinnäytetyön tutkimusongelmia ovat: "Mikä on kirjallista menettelyä ja poissaolokäsittelyä koskevien säännösten sisältö ja merkitys?", "Miten säännöksiä voitaisiin yhtenäistää?" sekä "Mitkä ovat

rikosasioiden käsittelyn ongelmakohtia Helsingin käräjäoikeudessa?”. Tutkimusmenetelmänä on ollut lainoppi, minkä vuoksi ongelmiin on haettu vastausta pääasiassa vallitsevasta oikeusjärjestyksestä. Opinnäytetyön tietoperusta on näin ollen muodostunut ensisijaisesti lainopista, mutta työssä on lisäksi käytetty lain esitöitä, oikeuskirjallisuutta, erilaisia viranomais selvityksiä ja -ohjeita sekä internet-lähteitä. Keskeisimpiä lakeja työssä ovat laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997) ja oikeudenkäymiskaari (4/1734), joiden ohella keskeisen aseman työssä ovat saavuttaneet myös rikosprosessimuutoksia koskevat lain esityöt kuten poissaolokäsittelyn sääntelyä koskeva hallituksen esitys (HE 82/1995 vp) ja kirjallisen menettelyn sääntelyä koskeva hallituksen esitys (HE 271/2004 vp).

Opinnäytetyö on pääasiassa laadullinen tutkimus, mutta työhön on sisällytetty tilastollinen tutkimus konkretisoimaan käsiteltävänä olevan tutkimuksen ajankohtaisuus ja tarpeellisuus. Laadullisessa tutkimusosuudessa tutkimusmenetelmänä on käytetty lainoppia ja teemahaastatteluja. Lainsäädännön, lain esitöiden sekä erilaisten viranomais selvitysten valossa on kerrottu rikosprosessin monimuotoisuudesta käräjäoikeuksissa sekä tuotu esille rikosprosessin sääntelyssä huomioitavat keskeiset tekijät. Työhön on saatu käytännönläheistä näkökulmaa haastatteleamalla kolmea käräjätuomaria, yhtä syyttäjää sekä yhtä käräjäsihteeriä.

Työn tavoitteiden kannalta keskeisin tutkimusaineisto on saatu haastatteleamalla yli 15 vuotta rikosasioiden parissa työskennellyttä käräjätuomari Marko Lepistöä. Haastattelun kautta on tuotu esille lainkäyttöhenkilökunnan näkökulmasta pohdintaa nykyisestä rikosprosessista koskevasta lainsäädännöstä, minkä pohjalta tutkimuksessa on kehitetty kirjallisen menettelyn kanssa yhtenäisempi ja soveltamisalaltaan nykyistä laajempi poissaolokäsittely. Lisäksi haastattelun avulla on täydennetty tutkimuksen tietoperustaa. Objektiivisen näkökulman saavuttamiseksi tutkimuksessa on haastateltu myös kahta muuta käräjätuomaria sekä yhtä kihlakunnansyyttäjää. Selvittääkseen ehdotetun menettelyn vaikutukset käräjäoikeuden kansliahenkilökuntaan, on tutkimuksessa lisäksi haastateltu yhtä käräjäsihteeriä.

Käräjätuomari Lepistön sekä käräjäsihteerin teemahaastattelujen tulokset on esitetty vetoketjumallia hyödyntäen tietoperustan ja käytännön vuoropuheluna. Sen sijaan kahdelle muulle puheenjohtajalle sekä syyttäjälle tehdyt teemahaastattelut on tuotu tutkimuksessa esille lähinnä aihepohjaisesti. Näissä haastatteluissa on keskitytty selvittämään haastateltujen objektiivinen kannanotto yksistään yhdestä asiakokonaisuudesta eli työn tuloksena saadusta laajennetusta poissaolokäsittelystä.

Opinnäytetyöraportin ensimmäisessä luvussa on kuvattu poissaolokäsittelyä koskeva lainsäädäntö, sen sääntelyyn vaikuttaneet tekijät sekä kerrottu, miten poissaolokäsittelyssä ratkaistavan rikosasian käsittely etenee käräjäoikeudessa. Seuraavassa luvussa on kuvattu vastaavalla tavalla kirjallista menettelyä koskeva lainsäädäntö, tuotu esille uuteen säännökseen johtaneet tekijät sekä kuvattu rikosprosessin eteneminen kirjallisessa menettelyssä. Kolmannessa luvussa on käsitelty mahdollisuudesta yhtenäistää kyseiset menettelyt ja pohdittu, millä tavoin se olisi mahdollista toteuttaa. Lisäksi luvussa on perehdytty yhtenäistämisen tuomiin hyötyihin sekä käsitelty keskeisimmät yhtenäistämisessä ja ylipäänsä rikosprosessilainsäädännön sääntelyssä huomioitavat tekijät. Neljännessä luvussa on tuotu konkreettinen selvitys eri käsittelytapojen yleisyydestä Helsingin käräjäoikeudessa sekä syvennytty pääkäsittelyiden peruuntumisten määriin ja niihin johtaneisiin syihin. Selvitys on toteutettu kvantitatiivisin menetelmin tutkimalla otantamenetelmää käyttäen Helsingin käräjäoikeudessa vuonna 2013 ratkaistut varsinaiset rikosasiat. Raportin lopussa on esitetty johtopäätökset sekä vastaukset tutkimusongelmiin.

2 POISSAOLOKÄSITTELY

Poissaolokäsittely on lykkääntyneiden rikosoikeudenkäyntien vähentämiseksi säännelty menettely, jossa vastaajan henkilökohtainen läsnäolo ei ole edellytys asian tutkimiseksi ja ratkaisemiseksi (ROL 8:11.1 §; HE 82/1995 vp, 28). Varsinaista poissaolokäsittelyä on edeltänyt vuonna 1972 voimaan tullut säännös, jossa vastaaja on ollut mahdollista velvoittaa vasta asian jatkokäsittelyyn ratkaisun uhalla. Jatkokäsittelyyn ratkaisun uhalla velvoittaminen ei kuitenkaan ollut mahdollista, mikäli vastaajaa ei ollut aikaisemmin käsittelyn aikana henkilökohtaisesti kuultu, tai käsiteltävänä olevasta rikoksesta on säädetty ankarampi rangaistus kuin sakko. (Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 21/1972 16:8 §.) Rikosoikeudenkäyntiuudistuksen ohella säännöksen soveltamisalaa on laajennettu (HE 82/1995 vp, 1).

Rikosasioiden oikeudenkäyntimenettely on uusittu alioikeuksia koskevaksi lainsäädännöksi vuonna 1993 voimaan tulleiden riita-asioiden oikeudenkäyntimenettelyä sekä alioikeuksia koskevien uudistusten myötä (HE 82/1995 vp, 5). Aikaisemmin sekä riita- että rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyä koskevat säännökset ovat olleet oikeudenkäymiskaassa (Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 362./1960 14 luku). Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa on kumonnut suurimman osan oikeudenkäymiskaassa olleista rikosoikeudenkäyntiä koskevista säännöksistä (Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 690/1997). Samassa yhteydessä lakiin on sisällytetty uusi rikosasioiden lykkääntymisiä vähentävä menettely eli varsinainen poissaolokäsittely. Riita- ja rikosasioiden oikeudenkäyntiä koskevat yhteiset säännökset, kuten todistelua ja pöytäkirjaa koskevat säännökset, ovat säilyneet oikeudenkäymiskaassa. (HE 82/1995, 19 ja 31.)

2.1 Poissaolokäsittelyä koskevat säännökset

Nykyinen poissaolokäsittelyä koskeva säännös on pysynyt lähes muuttumattomana vuodesta 1997, jolloin se on tullut voimaan. Ensimmäisen kerran säännöstä on muutettu lailla oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta (894/2001) siten, että poissaolokäsittelyä koskevan säännöksen ensimmäiseen momenttiin on lisätty tuomittavan menettämisseuraamuksen suuruutta rajoittava enimmäismäärä. Menettämisseuraamus on turvaamistoimenpide, jolla rikoksella saatu taloudellinen hyöty tuomitaan valtiolle menetetyksi (Rikoslaki 39/1889 10:2.1 §). On katsottu, että vastaajan oikeusturva tämän jäädessä pääkäsittelystä pois edellyttää, että on olemassa yläraja tuomittavan menettämisseuraamuksen suuruudesta (HE 80/2000 vp, 51). Samassa yhteydessä

säännökseen on lisätty, että vastaajan poissaolo ei syytteiden lisäksi estä muidenkaan vaatimusten hylkäämistä (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta 894/2001 8:11.3 §). Säännöstä on jouduttu muuttamaan toisen kerran eurojen tultua ainoaksi käyväksi maksuvälineeksi Suomessa (HE 210/2001 vp, 1-2). Lailla oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 11 §:n muuttamisesta (1472/2001) tuomittavan menettämisseuraamuksen enimmäismäärä on muutettu 50 000 markasta 10 000 euron suuruiseksi. Viimeisimmän kerran säännöstä on muutettu lailla oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 11 §:n muuttamisesta (759/2010), jolloin poissaolokäsittelyn ensimmäiseen momenttiin on lisätty rikesakko yhdeksi rangaistusvaihtoehtoksi (HE 94/2009 vp, 62).

Nykyinen poissaolokäsittelyä koskeva säännös mahdollistaa rikosasian tutkimisen ja ratkaisemisen vastaajan poissaolosta huolimatta, mikäli hänen läsnäolonsa ei ole asian selvittämiseksi tarpeen ja hänet on sellaisella uhalla oikeuteen haastettu (ROL 8:11.1 §). Haaste tulee olla todisteellisesti annettu tiedoksi, jotta asia voidaan ratkaista (HE 82/1995 vp, 114). Mikäli vastaaja ei itse halua tulla paikalle, hänen on mahdollista lähettää oikeudenkäyntiasiamies edustamaan itseään (OK 15:1.1 §).

Vastaaja voidaan poissaolokäsittelyssä tuomita rikesakkoon, sakkorangaistukseen tai enintään kolmen kuukauden mittaiseen vankeusrangaistukseen ja enintään 10 000 euron suuruisen menettämisseuraamukseen (ROL 8:11.1 §). Asian ratkaiseminen poissaolokäsittelyssä ei kuitenkaan estä tuomioistuinta hylkäämästä syytteitä tai muita asiassa esitettyjä vaatimuksia (ROL 8:11.3 §). Vankeusrangaistus voidaan tuomita ehdollisena tai ehdottomana, sekä ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta vastaajalle voidaan hänen soveltuvuudesta riippuen tuomita myös yhdyskuntapalvelua (Laki yhdyskuntapalvelusta 1055/1996 1.1 § ja 4 §; HE 82/1995 vp, 115). Asian ratkaiseminen poissaolokäsittelyssä ei estä sitä, etteikö tuomioistuin voisi määrätä esimerkiksi aikaisemmin ehdollisena tuomitun rangaistuksen ehdottomaksi tai yhtenäisrangaistuksen aikaisemmin tuomitun rangaistuksen kanssa. Yhtenäisrangaistusta tuomittaessa tuomioistuimen tulee kuitenkin huomioida, ettei se saa ylittää kolmen kuukauden enimmäisrangaistusta. (HE 82/1995 vp, 115.)

Vastaajan tuomitseminen jopa kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen poissaolokäsittelyssä käyttäen on mahdollista, mutta siihen vaaditaan vastaajalta nimenomainen suostumus asian tutkimiseksi ja ratkaisemiseksi hänen poissaolostaan huolimatta. Lisäksi hänet tulee sellaisella uhalla haastaa. (ROL 8:12 §.)

Syytteiden ohella tuomioistuin voi vastaajan poissaolosta huolimatta ratkaista rikosasiassa syntyneitä muita vastaajaan kohdistettuja vaatimuksia, joista vastaaja on käsittelyn aikana saanut tiedon. Tuomioistuin voi muun muassa määrätä vastaajan ajokieltoon, tuomita vastaaja korvaamaan valtiolle syntyneitä todistelukustannuksia sekä ratkaista rikokseen perustuvia yksityisoikeudellisia vaatimuksia. (HE 82/1995 vp, 115.) Yksityisoikeudellinen vaatimus on asianomistajan eli rikoksen uhrin tai rikoksella loukatun henkilön esittämä vahingonkorvausvaatimus tai muu yksityisoikeudellinen hyvitys kärsitystä loukkauksesta (Jokela 2012, 329; Jokela 2008, 253). Yksityisoikeudellisia vaatimuksia voi syntyä esimerkiksi anastus- ja vahingontekorikoksissa (Jokela 2008, 148). Korvauksen suuruutta määrättäessä tuomioistuimen tulee huomioida, että asianomistaja ei saa joutua vahingon johdosta huonompaan asemaan kuin ilman vahinkotapahtumaa, mutta hän ei myöskään saa niin sanotusti rikastua sen johdosta. Vahingonkorvauksella pyritään poistamaan teolla aiheutettu haitta tai palauttamaan sitä edeltävä tila ennalleen. (Lappi-Seppälä 2000, 447.)

Rikoksen johdosta syntynyt yksityisoikeudellinen vaatimus on usein tarkoituksenmukaista käsitellä rikosasian yhteydessä, mutta joissain erityistapauksissa tuomioistuimen on mahdollista määrätä vaatimus käsiteltäväksi riita-asian oikeudenkäynnistä säädettyssä järjestyksessä (ROL 3:3 §; HE 82/1995 vp, 54). Poissaolokäsittelyn ollessa menettely, jossa asia voidaan ratkaista vastaajan poissa ollessa, tuomioistuimen on huolehdittava, että vastaaja saa tietoonsa syytteen ohella häneen kohdistetut yksityisoikeudelliset vaateet. Mikäli vastaaja ei ole tietoinen häneen kohdistetuista vaateista, ei asiaa siltä osin voida myöskään ratkaista. Lisäksi ratkaisun tulee perustua asian tosiasialliseen selvittämiseen, eikä vastaajan poissaololla saa olla vaikutusta lopputulokseen. (HE 82/1995 vp, 115.)

Vastaajalla on aina mahdollisuus saattaa poissaolokäsittelyssä ratkaistu asia uudelleen käsiteltäväksi, jos hänen poissaolonsa on johtunut laillisesta esteestä, jota hän ei ole voinut ajoissa ilmoittaa tuomioistuimelle (ROL 8:11.2 §). Este on laillinen, jos vastaaja on sairauden tai julkisen liikenteen keskeytymisen vuoksi ollut estynyt saapumasta oikeudenkäyntiin (OK 12:28.1 §). Tällainen este on ollut esimerkiksi isän mukanaolo lapsen synnytyksessä (KKO 9.12.2002 T 3280). Vastaajan saatua todisteellisesti tiedon asian ratkaisusta, hänellä on 30 päivää aikaa ilmoittaa esteestään tuomioistuimelle. Mikäli vastaaja ei kykene näyttämään laillista estettä poissaololleen, asiaa ei oteta uudelleen tutkittavaksi. (ROL 8:11.2 §.)

2.2 Poissaolokäsittelyn sääntelyyn vaikuttaneet tekijät

Ennen kuin varsinainen poissaolokäsittelyä koskeva säännös on säädetty, asianosaisten poissaolot oikeudenkäynneissä ovat johtaneet pääkäsittelyiden lykkääntymisiin. Mikäli syyttäjä on jäänyt saapumatta oikeudenkäyntiin, eikä hänelle ollut saatu sijaista välittömästi tuomioistuimen toimintaa haittaamatta, käsittelyä on jouduttu lykkäämään. Käsittelyä on lykätty myös, mikäli vastaaja on jäänyt saapumatta oikeuteen, eikä häntä ollut saatu samaan käsittelyyn tuoduksi (Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 1052/1991 24 ja 26 §). Nykyään henkilökohtaisesti kutsuttujen asianosaisten poissaolot rikosasioissa johtavat pääkäsittelyiden peruuntumisiin (ROL 6:2 §).

Tarve laajentaa poissaolokäsittelyä koskevan säännöksen soveltamisalaa on syntynyt havainnosta, että suurin osa rikosasioiden lykkääntymisistä on johtunut vastaajista; sakon uhasta huolimatta he eivät olleet saapuneet oikeuden pääkäsittelyihin. On tiedetty, ettei ongelmana ollut vastaajien pyrkimys välttää rangaistukseen tuomitsemista vaan se, ettei heitä kiinnostanut tulla oikeuteen selvittämään asiaa. Vastaajat ovat saattaneet pitää rikosta ja siitä tuomittavaa seuraamusta selvänä sekä velvollisuutta saapua tuomioistuimeen haitallisena lisäseuraamuksena. Sen vuoksi on katsottu tarpeelliseksi laajentaa tuomioistuimen mahdollisuutta ratkaista selvä rikosasia vastaajaa kuulematta. (HE 82/1995 vp, 114.)

Säännöksen laajentamisen tukena on ollut tilasto, joka on osoittanut, että vuonna 1985 neljäsosa rikosasioiden lykkääntymisistä ovat olleet haastettujen vastaajien poissaolojen seurausta (HE 82/1995 vp, 8). Tämä on ollut ristiriidassa sen kanssa, että jokaisen Suomen kansalaisen perusoikeuksiin lukeutuu oikeus saada asiansa käsiteltyksi toimivaltaisessa tuomioistuimessa ilman aiheutonta viivytystä (Suomen perustuslaki 731/1999 2:21.1 §). Siviiliasioiden tavoin myös rikosasioissa on koettu tärkeäksi välttää tarpeettomat lykkäykset. Lainsäädäntöä muuttamalla on haluttu mahdollistaa pääkäsittelyn toimittaminen siten, että asia on ratkaistavissa ensimmäisellä istuntokerralla. (HE 82/1995 vp, 1 ja 8.)

Menettelyä laadittaessa on analysoitu suomalaisessa oikeusjärjestyksessä vallitsevan kontradiktorisen periaatteen toteutuminen uudenaikaisessa rikosprosessissa, sillä periaatteen johdosta vastaajan kuulemisella on korostettu merkitys rikosasioiden käsittelyssä. On kuitenkin pidetty selvänä, että vastaajan esitutkinnassa antama tunnustus mahdollistaa rikosasian suhteellisen luotettavan selvittämisen, vaikka häntä ei henkilökohtaisesti oikeudenkäynnissä kuullakaan. (HE 82/1995 vp, 114.)

2.3 Rikosasian ratkaiseminen poissaolokäsittelyssä

Rikoksen tultua ilmi, asia etenee esitutinnan valmistumisen jälkeen syyttäjälle syyteharkinnan toimittamista varten (Esitutkintalaki 449/1987 43 §). Syyttäjä tekee syyteharkinnan aikana poliisin suorittaman esitutinnan perusteella arvionsa siitä, mitä menettelyä käyttäen asia voitaisiin ratkaista käräjäoikeudessa. Menettelyn valintaan vaikuttavat esitutkimateriaalista ilmenevät seikat, kuten onko teko tunnustettu vai kiistetty, ja millaista todistelua asiassa on saatavilla. (Lepistö 21.2.2014, haastattelu.) Syyttäjällä on velvollisuus nostaa syyte tapauksissa, joissa on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi (ROL 1:6 §). Syyte nostetaan toimittamalla kirjallinen haastehakemus käräjäoikeuden kansliaan (ROL 5:1.1 §). Haastehakemuksen lisäksi syyttäjän tulee toimittaa kaikki asian käsittelyä koskevat tarpeelliset asiakirjat, joiden ohessa syyttäjä esittää ehdotuksensa käytettävästä käsittelytavasta (ROL 5:4 §; HE 271/2004 vp, 46).

Tuomioistuimen velvollisuus on harkita erikseen jokaisen rikosasian kohdalla, milloin edellytykset poissaolokäsittelyn soveltamiselle ovat olemassa. Sellaiset rikokset, joissa on vakiintunut normaallirangaistus ja joissa ratkaistavat muutkin kysymykset ovat sellaisia, että vastaajan läsnäolo ja kannotto eivät juurikaan vaikuttaisi tuomioistuimen ratkaisuun, voidaan tutkia ja ratkaista, vaikka vastaajaa ei oikeudenkäynnin aikana kuultaisikaan. (HE 82/1995 vp, 114.) Käytännössä poissaolokäsittelyssä ratkaistaan enimmäkseen rikoksia, joissa vastaaja on esitutkinnassa kiistänyt teon sellaiseen seikkaan vedoten, jolla ei ole merkitystä asian ratkaisuun (Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Lopullinen päätösvalta käytettävästä käsittelytavasta kuuluu asian ratkaisevalle tuomarille (Godzinsky 2010, 41). Käräjäoikeus voi syyttäjän ehdottaman poissaolokäsittelyn vastaisesti päättää, että vastaaja kutsutaan henkilökohtaisesti oikeuteen (Lepistö 21.2.2014, haastattelu).

Mikäli rikosasia voidaan käsitellä poissaolokäsittelyssä, mahdollisen asianomistajan yksityisoikeudellisten vaatimusten ratkaiseminen asian yhteydessä edellyttää, että vaatimukset toimitetaan vastaajalle (HE 82/1995 vp, 115). Kun yksityisoikeudellinen vaatimus ei ole ilmeisen perusteeton ja sen ajaminen voi tapahtua ilman olennaista haittaa, on mahdollista, että syyttäjä ajaa asianomistajan pyynnöstä vireille laitetun syyteasian yhteydessä rikokseen perustuvaa korvausvaatimusta vastaajaa vastaan (ROL 3:9.1 §). Tällöin asianomistajan korvausvaatimukset ovat sisällytettynä haastehakemukseen (ROL 5:3.1 § 6 k.). Asianomistajalle, joka on esitutkinnassa ilmoittanut esittävänsä vaatimuksia asiassa ja jonka vaatimuksia syyttäjä ei aja, tulee varata tilaisuus toimittaa määräajassa vaatimuksensa ja sen perusteet kirjallisena (ROL 3:10.1 §). Samassa yhteydessä asianomistajalle laaditaan kutsu käräjäoikeuden pääkäsittelyyn (ROL 5:15.1 § 3 k.). Käräjäoikeus kut-

suu myös sellaiset asianomistajat, jotka ovat esitutkinnassa ilmoittaneet, ettei heillä ole vahingonkorvausvaatimuksia asiassa, mikäli heidän kuulemisensa on tarpeen asian selvittämistä varten (ROL 8:2.1 §). Kutsusta ilmenee pääkäsittelyn ajankohta, paikka sekä millä uhalla asianomistajan on saavuttava kärjäoikeuteen (ROL 5:15 §). Helsingin kärjäoikeus käyttää asianomistajien kutsuissa pääsääntöisesti 300 euron sakon uhkaa (Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Kirjallisen vaatimuksen toimittamispyyntö sen sijaan sisältää uhan, että mikäli yksityisoikeudellisia vaatimuksia ei toimiteta määräaikaan mennessä, vaatimus voidaan jättää kokonaan tutkimatta rikosasian yhteydessä (ROL 3:10.1 §).

Mahdollisten asianomistajan korvausvaatimusten saapumisen jälkeen tuomioistuin laatii vastaajalle haasteen (LIITE 1). Haaste on tuomioistuimen puheenjohtajan tai kärjänotaarin allekirjoittama asiakirja, joka tulisi viipymättä antaa vastaajalle tiedoksi (ROL 5:8.1 §). Siinä vastaajaa kehoitetaan vastaamaan häntä vastaan esitettyihin vaatimuksiin (ROL 5:9.1 §). Monien eri asiakirjojen laatimisen välttämiseksi tuomioistuin voi vastaajan haasteeseen sisällyttää kutsun asian pääkäsittelyyn (HE 82/1995 vp, 73). Kutsusta ilmenee asianomistajan kutsun tavoin pääkäsittelyn ajankohta ja paikka, mutta poissaolokäsittelyssä vastaaja kutsutaan uhalla, että asia voidaan ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta (ROL 5:15.3 §; ROL 8:11.1 §). Vastaajalle annetaan haasteen yhteydessä tiedoksi myös asianomistajan korvausvaatimukset sekä muut vastapuolen esittämät lausumat ja kirjalliset todisteet, siltä osin kuin sellaisia on kärjäoikeudelle toimitettu (ROL 5:15.3 §).

Mikäli vastaaja haluaa osallistua pääkäsittelyyn, mutta haasteesta ilmenevä ajankohta ei sovi hänelle, tulee vastaajan oma-aloitteisesti ilmoittaa siitä tuomioistuimelle. Silloin kun vastaajalla ei ole laillista estettä osallistua oikeudenkäyntiin, tulee hänen ensisijaisesti priorisoida menonsa, sillä kärjäoikeudella ei ole lain nojalla velvollisuutta siirtää asian pääkäsittelyä muista kuin lailliseen esteeseen verrattavista syistä. Useimmiten kuitenkin pääkäsittelyä siirretään asianosaisten pyynnöstä toiseen ajankohtaan, vaikka este ei olekaan laillinen. (Lepistö 21.2.2014, haastattelu.) Mikäli vastaaja ilmoittaa esteestään vasta tuomion antamisen jälkeen, tulee esteen siinä tapauksessa olla laillinen, jotta asia voidaan ottaa uudelleen käsiteltäväksi (ROL 8:11.2 §).

Poissaolokäsittely toimitetaan rikosasioiden pääkäsittelystä säädettyjen säännösten mukaisesti. Pääkäsittely on suullinen eli oikeudenkäynnissä asianosainen ei saa lukea tai antaa tuomioistuimelle kirjallista lausumaa tai muutoinkaan esittää asiaansa kirjallisesti (ROL 6:6.1 §). Poikkeuksena ovat tilanteet, joissa yksistään suullisesti esitetyt asiat ovat vaikeasti ymmärrettäviä. Lisäksi asian-

osainen saa lukea oikeuskäytäntöä koskevat suorat viittaukset sekä käyttää kirjallisia muistiinpanoja muistinsa tukemiseksi. (ROL 6:6.2 §.) Muistiinpanoja ei kuitenkaan saa sellaisenaan lukea (HE 82/1995 vp, 86).

Pääkäsittely voidaan aloittaa, kun tuomioistuin on selvittänyt asianosaisten saavuttua istuntosaliin, voidaanko asia ottaa lopullisesti käsiteltäväksi (ROL 6:1 §). Käytännössä puheenjohtaja tarkistaa, että kaikki asiaan henkilökohtaisesti velvoitetut asianosaiset ja todistajat ovat saapuvilla (HE 82/1995 vp, 78). Poissaolokäsittelyssä puheenjohtaja varmistaa vastaajan tiedoksiantotodistuksesta, että hänet on todisteellisesti haastettu ratkaisun uhalla (Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Tuomioistuimen todettua, että pääkäsittelyn aloittamiseksi ei ole estettä, puheenjohtaja pyytää mahdollisia todistajia odottamaan istuntosalin ulkopuolella (Jokela 2008, 332).

Pääkäsittely aloitetaan siten, että syyttäjä esittää haastehakemuksen mukaiset syytteet ja muut vaatimukset sekä lyhyesti niiden perusteet. Myös henkilökohtaisesti oikeuteen kutsutun asianomistajan tulee esittää mahdollinen rangaistus- ja korvausvaatimus lyhyesti perustellen. (ROL 6:7.1 § 1 k.) Sen sijaan, että vastaaja ilmoittaisi kantansa esitettyihin vaatimuksiin, tuomioistuin tarpeen mukaan selostaa käytettävissä olevista asiakirjoista, mitä hän on asiassa esittänyt. Mikäli vastaaja on ennen pääkäsittelyä toimittanut käräjäoikeuden kansliaan syytettä koskevan vastineen, tulee tuomioistuimen selostaa esitetty selvitys muille asianosaisille suullisesti. (ROL 6:6.3 §.) Tämän jälkeen syyttäjä ja asiassa mahdollisesti esiintyvä asianomistaja perustelevat tarkemmin kannanottonsa asiassa, jonka jälkeen asiassa otetaan vastaan sitä koskeva todistelu (ROL 6:7.1 § 3 k.; ROL 6:7.1 § 5 k.). Todistuskeinoja on sekä henkilöllisiä että reaalisia. Reaalisiin todistuskeinoin lukeutuu asiakirjatodistelu sekä katselmukset. Henkilöllisiä todistuskeinoja ovat puolestaan todistajien kuuleminen, asianosaisten kuuleminen todistelutarkoituksessa sekä asiantuntijatodistelu. (Jokela 2008, 467.) Todisteluosuuden loputtua asianosaiset esittävät loppulausuntonsa ja kertovat näkemyksensä vastaajalle tuomittavasta oikeudenmukaisesta seuraamuksesta (ROL 6:7.1 § 6 k.). Ennen pääkäsittelyn päättymistä asianosaisten tulee esittää mahdolliset oikeudenkäyntikuluvaatimuksensa asiassa. Vaatimuksista tulee ilmetä oikeudenkäyntikulujen määrä sekä niiden perusteet. (ROL 9:6 §.) Kontradiktorisen periaatteen nojalla vastapuolta on mahdollisuuksien mukaan kuultava kuluvaatimuksen johdosta (Jokela 2008, 359).

Seuraamuskeskustelun ja oikeudenkäyntikuluvaatimusten esittämisen jälkeen asianosaisia ja mahdollisesti oikeudenkäynnissä läsnä ollutta yleisöä pyydetään poistumaan tuomioharkinnan ajaksi istuntosalin ulkopuolelle (Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa 370/2007 5:23 §). Pääkäsittely on vastaajan poissaolosta johtuen normaalimenettelyyn verrattuna

yksinkertaisempaa ja nopeampaa (Jokela 2008, 427). Myös tuomioharkinta on jossain määrin nopeampaa poissaolokäsittelyssä, sillä tuomioistuimella ei ole samassa määrin asianosaisten lausumia, joihin tulee ottaa kantaa (Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Vastaajan ollessa pois tuomion julistamisesta, on tuomioistuimen velvollisuus toimittaa hänelle ilmoitus tuomion julistamis- ja antamispäivästä sekä tuomitusta seuraamuksesta muutoksenhakuohjeineen. Käytännössä ilmoitus lähetetään postitse vastaajan viimeksi ilmoittamaan osoitteeseen. (OK 25:4 §.)

3 KIRJALLINEN MENETTELY

Kirjallinen menettely on poissaolokäsittelyn ohella toinen menettely, jonka avulla rikosasia voidaan ratkaista ilman vastaajan henkilökohtaista läsnäoloa (ROL 8:11.1 §; HE 271/2004 vp, 23). Rikosasian käsitteleminen kirjallista menettelyä soveltaen on tullut osaksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia vuonna 2006, jolloin se on saanut kyseisestä säädöksestä oman erillisen 5a luvun (ROL 243/2006). Ero kirjallisen menettelyn ja täysimittaisen oikeudenkäynnin välillä on se, että missään vaiheessa prosessia ei järjestetä pääkäsittelyä (HE 271/2004 vp, 43). Kirjallisessa menettelyssä asia ratkaistaan kansliassa, pääkäsittelyä toimittamatta (ROL 5a:1 §). Pääkäsittelyn toimittamatta jättäminen tarkoittaa käytännössä sitä, että ketään ei tarvitse kutsua tuomioistuimeen (HE 271/2004 vp, 23).

Toisin kuin poissaolokäsittely, kirjallinen menettely ei perustu vastaajan passiivisuuteen tai poissaoloon (HE 271/2004 vp, 43). Lisäksi poissaolokäsittelyyn verrattuna kirjallisen menettelyn soveltamiselle on asetettu enemmän edellytyksiä, minkä vuoksi osa kirjallisessa menettelyssä ratkaistavista rikosasioista siirtyy suulliseen oikeudenkäyntimenettelyyn (Lepistö 21.2.2014, haastattelu).

3.1 Kirjallista menettelyä koskevat säännökset

Nykyinen kirjallista menettelyä koskeva säännös on poissaolokäsittelysäännöksen tavoin pysynyt lähes muuttumattomana sen vireille tulosta asti. Kirjallinen menettely on otettu käyttöön 1.10.2006, jonka jälkeen sitä on kerran muutettu lailla oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta (455/2011) vuonna 2011 (Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta 243/2006). Vuonna 2011 voimaan tulleen syyttäjälaitoksesta annetun lain (439/2011) seurauksena on haluttu yhdenmukaistaa syyttäjistä käytettävää nimitystä lainsäädännössä, minkä vuoksi kirjallista menettelyä koskevassa säännöksessä termi virallinen syyttäjä on pelkistetty syyttäjäksi (HE 286/2010 vp, 14).

Voimassa olevan lainsäädännön nojalla käräjäoikeus on päätösvaltainen ratkaisemaan rikosasian kirjallista menettelyä käyttäen, kun siinä on yksin puheenjohtaja (OK 2:6.2 §). Yhtenä edellytyksenä asian ratkaisemiselle pääkäsittelyä toimittamatta on, ettei mistään syyttäjän syytteessä tarkoitusta yksittäisestä rikoksesta ole tekohetkellä säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta (ROL 5a:1.1 § 1 k.). Näin ollen asiassa voidaan käsitellä useampi

syyte kerralla, vaikka niiden rikoslain 7:2 §:n mukaisesti laskettava yhteisen rangaistuksen enimmäisaika ylittää kahden vuoden vankeusrangaistuksen (HE 271/2004 vp, 42).

Toinen edellytys kirjallisen menettelyn soveltamiselle on, että vastaajan tulee tunnustaa menetteleensä syytteessä kuvatulla tavalla (ROL 5a:1.1 § 2 k.). Tämä ei tarkoita sitä, että vastaajan tulee myöntää myös asianomistajan yksityisoikeudelliset vaatimukset oikeiksi. Tunnustukseksi hyväksytään, että vastaaja ilmoittaa menetteleensä syytteessä kerrotuin tavoin. Mikäli vastaaja katsoo syyllistyneensä lievempään tekomuotoon, kuten varkauden sijasta näpistykseen, erimielisyys teon oikeudellisesta arvioinnista ei sellaisenaan ole este asian ratkaisemiseksi kirjallisessa menettelyssä. Sen sijaan, mikäli vastaaja myöntää lyöneensä toista henkilöä, mutta katsoo toimineensa hätävarjelussa, ei asian ratkaisemista kirjallisessa menettelyssä voida pitää riittävän oikeusvarmana. (HE 271/2004 vp, 42-44.)

Vastaajan tulee myös antaa käräjäoikeudelle nimenomainen ilmoitus, jossa hän luopuu oikeudestaan suulliseen käsittelyyn ja suostuu asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä (ROL 5a:1.1 § 2 k.). Tuomioistuimen velvollisuus on antaa vastaajalle tieto suostumuksen merkityksestä asian käsittelyssä (ROL 5a:2.1 §). Kyseisen ehdon on katsottu täyttävän ihmisoikeussopimusten määräykset sekä yleensäkin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytykset. Suostumus tulee antaa kirjallisesti haasteen tiedoksiannon yhteydessä tai sen jälkeen. (HE 271/2004 vp, 43.)

Pelkästään esitutkinnassa annettu tunnustus ja suostumus kirjalliseen menettelyyn eivät riitä, sillä vastaajan tulee olla tietoinen, mistä rikoksesta häntä tullaan syyttämään. Esitutkinnassa voidaan kuitenkin tiedustella vastaajan halukkuutta ratkaista asia kirjallisessa menettelyssä. Mikäli vastaaja esitutkinnassa kiistää rikoksen, ei se estä, etteikö vastaaja myöhemmin saatuaan syytteen tiedokseen voisi tunnustaa kuvatun teon ja antaa suostumustaan kirjalliseen menettelyyn. (HE 271/2004 vp, 43.)

Vastaajan ohella myös asianomistajan on esitutkinnassa tai myöhemmin kirjallisesti käräjäoikeudelle ilmoitettava, ettei vaadi pääkäsittelyn toimittamista. Toisin kuin vastaajalla, asianomistajan esitutkinnassa ilmoittama suostumus riittää. Mikäli asianomistaja on esitutkinnassa vaatinut pääkäsittelyn toimittamista, säilyy hänellä mahdollisuus myöhemmin kirjallisesti käräjäoikeudelle ilmoittaa sittenkin suostuvansa kirjalliseen menettelyyn. Asianomistajan oikeudet yhtyä syyttäjän syytteesen sekä esittää rikokseen perustuvia yksityisoikeudellisia vaatimuksia ovat ennallaan kirjallisesta menettelystä huolimatta. (HE 271/2004 vp, 44.)

Käräjäoikeuden tulee lisäksi arvioida, onko pääkäsittelyn toimittaminen asian selvitettyyn tilaan nähden kokonaisuutena arvioiden tarpeeton (ROL 5a:1 § 5 k.). Vastaajan oltua teon tehdessään täysi-ikäinen ja kaikkien edellä mainittujen ehtojen täytyessä asia voidaan käsitellä kirjallisessa menettelyssä (ROL 5a:1 § 3 k.). Ehto vastaajan täysi-ikäisyydestä perustuu siihen, että nuoren vastaajan henkilökohtaisella läsnäololla pääkäsittelyssä voi olla kasvatuksellista merkitystä. Teon vaikutusten selvittäminen kasvotusten mahdollisesti paikalla olevan asianomistajan kautta saattaa edistää nuorten pidättäytymistä uusista rikoksista. (HE 271/2004 vp, 44.)

Kirjallisessa menettelyssä vastaaja voidaan tuomita sakkorangaistukseen, ehdolliseen tai ehdottomaan vankeusrangaistukseen sekä vastaajan soveltuvuudesta riippuen myös ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta yhdyskuntapalveluun (Laki yhdyskuntapalvelusta 1.1 § ja 4 §; HE 271/2004 vp, 42). Vastaajalle tuomittava enimmäisrangaistus määräytyy sen perusteella, mitä menettelyä vastaajan haastamisessa käytetään. Vastaaja, jota kehoitetaan vastaamaan häntä vastaan esitettyihin vaatimuksiin kirjallisesti, voidaan tuomita enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen (ROL 5a:5 §). Vastaaja, jolle varataan tilaisuus suullisen lausuman antamiseen, voidaan sen sijaan tuomita enintään yhdeksän kuukauden vankeusrangaistukseen (ROL 5a:1.2 §). Mikäli tilaisuus suullisen lausuman antamiseen järjestetään, asianosainen kutsutaan sillä uhalla, että asia voidaan ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta (ROL 5a:3.3 §).

Kirjallisessa menettelyssä on rikoksesta tuomittavan rangaistusseuraamuksen sekä yksityisoikeudellisten seuraamusten lisäksi mahdollista ratkaista muita julkisoikeudellisia seuraamuksia kuten menettämisseuraamuksen määräämistä koskeva vaatimus. Sekä julkisoikeudellisten seuraamusten että asianomistajan yksityisoikeudellisten vaatimusten tutkimisen suhteen ei ole säädettyä mitään määrällisiä tai laadullisia rajoituksia. (HE 271/2004 vp, 42.)

Pääkäsittelyn puuttuessa kokonaan, tulee kirjallisessa menettelyssä käsiteltävä rikosasia ratkaista yksistään kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella (HE 271/2004 vp, 50). Tuomio saa perustua ainoastaan syytteessä esitettyihin seikkoihin sekä sen käsittelyn aikana mahdollisesti esille tuotuihin vaatimuksiin, vastauksiin, lausumiin tai muuhun kirjalliseen aineistoon, joka on syntynyt käsittelyn aikana (ROL 5a:7 §). Mikäli käsittelyssä joku asianosaisista on antanut käräjäoikeudelle suullisen lausuman asiassa, on kuulemisen johdosta pöytäkirjaan merkitty lausuma laillisesti hyväksyttyä oikeudenkäyntiaineistoa (HE 271/2004 vp, 50). Sen sijaan käräjäoikeus ei saa tuomiossaan viitata esitutkintapöytäkirjasta ilmeneviin seikkoihin, elleivät asianosaiset ole nimenomaan siihen käsittelyn aikana vedonneet (ROL 5a:7 §).

Käräjäoikeuden on välittömästi tuomion antamisen jälkeen lähetettävä vastaajalle ja sellaiselle asianomistajalle, joka on esittänyt asiassa korvausvaatimuksia, jäljennös tuomiosta. Tuomiosta tulee ilmetä, että se ei ole lainvoimainen. Lisäksi asianosaiselle on ratkaisun toimituksen yhteydessä annettava muutoksenhakuohjeet. (ROL 5a:8.2 §.)

3.2 Kirjallisen menettelyn sääntelyyn vaikuttaneet tekijät

Poissaolokäsittelyä säänneltäessä on pidetty tärkeänä seurata uudistuksen käynnistymistä ja toteutumista. Mikäli uudistuksessa ilmenee puutteita, tulee niihin puuttua välittömästi. (LaVM 9/1997 vp, 16.) Oikeuspoliittisen laitoksen laatima, vuonna 2000 julkaistu rikosasioita koskeva seuranta-tutkimus on osoittanut, ettei käräjäoikeuksissa noudatettavassa rikosprosessissa ole merkittäviä epäkohtia (HE 271/2004 vp, 6). Kuitenkin poissaolokäsittelyä koskevasta uudistuksesta huolimatta rikosasioiden pääkäsittelyistä jopa 31 % on peruuntunut vuonna 1999 (Godzinsky 2000, 18). Määrä oli pysynyt samalla tasolla kuin lykkäysten määrä ennen poissaolokäsittelyuudistusta (Godzinsky 2000, 59). Peruutuksista suurin osa on johtunut vastaajien haastamatta jäämisestä sekä henkilökohtaisesti haastettujen vastaajien poissaoloista oikeudesta (Godzinsky 2000, 19).

Suurien peruutusmäärien vuoksi on katsottu tarpeelliseksi muuttaa edelleen rikosoikeudenkäyntiä koskevaa lainsäädäntöä siten, että rikosasioiden käsittelystä tulee entistä tehokkaampaa ja tarkoituksenmukaisempaa. Lakia säädettäessä on keskitytty rikosprosessilainsäädännön kehittämiseen. Uudistuksen tavoitteena on ollut turvata entistä joutuisammat, tarkoituksenmukaisemmat ja joustavammat oikeudenkäynnit asianosaisten oikeusturvasta tinkimättä. Lisäksi on pyritty säästämään oikeudenkäynnistä syntyviä kuluja. (HE 271/2004 vp, 1 ja 6.)

Ensimmäiseksi on kartoitettu mahdollisuutta laajentaa rikesakkomenettelyn soveltamisalaa, rangaistusmääräysmenettelyn soveltamisalaa sekä poissaolokäsittelyn soveltamisalaa, mutta esityksessä on havaittu, etteivät laajentamiset onnistu ongelmitta. Rikesakkomenettelyn soveltamisalaa on kertaalleen laajennettu merkittävästi, minkä vuoksi on katsottu, että menettelyn laajentaminen toistamiseen edellyttää koko rikesakkojärjestelmän uudelleenarviointia. Rangaistusmääräysmenettelyn soveltamisalan laajentamisen keskeisin ongelma on puolestaan ollut tuomiovallan siirtymisessä tuomioistuinorganisaation ulkopuolelle eli syyttäjille. Myöskään poissaolokäsittelyä koskevia säännöksiä ei ole voitu muuttaa siten, että säännösten soveltamisalaa laajennetaan. Säännökset ovat vanhastaan herättäneet Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeuskomitean huolenaiheen

menettelyn sopivuudesta mainitun sopimuksen valossa. On todettu, että on tarpeen luoda menettely, jossa vastaaja nimenomaisesti antaa suostumuksensa asian käsittelyyn kirjallisessa menettelyssä. Nimenomaiseen suostumukseen perustuvan järjestelmän on katsottu toteuttavan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset parhaiten. (HE 271/2004 vp, 14-17.)

Tehokkaampaa ja tarkoituksenmukaisempaa menettelyä laadittaessa on huomioitu, että summaariset prosessilajit mahdollistavat yhteiskunnan voimavarojen tarkoituksenmukaisen käytön lainkäytön yhteydessä. Oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevia vaatimuksia vaarantamatta vähäiset ja yksinkertaiset rikosasiat tulee pyrkiä ratkaisemaan mahdollisimman yksinkertaista menettelyä käyttäen. Esimerkiksi rikosasiat, joiden näyttö- ja oikeuskysymyksissä ei ole epäselvyyksiä, soveltuvat ratkaistaviksi summaarisessa menettelyssä. Vastaavasti epäselvissä tapauksissa ja vakavimmissa rikosepäilyissä täysimittainen oikeudenkäynti on tarpeen. Käytettävää prosessilajia valitessa onkin syytä huomioida kunkin rikosasian erityispiirteet. (HE 271/2004 vp, 14.)

3.3 Rikosasian ratkaiseminen kirjallisessa menettelyssä

Kirjallisessa menettelyssä noudatetaan lähes kaikkia rikosasian käsittelyä koskevia säännöksiä, joita normaalimuotoisessa oikeudenkäyntimenettelyssäkin noudatetaan (ROL 5a:9.1 §). Ainoastaan pääkäsittelyä koskevat säännökset jäävät soveltamisalan ulkopuolelle. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että muun muassa oikeuspaikkaa, asianosaisten puhevallan käyttöä, oikeudenkäyntikuluja, tuomioistuimen ratkaisua sekä muutoksenhakua koskevat säännökset ovat sellaisinaan sovellettavissa. (HE 271/2004 vp, 43.)

Jo esitutkintavaiheessa poliisiviranomaiset aloittavat kartoittamaan mahdollisuuksia ratkaista rikosasia kirjallisessa menettelyssä tiedustelemalla asianosaisten halukkuutta menettelyn käyttämiselle (Esitutkintalaki 5.1 § 4 k.). Rikosasian tultua esitutkinnan päättymisen jälkeen syyttäjälle syyteharjintaa varten, syyttäjä tekee oman arvionsa siitä, täytyvätkö kirjallisen menettelyn edellytykset. Syyttäjän ehdotus käytettävästä käsittelytavasta sisällytetään haastehakemuksen toimittamisen yhteyteen. On myös mahdollista, että tuomioistuin päättäisi syyttäjän näkemyksen vastaisesti, että asia voidaan ratkaista kirjallisessa menettelyssä. Niissä tapauksissa tuomioistuimen velvollisuus on ilmoittaa asiasta syyttäjälle. (HE 271/2004 vp, 46.)

Mikäli asianomistaja on esitutkinnassa ilmoittanut vaativansa korvauksia rikoksen johdosta, käräjäoikeus lähettää asianomistajalle ensisijaisesti kirjallisen korvausvaatimuksen toimittamispyynn-

nön. Korvausvaatimusten saapumisen jälkeen tuomioistuin arvioi uudelleen, voidaanko asia ratkaista kirjallisessa menettelyssä. Asianomistajan korvausvaatimusten ollessa huomattavan suuret tai niiden ollessa lakiin perustumattomalla tavalla kohtuuttomat, on asia tarpeen käsitellä siten, että asianosaiset ovat oikeudessa läsnä. (Lepistö 21.2.2014, haastattelu.) Kirjallisen menettelyn edellytyksenä ei kuitenkaan ole, että vastaajan tulee myöntää asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus, sillä useimmiten rikokseen perustuvien riitaisten vahingonkorvausvaatimusten oikeellisuus voidaan selvittää kirjallisesti toimitetun selvityksen avulla. Vastaajan kiistämisestä huolimatta asianomistajan korvausvaatimus voidaan hyväksyä kokonaan tai osittain, mutta estettä ei ole sille, etteikö sitä voida myös hylätä kokonaan. (HE 271/2004 vp, 44.)

Mahdollisten asianomistajan korvausvaatimusten saapumisen jälkeen käräjäoikeus laatii vastaajalle asianmukaisen haasteen (LIITE 2). Haasteen mukana vastaajalle toimitetaan haastehakemus sekä asiassa mahdollisesti esitetyt kirjalliset korvausvaatimukset (ROL 5a:2.1 §). Haastehakemuksessa tulee olla syyttäjän ehdotus tuomittavasta rangaistusseuraamuksesta, sillä se voi vaikuttaa vastaajan suostumukseen asiassa (HE 271/2004 vp, 47).

Havaitessaan, että asian syyksilukeminen vaatii vastaajan tuomitsemista yli kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen, on tuomioistuimella velvollisuus varata vastaajalle tilaisuus suullisen lausuman antamiseen (ROL 5a:1.2 §). Asianosaiselle voidaan varata tilaisuus suullisen lausuman antamiseen silloinkin, kun häneltä on pyydetty kirjallista lausumaa asiassa (ROL 5a:3.2 §; HE 271/2004 vp, 48). Suullinen kuuleminen mahdollistaa sen, että tuomioistuin pääsee keskustelemaan vastaajan tai asiassa esiintyvän muun asianosaisen kanssa. Tuomioistuin voi myös järjestää suullisen kuulemisen sellaisissa tilanteissa, joissa esiintyy epäselvyyksiä yhdyskuntapalvelun tuomitsemista koskevista edellytyksistä. (HE 271/2004 vp, 48.)

Asianosainen saa myös itse pyytää tuomioistuinta järjestämään asiassa suullisen kuulemisen, mutta päätöksen sen järjestämisestä tekee puheenjohtaja arvioituaan kuulemisen tarpeellisuuden (HE 271/2004 vp, 48). Kun asiassa järjestetään suullinen kuuleminen, siellä annettu vastaus tai lausuma kirjataan pöytäkirjaan (ROL 5a:4.1 §). Vastapuolen kuulemisoikeuden turvaamiseksi asianosaisen kirjallinen vastaus tai lausuma taikka suullisen lausuman tai vastauksen perusteella laadittu pöytäkirja annetaan heti tiedoksi sitä koskeville asianosaisille, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta (ROL 5a:4.2 §; HE 271/2004 vp, 49). Pääsääntöisesti asianosainen kutsutaan suulliseen kuulemiseen uhalla, että asia voidaan ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta. Mikäli käräjäoikeus katsoo, että asianosaisen henkilökohtainen läsnäolo on tarpeen, voidaan hänet kutsua myös sakon uhalla. (ROL 5a:3.3 §.)

Kirjallisessa menettelyssä ratkaistavat asiat yritetään useimmissa tapauksissa antaa vastaanotto-todistuksella tiedoksi, minkä vuoksi vastaajalle toimitetaan haastehakemuksen ja asianomistajan korvausvaatimusten lisäksi tiedoksiantotodistus sekä lomake suostumusta ja tunnustusta varten palautuskuoren kera (HE 271/2004 vp, 45-46; Godzinsky 2010, 43). Haasteessa kerrotaan suostumuksen merkityksestä asian käsittelyyn nähden, sekä kehoitetaan vastaajaa vastaamaan kirjallisesti häntä kohtaan esitettyihin vaatimuksiin (ROL 5a:2.1-2 §). Haasteesta ilmenee, mihin mennessä vastaajan tulee toimittaa tunnustuksensa ja suostumuksensa käräjäoikeuteen, milloin asiassa annetaan tuomio sekä milloin asiassa järjestetään suullinen pääkäsittely. Pääkäsittelyn järjestäminen on tarpeen, mikäli vastaaja palauttaa yksistään tiedoksiantotodistuksen. (HE 271/2004 vp, 43-46.) Käytännössä vastaajalla on mahdollisuus päättää kolmen eri toimintatavan väliltä.

Vastaaja voi siis tunnustaa menetelleensä syytteessä kuvatulla tavalla ja suostua, että asia ratkaistaan kirjallisessa menettelyssä. Tällöin vastaajan tulee täyttää tiedoksiantotodistus sekä tunnustusta ja suostumusta varten annettu lomake ja toimittaa ne palautuskuoressa käräjäoikeuteen (HE 271/2004 vp, 46). Asiakirjojen saavuttua käräjäoikeuteen, asia on viipymättä ratkaistava kirjallisessa menettelyssä, jollei ole syytä siirtää asiaa pääkäsittelyyn (ROL 5a:2.3 §). Säännöksellä annetaan käräjäoikeudelle harkintavaltaa siten, että asiassa ilmenevän yllättävän seikan tai muun syyn vuoksi tuomioistuimien voi päättää asian siirtämisestä pääkäsittelyyn, vaikka kirjallisen menettelyn edellytykset ovatkin käsillä.

Epäselvissä tilanteissa käräjäoikeus voi järjestää uuden lausumakierroksen asianosaisille. (HE 271/2004 vp, 47.) Esimerkiksi tilanteissa, joissa asianosainen ei ole lausunut mitään, mutta käräjäoikeus pitää sitä tarpeellisenä, voi käräjäoikeus kehottaa asianosaista antamaan lisälausuman asiassa (ROL 5a:3.1 §; HE 271/2004 vp, 47-48). Tällöin käräjäoikeus määrää, mistä kysymyksestä asianosaisen on lausuttava (ROL 5a:3.1 §). Laajan ja tarpeettoman oikeudenkäyntiaineiston välttämiseksi tuomioistuimen tulee esittää asianosaiselle täsmäkysymyksiä lausumapyynnön yhteydessä (HE 271/2004 vp, 48). Lausuma voidaan käräjäoikeuden luvalla antaa myös suullisesti käräjäoikeuden kansliassa tai istuntopaikalla (ROL 5a:3.2 §).

Käräjäoikeuden saatua asianosaisten tarpeelliset lausumat ja vastaukset asiassa, siirtyy asia ratkaistavaksi kansliassa (HE 271/2004 vp, 41). Käytännössä tuomioharkinta tapahtuu puheenjohtajan virkahuoneessa (Godzinsky 2010, 45). Puheenjohtaja tutkii asiassa esitetyn oikeudenkäyntiaineiston, jonka pohjalta hän laatii tuomion. Rangaistusseuraamusta harkitessa tuomioistuimella on itsenäinen päätösvalta, sillä syyttäjän haastehakemuksessa esittämä seuraamusehdotus ei ole

tuomioistuinta sitova. Tuomioistuin voi periaatteessa tuomita vastaaja ehdotettua ankarampaan rangaistukseen. (HE 271/2004 vp, 47 ja 50.)

Tuomionantopäivänä kärjäsihteeri lähettää postitse vastaajan viimeksi ilmoittamaan osoitteeseen ilmoituksen ratkaisusta, joka sisältää tiedon ratkaisun lainvoimaisuudesta, mahdollisen sakkolapun sekä muutoksenhakuohjeet (ROL 5a:8.2 §). Sihteeri toimittaa kopion tuomiosta myös syyttäjänviraston kansliaan (Godzinsky 2010, 45).

On myös mahdollista, että vastaaja ei tunnusta menetelleensä syytteessä kuvatulla tavalla eikä anna suostumustaan asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä (HE 271/2004 vp, 45-46). Näiden tilanteiden varalta vastaajalle toimitettava haaste sisältää tiedon asian käsittelypäivästä sekä uhan, että asia voidaan ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta (Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Vastaajan palautettua kärjäoikeuteen yksistään tiedoksiantotodistuksen, asia siirtyy kirjallisesta menettelystä suulliseen oikeudenkäyntimenettelyyn - käytännössä poissaolokäsittelyyn - ja haasteesta ilmenevä pääkäsittelypäivä järjestetään suunnitelman mukaisesti (HE 271/2004 vp, 45-46; Lepistö 21.2.2014, haastattelu).

Viimeinen vaihtoehtoinen toimintatapa on, että vastaaja pitäytyy asian selvittämistä kohtaan passiivisena, eikä palauta kärjäoikeuteen mitään hänelle toimitetuista asiakirjoista. Myös tässä tilanteessa asia siirtyy suulliseen oikeudenkäyntimenettelyyn. Vastaajan jättäessä palauttamatta aikaisemmin hänelle toimitetun suostumus ja tunnustus -lomakkeen sekä tiedoksiantotodistuksen kärjäoikeuteen, tulee tuomioistuimen määrätä asialle uusi käsittelypäivä sekä laatia vastaajalle uusi haaste. Vastaaja kutsutaan pääkäsittelyyn uhalla, että asia voidaan ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta. (Lepistö 21.2.2014, haastattelu.) Haaste annetaan haastemiehelle tiedoksiantoa varten, tai se voidaan myös lähettää poliisiviranomaisten etsintäkuulutusrekisteriin, jolloin poliisit antavat haasteen vastaajalle tiedoksi hänet tavatessaan (Haastemiesasetus 506/1986 5 §; Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Vastaajan haastamisen jälkeen asia ratkaistaan poissaolokäsittelyssä.

4 MENETTELYJEN YHTENÄISTÄMINEN

Lainsäädäntöuudistukset lähtevät useimmiten liikkeelle tarpeesta muuttaa lainsäädäntö vastaamaan nykyisiä yhteiskunnallisia vaatimuksia (Valtioneuvoston kansleri 2006, 22). Esimerkiksi vastaajien oikeudettomat poissaolot rikosasioiden pääkäsittelyistä ovat johtaneet siihen, että poissaolokäsittelyä on laajennettu ja kirjallinen menettely on säännelty (HE 82/1995 vp, 114; HE 271/2004 vp, 22). Kuitenkin, edellä kerrotuista menettelyistä huolimatta haastettujen vastaajien poissaolot ovat edelleen merkittävä ongelma rikosprosessissa. Niiden johdosta myös valtion resursseja menee hukkaan. (Lepistö 21.2.2014, haastattelu.)

Lainsäädännössä on jo ennestään useita keinoja, joilla pyritään vähentämään pääkäsittelyiden peruuntumisia sekä ehkäisemään vastaajien oikeudettomien poissaolojen aiheuttamia haittoja (HE 271/2004 vp, 8; Jokela 2004, 64-65). Esimerkiksi vastaajan jäädessä saapumatta oikeuteen, voidaan hänet määrätä tuotavaksi samaan istuntoon (ROL 8:5.1 §). On myös mahdollista tuomioistuimen määräyksestä noutaa vastaaja jo heti ensimmäiseen pääkäsittelyyn, mikäli vastaajan käyttäytymisen perusteella on aihetta olettaa, ettei tämä aio noudattaa määräystä saapua oikeuteen (ROL 8:5.2 §; HE 271/2004 vp, 8). Lisäksi vastaaja voidaan syyttäjän vaatimuksesta vangita poissaolevana silloin, kun vastaajan toiminta osoittaa hänen pakoilevan oikeudenkäyntiä (Pakkokeinolaki 806/2011 2:11.1 §).

Tarkoituksenmukaisemman rikosasioiden käsittelyn mahdollistamiseksi lainsäädäntöä on kehitetty niin, että yhdessä käsiteltäväksi otetut syytteet voidaan erottaa (ROL 5:18.2 §; HE 40/1990 vp, 59). Syytteiden erottaminen on mahdollista, mikäli se on asian käsittelyn kannalta perusteltua (ROL 5:18.2 §). Säännös mahdollistaa useiden vastaajien rikosasioissa pääkäsittelyn järjestämisen siitä huolimatta, että joku vastaajista on jäänyt henkilökohtaisesti veloitettuna saapumatta oikeuteen. Tämä luo tuomioistuimelle puitteet käsitellä rikosasiat selkeinä kokonaisuuksina, ja lisäksi säännös turvaa pääkäsittelyiden keskittämisen. (HE 82/1995 vp, 77.)

Tuomioistuin voi myös eräin edellytyksin ottaa vastaan suullista todistelua pääkäsittelyn ulkopuolella (ROL 6:4 §). Esimerkiksi silloin, kun oikeuteen saapunutta asianomistajaa tai todistajaa ei tarvitse kuulla myöhemmin uudestaan, on todistelun vastaanottaminen pääkäsittelyn ulkopuolella sallittua (ROL 6:4.1 § 1 k.). Kuitenkin tilanteissa, joissa todistelussa on kysymys vastaajan tunnistamisesta, on vastaajan ja todistelutarkoituksessa kuultavan oltava molempien henkilökohtaisesti paikalla, eikä todistelun vastaanottaminen pääkäsittelyn ulkopuolella ole mahdollista (Lepistö

21.2.2014, haastattelu). Muutoin todistelu voidaan ottaa vastaan silloin, kun sitä ei ole myöhemmin enää saatavilla tai kun sen katsotaan aiheuttavan sen merkitykseen nähden kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa (ROL 6:3.1 § 1-2 k.). Esimerkiksi asianomistajan tai todistajan tullessa ulkomailta saakka kyseistä oikeudenkäyntiä varten, voidaan kohtuuttomien kustannusten välttämiseksi kuulla häntä pääkäsittelyn peruuntumisesta huolimatta (HE 15/1990 vp, 81). Tai oikeuteen kauempaa tulleet henkilöt, joiden todisteluteemana on pikemminkin teknisenä pidettävä yksityiskohta, voidaan kohtuuttoman haitan ehkäisemiseksi kuulla pääkäsittelyn ulkopuolella (HE 82/1995 vp, 81). Vastaavasti laajakantoisessa asiassa, jossa todistajan kertomuksella on keskeinen asema, ei pääkäsittelyn ulkopuolella kuulemista suositella (HE 15/1990 vp, 81).

Toisinaan henkilökohtaisesti kuultavaksi nimetty asianomistaja tai todistaja jää saapumatta oikeuteen. Myös näitä tilanteita varten lainsäädännöstä löytyy joustovaraa, ja pääkäsittely voidaan eräiden edellytysten täytyessä aloittaa. Pääkäsittelyn aloittaminen edellyttää, ettei ole aihetta olettaa käsittelyn tulevan lykätyksi. Mikäli pääkäsittelyä joudutaan jostain syystä lykkäämään, tulee tuomioistuimen ennakoida, että asia saadaan lykkäyksestä huolimatta käsitellyksi, eikä asiassa tarvitse toimittaa uutta pääkäsittelyä. Lisäksi asian lykkääntymisestä ei saa aiheutua merkittävää haittaa asian käsittelylle. (ROL 6:3.1 §.)

Edellä kuvatut säännökset ehkäisevät peruuntuvista pääkäsittelyistä aiheutuvia haittoja, sillä ne mahdollistavat esimerkiksi rikosasian käsittelemisen osittain kutsuttujen asianosaisten poissaoloista huolimatta. Lainsäädännössä kuitenkin pyritään siihen, että asiat saadaan keskitetysti käsiteltyä jo ensimmäisellä kerralla (HE 82/1995 vp, 1). Sen vuoksi poissaolokäsittely ja kirjallinen menettely on säännelty, mutta niiden vaikutus peruuntuvien pääkäsittelyiden vähentämiseksi ei kuitenkaan ole ollut riittävä (HE 82/1995 vp, 24; HE 271/2004 vp, 1; Lepistö 21.2.2014, haastattelu).

Vaihtoehtoisia keinoja puuttua peruuntuviin pääkäsittelyihin on useita. Haastettujen vastaajien oikeudettomien poissaolojen aiheuttaessa suurimman osan pääkäsittelyiden peruuntumisista, voidaan lainsäädäntöä kehitettäessä keskittyä esimerkiksi laajentamaan käräjäoikeuden mahdollisuuksia ottaa nykyistä laajemmin näyttöä vastaan vastaajan poissaolosta huolimatta. On nimittäin paljon vastaajia, joita ei kiinnosta tulla käräjäoikeuteen selvittämään asiaansa. Tämä voidaan toteuttaa esimerkiksi siten, että poissaolokäsittelyn käyttömahdollisuutta laajennetaan. Mikäli vastaaja ei halua tulla oikeuteen selvittämään asiaansa, pitäisi voida luottaa siihen, että tuomioistuimet pystyvät saavuttamaan aineellisesti oikean ratkaisun vastaajan poissaolosta huolimatta. Nykyinen

taloudellinen tilanne osaltaan vaatii myös oikeudenhoidolta velvoitteita, joten laajentamalla tuomioistuimen mahdollisuuksia käsitellä rikosasia haastetun vastaajan poissaolosta huolimatta saadaan aikaan merkittäviä säästöjä. (Lepistö 21.2.2014, haastattelu.)

4.1 Poissaolokäsittelyn laajentaminen

Poissaolokäsittelyn käyttömahdollisuuden laajentaminen on mahdollista toteuttaa eri tavoin. Tässä työssä on keskitytty yhtenäistämään poissaolokäsittelyn enimmäisrangaistus vastaamaan kirjallisessa menettelyssä tuomittavaa yhdeksän kuukauden vankeusrangaistusta, nimittäin kyseisen muutoksen myötä lainsäädännöstä tulisi loogisempi (Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Säännöksen käyttöalaan voisi kuulua yhden tuomarin kokoonpanolla ratkaistavat rikosasiat, eikä käytännöllisistä syistä vastaajan kiistäminen saisi olla este menettelyn soveltamiseksi. Ehdotetussa menettelyssä ratkaistavat rikosasiat voisivat olla niitä, joissa vastaajan kiistäminen perustuu seikkoihin, joilla ei asiassa esitetty muu näyttö huomioon ottaen ole vaikutusta asian ratkaisuun. (Lepistö 21.2.2014, haastattelu).

Laajennetun poissaolokäsittelyn säännöksiä suunniteltaessa on tarkoituksenmukaista pitää kirjallista menettelyä koskeva lainsäädäntö sen lähtökohtana, koska poissaolokäsittelyn käyttöalaa laajentamalla on muutenkin pyritty säännösten yhdenmukaisuuteen. Kirjallisessa menettelyssä voidaan ratkaista rikoksia, joissa syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai kaksi vuotta vankeutta (ROL 5a:1.1 § 1k.). Edellytykset yhden tuomarin kokoonpanolla ratkaistaviin rikosasioihin ovat lähtökohtaisesti samat, mutta säännöksessä esiintyy myös muutama poikkeus (OK 2:6.1 §). Poikkeustapauksena voidaan mainita virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, jonka käräjäoikeus voi yhden tuomarin kokoonpanolla ratkaista siitä huolimatta, että teon enimmäisrangaistus on neljän vuoden vankeusrangaistus (OK 2:6.1 § 1k.; RL 16:1.1 §). Nämä poikkeukset voitaisiin jättää ehdotetun menettelyn soveltamisalan ulkopuolelle, jolloin menettely mahdollistaisi ainoastaan niiden rikosten ratkaisemisen vastaajan poissaolosta huolimatta, joissa enimmäisrangaistus on syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa enintään kaksi vuotta vankeutta.

Ehdotettu poissaolokäsittelyä koskeva säännös voisi tunnustamista ja suostumista lukuun ottamatta olla yhdenmukainen nykyisen kirjallista menettelyä koskevan säännöksen kanssa, eikä kirjallista menettelyä koskevia käyttöalan rajoitteita olisi tarpeellista sen enemmälti poistaa. Poissa-

olokäsittelyn laajentamisen ohella voisi kuitenkin olla tarpeen harkita myös mahdollisuutta laajentaa tuomioistuimen mahdollisuuksia silmällä vastaajan esitutkintakertomusta (Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Ehdotetun poissaolokäsittelyn myötä oikeudenkäynnissä rikosasioissa annetusta laista tulisi poistaa 8:12 §, jonka mukaan vastaaja voidaan poissaolokäsittelyssä hänen suostumuksella tuomita enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen, sillä poissaolokäsittelyssä tuomittavan enimmäisrangaistuksen korottumisen myötä säännös olisi ristiriitainen ehdotetun säännöksen kanssa.

Uusi laajennettu poissaolokäsittelyä koskeva säännös voisi olla seuraavan sisältöinen:

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 8 luku 11 §

Asia voidaan tutkia ja ratkaista vastaajan poissaolosta huolimatta, jos

- 1) mistään syyttäjän syytteessä tarkoitetusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta;*
- 2) vastaaja on teon tehdessään ollut täysi-ikäinen;*
- 3) vastaajan läsnäolo asian selvittämiseksi on kokonaisuutena arvioiden tarpeetonta;*
- 4) hänet on ratkaisun uhalla kutsuttu tuomioistuimeen.*

Tällöin voidaan tuomita rikesakko, sakkorangaistus tai enintään yhdeksän kuukauden vankeusrangaistus ja enintään 10 000 euron suuruinen menettämisseuraamus.

Jos vastaaja on tuomittu 1 momentin nojalla rangaistukseen tai menettämisseuraamukseen, mutta hänellä on ollut laillinen este, jota hän ei ole voinut ajoissa ilmoittaa, vastaajalla on oikeus saattaa asia käsiteltäväksi uudelleen ilmoittamalla siitä tuomioistuimelle 30 päivän kuluessa siitä, kun hän on todisteellisesti saanut tiedon tuomitusta rangaistuksesta tai menettämisseuraamuksesta. Jos vastaaja ei näytä toteen laillista estettä, asiaa ei oteta tutkittavaksi.

Vastaajan poissaolo ei estä syytteen eikä muiden vaatimusten hylkäämistä.

4.1.1 Tunnustuksen rajaaminen

Esityksessä on ehdotettu, että tunnustus rajataan laajennetun poissaolokäsittelyn käyttöalaa rajoittavien edellytysten ulkopuolelle, sillä useat näytöllisesti selvät rikokset eivät vastaajan esitutkinnaissa antaman kiiston johdosta muuten sovellu ehdotetun menettelyn alaisuuteen. Käytännössä säännös mahdollistaisi asian ratkaisemisen esimerkiksi tilanteissa, joissa rattijuopumukseen syylistynyt henkilö kiistää liikuttaneensa autoaan. Esitutkinnasta selviää, että poliisi on pysäyttänyt tämän henkilön ja hänet on välittömästi puhallutettu. Lisäksi esitutkimateriaalissa on selvitys keskusrikospoliisilaboratorion tekemistä mittauksista, joista ilmenee vastaajan päihtymystila. On selvää, että kyseinen henkilö on syylistynyt rattijuopumukseen, mutta vastaajan kiistäminen estää asian ratkaisemisen kirjallisessa menettelyssä. Nykyisessä poissaolokäsittelyssä ratkaistaan paljon tämän kaltaisia rikoksia, joissa vastaaja on kiistänyt syytteen vedoten seikkaan, jolla ei ole merkitystä asian ratkaisuun. On myös vastaajia, jotka myöntävät menetelleensä syytteessä kuvatulla tavalla, mutta kiistävät syylistyneensä menettelyllään rikokseen. Menettelyn tunnustamisesta huolimatta asiaa ei ole mahdollista ratkaista kirjallisessa menettelyssä. (Lepistö 21.2.2014, haastattelu.)

Tunnustamisen poisrajaamisen merkitys voidaan havainnollistaa toisenlaisen esimerkkitalanteen avulla. Mikäli laajennettu poissaolokäsittely olisi kuten ehdotettu, voitaisiin sitä soveltaen ratkaista muun muassa pahoinpitelyrikoksia, joissa vastaaja voidaan tuomita enintään kahden vuoden vankeusrangaistukseen (RL 21:5.1 §). Käräjäoikeudella olisi käytössään esimerkiksi metroasemalla tapahtuneesta pahoinpitelystä videotallenne sekä todistajan lisäksi poliisimiehen kertomus, jossa tekijä on tunnistettu paikan päältä ja hänet on otettu kiinni. Tekijästä eikä teosta ole epäselvyyksiä, mutta tällä hetkellä rikoksen vakavuus estää asian ratkaisemisen poissaolokäsittelyssä. Vaikka vastaaja olisi kiistänyt syylistyneensä pahoinpitelyyn toimien hätävarjelutilanteessa, mutta hän ei halua tulla käräjäoikeuteen selvittämään asiaa, voitaisiin myös näitä tilanteita katsoen rajata vastaajan tunnustaminen laajennetun poissaolokäsittelyn edellytysten ulkopuolelle. (Lepistö 21.2.2014, haastattelu.) Lepistö on luottavainen, että tuomioistuin pystyy harkitsemaan tapauskohtaisesti onko asia sellainen, joka soveltuu vastaajan kiistämisestä huolimatta ratkaistavaksi poissaolokäsittelyssä sekä tekemään kiistämisestä huolimatta asiassa aineellisoikeudellisesti oikean ratkaisun (Haastattelu 21.2.2014).

Vastaajan tunnustamisen poisrajaamista menettelyn soveltamisedellytysten ulkopuolelle tukee myös se, että rikosprosessi perustuu akkusatoriseen menetelmään. Akkusatorisessa menetel-

mässä syyttäminen, todisteiden hankinta sekä näytön esittäminen kuuluvat syyttäjälle eli tuomioistuimen ulkopuoliselle henkilölle. (Jokela 2008, 22.) Syyttäjä on syyttömyysolettaman vuoksi velvollinen näyttämään toteen kaikki ne seikat, joihin syyte perustuu (HE 82/1995 vp, 16; Jokela 2008, 25). Tuomioistuimella on riippumattomana toimielimenä viran puolesta velvollisuus pohtia oikeudenkäyntiaineiston merkitys syytteen teonkuvaukseen nähden (Jokela 2008, 557). Näin ollen muun muassa vastaajan tunnustus ei sido tuomioistuinta, kuten ei myöskään vastaajan passiivinen toiminta rikoksen selvittämistä kohtaan (HE 82/1995 vp, 16-17). Rangaistus määrätään viran puolesta ja mikäli oikeudenkäyntiaineiston perusteella järkeviä epäilyjä jää vastaajan syyllisyydestä, syyte on puolustuksen suosimisen periaatteen vuoksi hylättävä (ROL 11:3 §; HE 82/1995 vp, 16; Jokela 2008, 557).

4.1.2 Suostumuksen rajaaminen

Ehdotetun poissaolokäsittelysäännöksen ulkopuolelle on tunnustuksen ohella rajattu edellytys toimittaa käräjäoikeudelle nimenomainen suostumus asian ratkaisemiseksi. Kirjallisessa menettelyssä vastaaja luopuu suostumuksellaan perusoikeuksiinsa kuuluvista oikeudenkäynnin suullisuudesta ja julkisuudesta sekä oikeudesta tulla kuulluksi (PeVL 31/2005 vp, 3). Poissaolokäsittelyssä suullinen ja julkinen pääkäsittely järjestetään joka tapauksessa, mutta vastaajan henkilökohtainen läsnäolo ei ole edellytyksenä asian tutkimiselle ja ratkaisemiselle. Syyttäjä, puheenjohtaja sekä mahdollisesti muut henkilökohtaisesti kutsutut asianomistajat ja todistajat saapuvat järjestettyyn pääkäsittelyyn, mutta vastaaja tekee itse valinnan tuleeko hän paikalle. Tällöin vastaajalle on poikkeuksetta annettu mahdollisuus suulliseen lausumaan, minkä vuoksi kyseinen edellytys ei sovellu ehdotettuun säännökseen.

Suostumuksen poisrajaamista tukee myös se, että tuomioistuinta velvoittaa virallisperiaate: Vastaajalle on annettava oikeussuojaa tämän tahdosta riippumatta (Jokela 2008, 25). Tuomioistuimella on vastaajan suostumuksesta riippumatta velvollisuus omasta aloitteestaan toimia vastaajan eduksi esimerkiksi uusien todisteiden hankkimiseksi syytetyn eduksi. Rangaistus määrätään viran puolesta, joten tuomioistuin voi hylätä syytteen sellaisenkin seikan perusteella, johon ei oikeudenkäynnin aikana kukaan olisi vedonnut. Joka tapauksessa tuomioistuimen on otettava viran puolesta huomioon asiaa lieventäviä asiasyitä, riippumatta vastaajan läsnäolosta ja suostumuksesta. (Jokela 2008, 25-26.)

4.1.3 Menettely käytännön tasolla

Ehdotetulla poissaolokäsittelyllä ei ole tarkoitus syrjäyttää kirjallista menettelyä, sillä kirjallinen menettely on edelleen prosessiekonomisesti edullisin menettely. Tästä syystä kirjallinen menettely olisi ensisijainen valinta rikosasian ratkaisemiseen. Tunnustuksen ja suostumuksen poisrajaamisen myötä menettely kuitenkin mahdollistaa vakavampien rikosasioiden ratkaisemisen ilman vastaajan nimenomaista myötävaikutusta, minkä vuoksi uutta poissaolokäsittelyä olisi mahdollista soveltaa lähinnä selvissä rikoksissa. Se, onko rikos selvä, määrittäisi saatavilla olevan näytön ja käräjäoikeuden suorittaman arvion perusteella. Säännös antaa sinänsä käräjäoikeudelle paljon harkintavaltaa.

Rikoksen tapahduttua poliisiviranomaiset edelleen kartoittaisivat esitutkintavaiheessa, onko asia mahdollista ratkaista kirjallisessa menettelyssä. Mikäli asianosaisten kertomuksista ilmenee, että kirjallisen menettelyn edellytykset ovat olemassa, asia pyritäisiin käsittelemään kirjallisessa menettelyssä. Mikäli kirjallisen menettelyn perusedellytyksistä puuttuisi jokin muu kuin tunnustus ja suostumus, ratkaistaisiin asia suullisessa oikeudenkäyntimenettelyssä, johon vastaaja kutsuttaisiin henkilökohtaisesti sakon uhalla. Sen sijaan, jos laajennetun poissaolokäsittelyn edellytykset täyttyvät, mutta asiaa ei ole voitu ratkaista kirjallisessa menettelyssä vastaajan jättäessä tunnustamatta ja suostumatta kyseiseen menettelyyn, voitaisiin asia mahdollisesti käsitellä ehdotetussa poissaolokäsittelyssä. Tunnustuksen poisrajaamisen myötä poissaolokäsittelyn soveltamisala on kirjallisen menettelyn soveltamisalaa laajempi. Tämän vuoksi käräjäoikeuden tulisi erikseen arvioida käsitellä olevan oikeudenkäyntiaineiston perusteella soveltuuko kyseisen rikosasia poissaolokäsittelyyn. Arvioinnissa keskeistä olisi muun muassa tutustua vastaajan vastaukseen sekä punnita vastauksesta ilmenevien seikkojen merkitys asiassa saatavilla olevaan muuhun näyttöön.

Pääsääntö poissaolokäsittelyn soveltamiselle olisi siis se, että rikosasian siirtyessä kirjallisesta menettelystä suulliseen oikeudenkäyntiin, siirtyy se suoraan poissaolokäsittelyn alaisuuteen. Tämä kattaa kaikki tilanteet, joissa vastaaja jättää palauttamatta hänelle postitettuja suostumus- ja tunnustuslomaketta sekä tiedoksiantotodistusta. Kirjallisessa menettelyssä käsitellään vähäisiä ja yksinkertaisia rikosasioita, joiden näyttö- ja oikeuskysymyksissä ei ole epäselvyyksiä. Mikäli ne voidaan oikeudenkäyntiaineistosta ilmenevän näytön puolesta käsitellä kirjallisesti ketään kuulematta, on oletettavaa niiden soveltuvan poissaolokäsittelyyn, joka ei myöskään edellytä vastaajan henkilökohtaista läsnäoloa.

Helsingin käräjäoikeuden kirjallisessa menettelyssä käsiteltävät rikosasiat yritetään pääsääntöisesti antaa vastaajalle postitiedoksiannolla tiedoksi (Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Tämän vuoksi vastaajan jättäessä toimittamatta häneltä pyydettyjä asiakirjoja ja asian siirtyessä laajennettuun poissaolokäsittelyyn, postitiedoksiantoa ei yritettäisi toista kertaa. Uuden haasteen laatimisen jälkeen asiakirjat toimitettaisiin suoraan haastemiehelle tiedoksiantoa varten. Tällä tavoin asia saataisiin vastaajan passiivisuudesta huolimatta ratkaistua jo heti toisen haastamisyrityksen jälkeen.

Ehdotetussa poissaolokäsittelyssä enimmäisrangaistusseuraamus olisi yhdeksän kuukautta vankeutta. Vastaaja voitaisiin kirjallisen menettelyn tavoin tuomita ehdolliseen tai ehdottomaan vankeusrangaistukseen, vankeusrangaistuksen sijasta yhdyskuntapalveluun ja aikaisemmin tuomittujen rangaistuksen kanssa yhtenäisrangaistukseen. Lisäksi ehdotetussa poissaolokäsittelyssä voitaisiin ratkaista muita rikosasiassa syntyneitä vaatimuksia, kuten ajokieltoa, todistelukustannusten korvaamista tai päihdetutkimuskustannuksia koskevia vaatimuksia. Yksityisoikeudellisten vaatimusten lisäksi olisi mahdollista ratkaista muita julkisoikeudellisia seuraamuksia kuten menettämisseuraamuksen määräämistä koskeva vaatimus. Yksityisoikeudellisten vaatimusten tutkimisen suhteen ei olisi asetettuna mitään määrällisiä tai laadullisia rajoituksia, mutta sen sijaan menettämisseuraamuksen suhteen voitaisiin säilyttää vanhastaan oleva 10 000 euron enimmäismäärä. Vastaajan tulee kuitenkin haasteen yhteydessä saada tieto kaikista häneen kohdistetuista vaatimuksista, jotta ne voidaan ratkaista.

Poissaolokäsittelyn laajentamisesta huolimatta tuomioistuimen ratkaisun tulisi edelleen perustua vallitsevaan lainsäädäntöön. Näin ollen tuomiossa tulisi ottaa huomioon vain se oikeudenkäyntiaiaineisto, joka on suullisesti esitetty pääkäsittelyssä (ROL 11:2.1 §; ROL 6:6.2 §). Tuomioistuimessa ei saisi esimerkiksi käyttää todisteena esitutkintapöytäkirjaan merkittyä lausumaa, ainakaan ilman, että kertomuksen antajaa on kuultu todistajana oikeudenkäynnissä (OK 17:11.1 § 2 k.; Jokela 2004, 177). Poikkeuksen säännökseen luovat tilanteet, joissa kertomuksen antajaa ei esimerkiksi menettymisensä vuoksi ole mahdollista kuulla pääkäsittelyssä tai sen ulkopuolella (OK 17:11.3 §; Jokela 2004, 180). Ratkaisussaan tuomioistuin saisi tuomita vain siitä teosta, josta rangaistusta on vaadittu (ROL 11:3 §). Käytännössä tuomioistuinta sitoo syytteessä oleva teonkuvaus, mutta sen sijaan teon rikosnimike tai lainkohdat eivät ole tuomioistuinta sitovia (Linna 2012, 156).

Oikeus hakea muutosta tuomioistuimen ratkaisuun on yksi asianosaisten oikeusturvaan lukeutuvista oikeuksista (PL 2:21.2 §). Ratkaisun lähettämisen osalta meneteltäisiin kuten kirjallisessa menettelyssä ja suppeammassa poissaolokäsittelyssä on tähänkin asti menetelty eli vastaajalle lähetettäisiin ratkaisun antamisesta mahdollisimman pian ilmoitus ratkaisusta lainvoimaisuustiedolla

varustettuna, mahdollinen sakkolappu sekä muutoksenhakuohjeet. Laajentaminen ei poistaisi säännöstä, jonka nojalla vastaaja voisi saattaa asiansa uudelleen käsiteltäväksi ilmoittamalla laillisesta esteestä 30 päivän kuluessa siitä, kun hän on todisteellisesti saanut tiedon tuomioistuimen ratkaisusta.

4.2 Yhtenäistämisen hyödyt

Menettelyjä yhtenäistämällä saataisiin vähennettyä vastaajien oikeudettomista oikeudenkäynti-poissaoloista aiheutuvia haittoja. Laajempi poissaolokäsittely vähentäisi sekä tuomioistuimelle että muille asianosaisille ja todistajille aiheutuvia haittoja ja kustannuksia. Se myös pienentäisi valtion varoista maksettavia kuluja. (Lepistö 21.2.2014, haastattelu.) Lisäksi ehdotetun poissaolokäsittelyn hyödyt ulottuisivat poliisiviranomaisiin, sillä laajentamalla mahdollisuuksia ratkoa rikosasioita vastaajien poissaoloista huolimatta, ei vastaajien pois jäämiset oikeudesta vaatisi samassa määrin virka-apupyynnöjä esimerkiksi heidän noutamiseksi.

Jäljempänä kuvatut toimenpiteet, jotka syntyvät peruuntuvista pääkäsittelyistä, kuvastavat todundenmukaisesti yksinkertaisen rikosasian peruuntumisesta aiheutuvia lisätöitä ja -kustannuksia. Käräjäoikeuksien koko ja niiden toimialue vaikuttavat mainittujen lisätöiden ja -kustannusten määrään, sillä suuremmilla paikkakunnilla käsitellään enemmän laajoja ja vaikeita rikosasioita (Godzinsky 2000, 60). Tällöin jäljempänä kerrottuja lisätöitä on enemmän ja niistä syntyvät kustannukset ovat suuremmat.

4.2.1 Tuomioistuimien työmäärän väheneminen

Pääkäsittelyiden peruuntumiset lisäävät poikkeuksetta puheenjohtajien ja käräjäsihteerien työmääriä, mutta lisäksi ne kasvattavat myös joissain määrin haastemiesten tiedoksiantomääriä. Ennen istuntoa puheenjohtajat tekevät etukäteisvalmisteluja muun muassa perehtymällä haastehakemukseen, asianomistajan kirjallisiin korvausvaatimuksiin sekä vastaajan mahdollisesti toimittamaan ennakkovastaukseen (HE 271/2004 vp, 31; Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhanke, 45). Pääkäsittelyn peruuntuessa asiakirjoihin tutustuminen on ollut turhaa, nimittäin asiakirjoihin joudutaan tutustumaan uudelleen ennen seuraavaa käsittelyä sekä lisäksi palauttamaan mieleen, mitä aikaisemmillä käsittelykerroilla on tapahtunut. Pääkäsittelyiden peruuntumiset jopa tuplaavat käräjäsihteerien työmäärän, koska käräjäsihteeri joutuu tekemään kaiken kutsuista lähtien uudestaan (Seiffulla 7.5.2014, haastattelu). Vastaajien laiminlyönti noudattaa tuomioistuimen määräystä saapua

henkilökohtaisesti oikeuteen vaikuttaa myös rikosasioiden käsittelyaikojen kasvuun (Lepistö 21.2.2014, haastattelu).

Vastaajan jäädessä pääkäsittelystä pois sakon uhalla haastettuna, ja tuomioistuimen pitäessä vastaajan henkilökohtaista läsnäoloa edelleen välttämättömänä, tulee vastaaja tuomita uhkasakkoon (ROL 8:5.1 §). Uhkasakosta laaditaan oma erillinen päätös, josta vastaajalle tulee päätöksen antamisesta mahdollisimman pian lähettää ilmoitus ratkaisusta sakkolapun ja muutoksenhakuohjeen kera (Seifulla, haastattelu 7.5.2014). Uhkasakkopäätöksen lisäksi vastaajalle tulee laatia uusi kutsu korkeammalla uhkasakolla, tai vaihtoehtoisesti lähettää etsintäkuulutus poliisiviranomaisille, jossa vastaaja määrätään tuotavaksi joko samaan tai myöhempään istuntoon (ROL 8:5.1 §). Mikäli vastaaja saadaan noudettua samaan istuntoon, uhkasakkoa ei tuomita (OK 12:31 §).

Syyttäjä esittää peruuntuneessa pääkäsittelyssä, millä menetelmällä hän haluaisi, että vastaaja yritetään saada seuraavaan pääkäsittelyyn (Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Korkeammalla uhkasakolla varustetun kutsun sijasta vastaaja voidaan joko noutaa seuraavaan käsittelyyn tai vaihtoehtoisesti hänet voidaan määrätä otettavaksi tavattaessa kiinni. Vastaajan ollessa niin sanotussa pystynoudossa, hänet otetaan poliisin toimesta tavattaessa kiinni ja pääkäsittely järjestetään viiden päivän kuluessa hänen kiinniottamisestaan (ROL 8:5.1 §; OK 12:33 §). Puheenjohtaja tekee päätöksen käytettävästä menetelmästä ottaen huomioon asian laadun ja muiden kuultavien asianosaisten lukumäärän (Lepistö 21.2.2014, haastattelu).

Käräjäsihteeri laatii pystynoudosta etsintäkuulutuksen, joka lähetetään poliisiasian tietojärjestelmään (Sisäasiainministeriön tietosuojaseloste, 6; Seifulla, haastattelu 7.5.2014). Vastaajan jäätyä kiinni, tulee tuomioistuimen ilmoittaa siitä syyttäjälle ja sopia asialle käsittelypäivä. Käsittelypäivä tulee ilmoittaa myös poliisiviranomaisille, jotta he osaavat tuoda vastaajan oikeuteen kyseisenä päivänä. (Lepistö, haastattelu 21.2.2014.) Käräjäsihteerin tulee tehdä salivaraus sekä tilata mahdolliset lautamiehet (Seifulla, haastattelu 7.5.2014). Lisäksi tuomioistuimen täytyy laatia kutsut sellaisille asianosaisille ja todistajille, joita ei ole kuultu pääkäsittelyn ulkopuolella (Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Istuntopäivän järjestäminen viiden päivän varoitusajalla kaikille sopivana ajankohtana on työlästä (Seifulla, haastattelu 7.5.2014).

Mikäli vastaajaa ei määrätä pystynoutoon, voidaan asialle määrätä uusi käsittelypäivä (ROL 6:2 §). Uusi pääkäsittelypäivä voidaan useimmiten sopia heti istuntosalissa pääkäsittelyn peruuntumisen yhteydessä, jolloin tuomioistuin suullisesti velvoittaa paikalla olevat asianosaiset uuteen käsittelypäivään (ROL 8:1.1 §; Jokela 2008, 338). Tällöin tuomioistuin välttyy uusien kutsujen laatimiselta.

Uuden käsittelypäivän sopiminen välittömästi istuntosalissa ei kuitenkaan aina ole mahdollista (Jokela 2008, 338). Joskus syyttäjän ja käräjäoikeuden erilaiset aikataulut edellyttävät pidempää harjonta-aikaa uuden käsittelyajankohdan sopimiselle (Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Tällöin uuden käsittelypäivän sopiminen tapahtuu jälkikäteen. Tuomioistuimen velvollisuudeksi jää uusien kutsujen laatiminen kaikille asianosaisille ja todistajille sekä niiden tiedoksianto (OK 11:1.1 §).

Pääsääntöisesti käräjäoikeus huolehtii rikosasioissa haasteiden ja kutsujen tiedoksiannosta (OK 11:1.1 §). Käräjäoikeuden pääkäsittelyyn on kutsuttava syyttäjä, vastaaja ja sellainen asianomistaja, joka on ilmoittanut tuomioistuimelle esittävänsä korvausvaatimuksia asiassa ja jonka vaatimuksia syyttäjä ei aja, sekä lisäksi asiassa mahdollisesti määrätyt oikeudenkäyntiavustajat ja tukihenkilöt (ROL 5:15 §). Tuomioistuimen ei kuitenkaan tarvitse laatia syyttäjälle erillistä kutsua, sillä hänellä on virkansa puolesta velvollisuus saapua pääkäsittelyyn (Laki syyttäjälaitoksesta 439/2011 1:6.1 §). Tuomioistuimen on kutsussa ilmoitettava pääkäsittelyn ajankohta, paikka sekä millä uhalla asianosaisen on saavuttava paikalle. Lisäksi kutsun yhteydessä asianosaiselle on annettava tiedoksi vastapuolen mahdollisesti toimittama vastaus, kirjallinen lausuma tai todiste. (ROL 5:15.3 §.) Tuomioistuin välttää näiden asiakirjojen toimittamiselta asian ollessa jo kerran käräjäoikeudessa käsillä, mutta uusien kutsujen laatiminen ja niiden tiedoksianto toistamiseen ovat toimenpiteitä, joita saataisiin laajennetun poissaolokäsittelyn myötä vähennettyä.

Tuomioistuin saa itse valita tilanteen mukaan mitä tiedoksiantotapaa asiassa käytetään (HE 16/1990 vp, 8). Tiedoksianto pyritään ensisijaisesti toimittamaan postitiedoksiantona eli niin sanotulla vastaanottotodistuksella (OK 5:15.3 §; HE 16/1990 vp, 8). Mikäli vastaanottaja ei palauta vastaanottotodistusta tai on aihetta epäillä, että vastaanottaja ei tulisi palauttamaan todistusta, toimitetaan kutsu haastemiehelle haastetiedoksiantoa varten (OK 5:15:3a; HE 16/1990 vp, 8). Haastetiedoksiantoa käytetään myös silloin, kun uusi käsittelypäivä on lähitulevaisuudessa. Sen avulla voidaan varmistaa paremmat mahdollisuudet pääkäsittelyn toteutumiselle. (Seifulla, haastattelu 7.5.2014.) Varsinkin vastaajien asemasta johtuen on erityinen syy olettaa, että postitiedoksianto ei tule onnistumaan, minkä vuoksi heille menevät haasteet ja kutsut laitetaan usein suoraan haastemiehen tiedoksiannettaviksi. (HE 16/1990 vp, 13; Seifulla, haastattelu 7.5.2014.) Joka tapauksessa uudelleen kutumisesta syntyvä tiedoksiantotyö kasvattaa myös haastemiesten työmääriä.

4.2.2 Valtiolle syntyvät taloudelliset säästöt

Poissaolokäsittelyn laajentaminen saisi aikaan merkittäviä taloudellisia säästöjä myös valtiolle, sillä peruuntuneista pääkäsittelyistä syntyvät kustannukset vähenisivät. Kustannuksia syntyy käräjäoikeuden henkilöstön ja syyttäjän käyttämästä työajasta, joka käsittelyn peruuntuessa menee niin sanotusti hukkaan. Syyttäjä, puheenjohtaja sekä käräjäsihteeri saapuvat istuntosaliin, jossa asian käsittely ei kuitenkaan etene vastaajan jäädessä pois. (Lepistö 21.2.2014, haastattelu.) Tästä sekä kaikesta muusta asian käsittelyyn käytetystä ajasta he ovat valtion yleisen virka- ja työehtosopimuksen (24.11.2011) 2 §:n nojalla oikeutettuja korvaukseen.

Valtion varoista maksetaan korvauksia myös henkilökohtaisesti todistelutarkoituksessa kutsutuille asianomistajille ja todistajille (Laki valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista 666/1972 1 ja 3 §). Henkilökohtaisesti kutsutut asianomistajat sekä todistajat ovat oikeutettuja saamaan valtion varoista korvauksia matka- ja toimeentulokustannuksista sekä taloudellisesta menetyksestä (TodKorvL 1 ja 3 §). Mikäli joku asianosaisista on nimennyt itse oman todistajan, on hänkin oikeutettu samaiseen korvaukseen valtion varoista silloin, kun todistaminen on asian selvittämisen kannalta ollut tarpeen (TodKorvL 2 §).

Valtion varoista korvattava taloudellinen menetys, eli toisin sanoen ansionmenetys, on enintään 80 euroa vuorokaudelta (Valtioneuvoston asetus valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista 619/2013 7 §). Ansionmenetystä korvataan sen verran, jonka siihen oikeutettu osoittaa uskottavasti menettävänsä (TodKorvL 7.2 §). Tämän lisäksi todistelutarkoituksessa kuultaville voidaan maksaa toimeentulokustannusten korvausta eli päivärahaa (TodKorvL 6 §). Päiväraha lasketaan matkan alkamisajankohdasta sen päättymiseen asti. Mikäli käytetty aika kokonaisuudessaan alittaa 8 tuntia, on henkilö oikeutettu 18 euron osapäivärahaan. Muutoin asianosaiselle ja todistajalle maksetaan 39 euron kokopäiväraha. (TodKorvA 4-5 §; Verohallinnon päätös verovapaista matkakustannusten korvauksista vuonna 2014 12 §.) Päivärahan ja ansionmenetyksen lisäksi todistelutarkoituksessa kuultaville maksetaan pyydettyä matkakustannukset. Valtion varoista korvataan matkasta aiheutuneet tarpeelliset menot (TodKorvL 5 §). Pääsääntöisesti matkat korvataan halvin kulkuneuvo ja lyhintä reittiä käyttäen (TodKorvA 3.1 §). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että matkakorvaukset maksetaan julkisen kulkuneuvon mukaan, vaikka henkilö ei olisi sillä tullutkaan. Toisinaan käytännönsyistä todistelutarkoituksessa kuultaville on tarpeellista maksaa autolla matkustamisesta kilometrikorvaukset. Mikäli henkilö asuu syrjäisellä paikkakunnalla, jossa julkiset kulkuvälineet harvakseltaan käyvät, voi niillä matkustaminen käräjäoikeuteen osoittautua mahdolliseksi. (Lepistö 21.2.2014, haastattelu.)

Pääkäsittelyiden peruuntumiset vakavimmissa rikosasioissa synnyttävät valtiolle suuremmat taloudelliset menetykset kuin vähäisemmät rikosasiat, koska käräjäoikeuden päätösvaltaisuus edellyttää, että asiassa on puheenjohtajan lisäksi muita jäseniä. Käräjäoikeus on päätösvaltainen, kun siinä on yksin puheenjohtaja, mikäli mistään käsillä olevassa syytteessä ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta. Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, törkeä varkaus, törkeä kavallus, törkeä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus, törkeä kätkemisrikos, törkeä vahingonteko, törkeä petos, törkeä maksuvälinepetos sekä edellä lueteltujen rikosten yritykset pois lukien käräjäoikeuden päätösvaltaisuus edellyttää puheenjohtajan lisäksi kaksi lautamiestä. (OK 2:6 §; OK 2:1.1 §.) Asian laatu tai muista erityisistä syistä käräjäoikeuden kokoonpano voi koostua myös kolmesta lainoppineesta jäsenestä tai esimerkiksi kahdesta puheenjohtajasta ja kolmesta lautamiehestä (OK 2:1.2 §; OK 2:2 §). Lautamiehet ovat valtion varoista oikeutettuja palkkioon sekä korvaukseen ansionmenetyksestä ja kustannuksista, joita lautamiestoimen vuoksi aiheutuu esimerkiksi lastenhoidon järjestämisestä. Lisäksi he ovat oikeutettuja matkakustannusten korvaukseen ja päivärahaan. (Käräjäoikeuslaki 581/1993 12.1 §.) Lautamiehille maksetaan ansionmenetyksestä sekä muista aiheutuneista kustannuksista enintään 180 euroa päivältä. Lautamiehille maksetaan päivärahaa ja korvauksia matkakustannuksista samoilla perusteilla kuin henkilökohtaisesti oikeuteen kutsutuille asianomistajille ja todistajille. (OM 20/123/2002, 2.)

Valtion varoista maksetaan lisäksi korvauksia oikeusapua saavien asianosaisten avustajille (TodKorvL 3 §). Oikeusapuun ovat oikeutettuja sellaiset henkilöt, jotka tarvitsevat asiantuntevaa apua ja jotka eivät taloudellisen asemansa vuoksi pysty itse hoitamaan sen hoitamisen vaativia menoja (Oikeusapulaki 257/2002 1.1 §). Mikäli rikos luetaan vastaajan syyksi, on vastaaja velvollinen korvaamaan myös vastapuolelle aiheutuneet oikeudenkäyntikulut (ROL 9:1.1 §). Vastapuolen saadessa valtion varoista oikeusapua, voidaan vastaaja velvoittaa korvaamaan oikeudenkäyntikulut suoraan valtiolle. Oikeudenkäyntikulut on määrättävä maksettavaksi valtiolle korkolain (633/1982) 4 §:n 1 momentin mukaisine korkoineen kuukauden kuluttua tuomion antopäivästä lukien. (OAL 3:22.1 §.) Lain velvoitteista huolimatta sekä vastaajan että asianomistajan saadessa oikeusapua, jätetään oikeusavusta syntyneet kustannukset melko usein oikeudenmukaisuusperusteella vastaajien varattomuuden vuoksi tuomitsematta, jolloin ne jäävät valtion vahingoksi (Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Valtiolle aiheutuvat kustannukset peruuntuvista pääkäsittelyistä ovat suuremmat asianosaisten saadessa valtion varoista oikeusapua, sillä avustajat tulevat joka tapauksessa paikalle ja ovat siitä oikeutettuja korvaukseen.

Lähtökohtaisesti syyksi luettu rikos synnyttää vastaajalle velvollisuuden korvata valtiolle oikeusavusta syntyneiden oikeudenkäyntikulujen lisäksi valtion varoista maksetut todistelukustannukset,

oikeuslääkeopilliset tutkimukset esitutkinnan aikana sekä muut oikeudenkäynnin aikana aiheutuneet erityiset kustannukset siltä osin kuin ne ovat olleet tarpeellisia asian selvittämiseksi (ROL 9:1.1 §). Kuitenkin, mikäli korvaukset ovat rikoksen laatuun tai vastaajan henkilökohtaisiin oloihin nähden kohtuuttomat, korvausta on alennettava tai mahdollisesti jopa jätettävä tuomitsematta, jolloin asian selvittämisestä syntyneet kustannukset jäävät siltä osin valtion vahingoksi (ROL 9:1.2 §). Tuomioistuimella jää myös toisinaan epähuomiossa lausumatta pääkäsittelyä edeltäviltä peruuntuneilta kerroilta syntyneistä todistelukustannuksista, jolloin kustannukset jäävät automaattisesti valtion vahingoksi (Lepistö 21.2.2014, haastattelu).

Vastaajien pitkittäessä käsittelyä tahallisesti velvollisuuden vastaisella menettelyllä, eli jäämällä oikeudenkäynnistä pois, voidaan heidät velvoittaa korvaamaan edellä mainittujen kustannusten lisäksi toisille asianosaisille kustannuksia riippumatta siitä, mitä oikeudenkäyntikuluista muutoin on korvattava (ROL 9:2 §). Teoriassa säännös mahdollistaa vastaajan velvoittamisen korvaamaan oikeudenkäynnin pitkittämisestä aiheutuneita kustannuksia toiselle vastaajalle (Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Lepistö ei kuitenkaan muistanut, että kyseinen säännös olisi koskaan tullut sovellettavaksi hänen uransa aikana (Haastattelu 21.2.2014).

Kustannuksia syntyy myös silloin, kun vastaaja noudetaan tuomioistuimeen (Jokela 2008, 439). Ensisijaisesti kustannukset maksetaan valtion varoista, mutta tuomioistuimen tulisi asian ratkaisun yhteydessä velvoittaa vastaaja korvaamaan noutamisestaan aiheutuneet kustannukset. Mikäli korvausvelvollisuus katsotaan kohtuuttomaksi, korvausta voidaan alentaa tai mahdollisesti myös jättää kokonaan valtion vahingoksi. (OK 12:32 §.) Lepistö on kertonut, ettei ole kertaakaan joutunut velvoittaa vastaajaa korvaamaan noutamisestaan aiheutuneita kustannuksia, koska poliisiviranomaiset eivät ole noutamaansa vastaajaa tuodessaan esittäneet käräjäoikeuteen vaatimuksia noutamisesta (Haastattelu 21.2.2014).

4.2.3 Hyödyt asianomistajien ja todistajien näkökulmasta

Vastaajan jäädessä saapumatta oikeuteen henkilökohtaisesti velvoitettuna, tulevat muut pääkäsittelyyn henkilökohtaisesti kutsutut turhaan paikalle. Näissä tilanteissa on mahdollista hyödyntää säännöstä, jonka nojalla tuomioistuin voi eräin edellytyksin kuulla muita asianosaisia ja todistajia pääkäsittelyn ulkopuolella (ROL 6:4 §). Mikäli paikalle tulleita asianomistajien ja todistajien kertomuksia ei kuitenkaan voida ottaa vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella, joutuvat he tulemaan myö-

hemmin uudelleen tuomioistuimeen kuultaviksi. Tämä aiheuttaa sekä asianomistajille että todistajille tarpeetonta haittaa ja on myös heidän kannaltaan kiusallista. (HE 271/2004 vp, 18.) Lähes kaikki suhtautuvat näissä tilanteissa pääkäsittelyn peruuntumiseen ymmärtäväisesti, mutta osalle asianomistajista pääkäsittelyn peruuntuminen herättää enemmänkin turhautumisen tunteita (Lepistö 21.2.2014, haastattelu).

Turhautumisen tunteiden takana voi olla asianomistajan pettymys siitä, että hän on kokemansa vääryyden jälkeen odottanut oikeuden toteutumista, ja pääkäsittely joudutaankin vastaajan oikeudettomasta poisjäännistä johtuen peruuttamaan. Sen lisäksi turhautumisen takana voi olla pääkäsittelyyn tulemisen johdosta tehdyt hukkaan menneet järjestelyt. Osa asianomistajista ja todistajista joutuvat yhteen sovittamaan oikeudenkäyntiin tulemisen perhe-elämän, työaikojen tai muiden vastaavien velvollisuuksien kanssa. Sen jälkeen tulo käräjäoikeuteen toteamaan kyseisen järjestelyn olleen turhaa, herättää se erityisesti asianomistajissa turhautumisen tunteita. He kuitenkin joutuvat seuraavaa käsittelyä varten tekemään uudestaan samat järjestelyt. Valtion varoista maksettava korvaus ei välttämättä edes kata heille todellisuudessa aiheutuneita taloudellisia kustannuksia. (Lepistö 21.2.2014, haastattelu.) Laajennetun poissaolokäsittelyn myötä kyseiset ongelmat vähenisivät.

4.2.4 Vastajiin ulottuvat hyödyt

Rikoskäsittelyiden pitkittyessä vastaajien elämäntilanne on saattanut muuttua erilaiseksi. Vastaajat ovat mahdollisesti hakeutuneet päihdehoitoon, jonka seurauksena joillakin on voinut alkoholiriippuvuuden lisäksi myös rikoskierte katketa. Toiset ovat mahdollisesti onnistuneet luomaan pysyvän työsuhteen, minkä vuoksi rikoksen uudelleen läpikäyminen ja huomattavasti jälkikäteen annettava rangaistusseuraamus voi siinä tilanteessa tuntua kohtuuttomalta. Varsinkin tilanteissa, joissa rikoksen ilmitulon jälkeen on ehtinyt kulua pitkä aika ennen ehdottoman vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa, voi vastaajille aiheutua ylimääräisiä ongelmia ja hankaluuksia. (HE 82/1995 vp, 18.) Tältä osin rikosasioiden nopea käsittely voidaan katsoa myös vastaajien edun mukaiseksi. Lisäksi poissaolokäsittelyn laajentamisen myötä vastahakoisesti oikeuteen tulevien vastaajien ei tarvitse saapua oikeuteen, mikäli heitä ei asian selvittäminen kiinnosta. Oikeudesta pois jääminen ei myöskään aiheuta sitä, että poliisiviranomaiset ottaisivat vastaajan tavattaessa kiinni ja tuovat hänet vasten tämän tahtoa oikeuteen. (Lepistö 21.2.2014, haastattelu.)

4.3 Huomioitavat oikeudet ja velvollisuudet

Vaihtoehtoisten ratkaisumallien löytäminen ja ideoiminen vastaajien oikeudettomien poissaolojen johdosta peruuntuneihin pääkäsittelyihin voi ajatuksena tuntua yksiselitteiseltä ja helpolta, mutta todellisuudessa niiden yhteensovittaminen voimassa olevaan oikeusjärjestykseen vaatii monen eri osatekijän tarkastelua ja keskinäisen yhteensopivuuden punnitsemista. Suomessa lainsäädäntövaltaa käyttää eduskunta, jossa lakiehdotukset lähetetään lähetekeskustelun jälkeen sitä vastaavan ministeriön hallinnonalaan kuuluvan valiokunnan valmisteltavaksi (Eduskunta 2014a, hakupäivä 16.2.2014; Eduskunta 2014b, hakupäivä 16.2.2014). Valiokunnat aloittavat lakiehdotuksen käsittelyn sitä koskevan selvityksen hankkimisella sekä kyseisen toimialan asiantuntijoiden kuulemisella (Eduskunta 2014b, hakupäivä 16.2.2014). Valiokuntatyöskentelyllä mahdollistetaan jäsenien perehtyneisyys ja erikoistuminen kyseisen toimialan asioihin, jolloin on mahdollista luoda riittävän kattava selvitys käsillä olevan säännöksen vaikutuksista (Valiokuntaopas 2008, 8).

Tässä osiossa on tarkasteltu keskeisimmät yhtenäistämisessä huomioitavat tekijät ja niiden merkitys lainsäädännön valmistelussa, kuitenkin analysoimatta syvemmin kyseisten osatekijöiden varsinaista vaikutusta uuteen poissaolokäsittelysäännökseen nähden. Vallitsevaan oikeusjärjestykseen soveltuvan ja suoraan käyttöön otettavan ratkaisumallin löytäminen kaikki oikeudet, velvollisuudet ja periaatteet huomioiden vaatii pitkäaikaista osaamista lainsäädäntövallan ja tuomiovallan parista. Ratkaisua täytyy analysoida, kyseenalaistaa sekä arvioida laaja-alaisesti lukuisien osatekijöiden valossa. (Valtioneuvoston kanslia 2006, 76-77.) Opinnäytetyössä ehdotettua ratkaisumallia arvioidaan ainoastaan keskeisten osatekijöiden valossa, minkä vuoksi työssä ei voida ottaa kantaa sen tosiasiallisesta soveltuvuudesta olemassa olevaan oikeusjärjestykseen.

Uusien säännösten lainvalmistelussa tulee huomioida voimassa olevan kansallisen lainsäädännön ohella kansainväliset sopimukset ja velvoitteet (Lainkirjoittajan opas, 219). Suomessa koko kansallisen oikeusjärjestyksen kehys on perustuslaissa. Perustuslaki sääntelee muun muassa yksilön perusoikeuksista ja lainsäädäntövallan käyttöä koskevista periaatteista. (HE 1/1998 vp, 5-6.) Näin ollen lainsäädäntöä muutettaessa huomioitavia osatekijöitä löytyy niin kansalaisten oikeuksien kuin tuomiovallan velvollisuuksien lisäksi myös oikeudenkäyntiä koskevista prosessiperiaatteista – kansainvälisiä sopimuksia ja velvoitteita unohtamatta.

4.3.1 Kansainväliset sopimukset

Suomi Euroopan unionin jäsenmaana on sitoutunut osallistumaan kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi (PL 1:1.3 §). Jäsenyys ja sen tuomat velvoitteet näkyvät merkittävästi myös lainvalmistelussa. Sen lisäksi että lakiehdotusten tulee olla perustuslain mukaisia, niiden tulee myös täyttää Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeusvelvoitteet ja Euroopan unionin perusoikeuskirjasta ilmenevät vaatimukset. Sinänsä kansainvälisten ihmisoikeussopimusten toteutumisen seuraaminen lainvalmistelussa voi tapahtua ongelmitta, sillä Suomen perusoikeusjärjestelmä on sisällöltään läheisessä yhteydessä kansainvälisissä ihmisoikeussopimuksissa turvattuihin oikeuksiin. (Lainkirjoittajan opas, 36 ja 46.)

Euroopan unionin perusoikeuskirjaan on koottu kaikki ne oikeudet, vapaudet ja periaatteet, jotka unioni tunnustaa. Näitä säädöksiä ovat muun muassa Euroopan Neuvoston, Yhdistyneiden Kansakuntien ja Kansainvälisen työjärjestön kansainväliset yleissopimukset. Perusoikeuskirjasta on tehty vuonna 2009 voimaan tulleella Lissabonin sopimuksella Euroopan unionin perussopimusten kanssa samanarvoinen oikeudellisesti velvoittava asiakirja. (Europa, hakupäivä 16.2.2014.) Selkeämmän kuvan saamiseksi Suomea koskevat sopimukset käsitellään kuitenkin alkuperäisiä sopimuksia käyttäen.

Ihmisoikeussopimuksista keskeisimpinä voidaan mainita Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus (SopS 85-86/1998), taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (6/1976) sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 7-8/1976). Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva yleissopimus on voimaansaattettu Suomessa asetuksella, jonka johdosta Suomi on sitoutunut ryhtymään toimenpiteisiin sopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi (Pellonpää 2005, 26). Sopimus asettaa valtiolle velvoitteita positiivisiin toimenpiteisiin, joihin Suomi on suhtautunut ohjeellisina ja velvoittamattomina (Pellonpää 2005, 26; Helminen & Lång 1988, 82). Sen sijaan Suomen allekirjoittaessa Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen vuonna 1990, sitoutui se muuttamaan lainsäädäntöään ja ryhtymään tarpeellisiin toimenpiteisiin turvatakseen sopimuksen asettamien ihmisoikeuksien toteutumisen (SopS 18-19/1990, 1 artikla). Euroopan ihmisoikeussopimuksen asettamat velvoitteet eivät siten ole tavoitteellisia päämääriä, vaan ne edellyttävät Suomelta niiden välitöntä turvaamista (Pellonpää 2005, 13). Suomi on lisäksi voimaansaattanut lailla kansalaisoikeuksien ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (Ihmisoikeusliitto 2002, 16). Kyseinen sopimus on perustana Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimukselle,

minkä vuoksi siihen ei ole syytä paneutua erikseen. Keskeisintä on pureutua Euroopan ihmisoikeussopimuksen säännöksiin, sillä sopimus on muutenkin muodostunut esikuvaksi ihmisoikeuksien kansainvälisessä sääntelyssä. (Ihmisoikeusliitto 2000, 16-17.)

Kansainvälisten sopimusten asettamien velvoitteiden näkökulmasta katsottuna rikosprosessia koskevaa lainsäädäntöä säänneltäessä keskeisintä olisi arvioida säännöksen sopivuus Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan turvaamaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin valossa. Säännös takaa jokaiselle sopimuksen allekirjoittaneen maan kansalaiselle oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (EIS 6 artikla 1. kappale). Vaatimus oikeudenkäynnin oikeudenmukaisuudesta on perusnormi, johon kaikella 6 artiklan sääntelyllä ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeudenkäytännössä tähdätään (Ervo 2008, 11). Oikeudenmukainen oikeudenkäynti turvataan luomalla jokaiselle mahdollisuus saada asiansa käsiteltäväksi riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa joutumatta odottamaan oikeudenkäyntiä kohtuuttoman kauan. Oikeudenkäynnin tulee olla oikeudenmukainen sekä julkinen, kuten myös siellä annettava päätös, ellei erityisestä syystä ole perusteltua pitää päätöstä salassa. (EIS 6 artikla 1. kappale.) Lisäksi säännös turvaa vastaajalle viisi vähimmäisoikeutta, joita ovat oikeus saada viipymättä yksityiskohtainen tieto häneen kohdistettujen syytteiden sisällöstä ja perusteista hänen ymmärtämällään kielellä, oikeus saada maksutta tulkin apua, jos hän ei ymmärrä tai puhu tuomioistuimessa käytettävää kieltä, sekä oikeus saada riittävästi aikaa ja edellytyksiä valmistella puolustustaan. Vastaajalla on myös oikeus puolustautua henkilökohtaisesti itse tai valitsemansa oikeudenkäyntiavustajan välityksellä, ja vastaajan ollessa kyvytön maksamaan saamastaan oikeusavusta, on hänen saatava se korvauksetta oikeudenmukaisuuden niin vaatiessa. Viimeisimpänä vähimmäisoikeutena voidaan mainita vastaajan oikeus kuulustella tai kuulustuttaa häntä vastaan nimettyjä todistajia. (EIS 6 artikla 3. kappale.)

Euroopan ihmisoikeussopimuksella perustettiin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin sopimuksesta ilmenevien velvoitteiden takeeksi (EIS 19 artikla). Euroopan ihmisoikeustuomioistuin käsittelee valtiovalituksia ja yksilövalituksia, joissa toinen sopimusvaltio, kansalaisjärjestö, ryhmä tai yksityishenkilö voi ilmoittaa yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien loukkauksesta (EIS 33-34 artiklat). Edellytyksenä asian tutkimiselle on, että kaikki kotimaiset oikeuskeinot on käytetty ja valitus tehdään kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun korkein kansallinen oikeusaste on antanut lopullisen päätöksensä asiassa (EIS 35 artikla 1. kappale). Valituksen eteneminen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käsiteltäväksi edellyttää myös sitä, että ihmisoikeussopimuksella turvattua oikeutta on rikottu viranomaisen toimesta (Ulkoasiainministeriö 2014, hakupäivä 16.2.2014). Viime kädessä

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta voitaisiin pyytää ennakkoratkaisua, jossa käsiteltäisiin ehdotetun poissaolokäsittelyn soveltuvuus rikosprosessimenettelynä Euroopan ihmisoikeussopimuksessa turvatun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin valossa.

4.3.2 Oikeusturva

Oikeusturva on yksi Suomen perustuslaissa säännellyistä perusoikeuksista (PL 2:21 §). Perustuslaki toimii kehyksenä yhteiskuntamme oikeusjärjestykselle, sillä julkisen vallan käyttö on voitava viime kädessä johtaa perustuslaista (HE 1/1998, 6). Perustuslain säännöksillä pyritään turvaamaan ihmisarvon loukkaamattomuutta, yksilön vapaudet ja oikeudet sekä edistämään oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa (PL 1:1.2 §). Muun muassa jokaisen perusoikeuksiin lukeutuva oikeusturva on säännös, jolla tähdätään perustuslain tavoitteeseen (HE 1/1998 vp, 73). Lainvalmistelussa lähtökohtana tulee olla, että lakiehdotukset valmistellaan perustuslain mukaisiksi (Lainkirjoittajan opas, 46).

Käsitteenä oikeusturvalla tarkoitetaan, että jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä toimivaltaisessa viranomaisessa (PL 2:21.1 §). Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan tavoin myös perustuslaissa oikeusturvalla taataan kansalaisille oikeudenmukainen oikeudenkäynti (PL 2:21.2 §). Lisäksi säännös vastaa kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen 14 artiklan 1 kappaleen edellyttämää yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta tuomioistuimessa. Perustuslaissa ei kuitenkaan ole pyritty tyhjentävästi luettelemaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytyksiä (HE 309/1993 vp, 72).

Oikeusturvaa koskeva säännös itsessään sisältää oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin tärkeimmät osa-alueet, joita ovat käsittelyn julkisuus, oikeus tulla kuulluksi, vaatimus päätöksen perusteleminen sekä oikeus hakea muutosta (PL 2:21.2 §; HE 309/1993 vp, 74). Lisäksi oikeudenmukaiseen oikeudenkäynnin käsitteeseen sisältyy ilman erillistä mainintaa muun muassa vaatimukset käsittelyn suullisuudesta, oikeudesta saada oikeudellista apua ja tarpeen tullen julkisen vallan kustannuksella sekä oikeudesta itse valita oikeusavustajansa ja neuvotella tämän kanssa luottamuksellisesti. Oikeussuojatakeisiin lukeutuu edellä kerrottujen ohella useita Euroopan ihmisoikeussopimuksesta ja kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevasta kansainvälisestä yleissopimuksesta ilme-

neviä rikoksesta syytetyille taattuja oikeuksia, kuten oikeus tulla pidetyksi syyttömänä, kunnes syyllisyys on laillisesti näytetty toteen, oikeus olla todistamatta itseään vastaan sekä oikeus olla tulematta syytetyksi tai tuomituksi toistamiseen saman teon perusteella. (HE 309/1993 vp, 74.)

Perustuslain 106 §:n mukaan tuomioistuimen tulee antaa perustuslain säännökselle etusija, mikäli se on ristiriidassa lain säännöksen kanssa. Toisaalta perusoikeuksia on mahdollista rajoittaa. Perusoikeusrajoituksen tulee olla välttämätön hyväksyttävän tavoitteen saavuttamiseksi sekä suhteellisuusvaatimuksen mukainen. (Lainkirjoittajan opas, 58.) Suhteellisuusvaatimus edellyttää, että arvioidaan rajoituksen välttämättömyyttä sillä tavoiteltavan edun saavuttamiseksi (Lainkirjoittajan opas, 76). Perusoikeuden rajoitus on sallittua vain, jos tavoite ei ole saavutettavissa muulla, perusoikeuteen vähemmän puuttuvalla keinolla. Rajoituksessa tulee huomioida rajoituksen taustalla olevan intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään. (Lainkirjoittajan opas, 58.) Laajen-netussa poissaolokäsittelyssä keskeinen kysymys onkin se, kuinka suuri valinnanvapaus vastaa-jalle voidaan antaa hänen oikeusturvansa kustannuksella (Lepistö 21.2.2014, haastattelu).

4.3.3 Prosessiperiaatteet

Rikosprosessissa vallitsevat prosessiperiaatteet ovat suurimmaksi osaksi yhdenmukaiset riita-asioiden prosessiperiaatteiden kanssa. Kuitenkin eri prosessilajeissa yksittäiset periaatteet nousevat tärkeämmäksi kuin toiset. Esimerkiksi rikosprosessissa asianosaisen kuulemisella ja käsittelyn julkisuudella on erityinen painoarvo. (Jokela 2008, 9.) Prosessiperiaatteet voidaan jaotella niiden tarkoitusperien mukaisesti eri kategorioihin. Menettelyn käytännöllisyyteen ja tekniseen toteutumiseen vaikuttavat periaatteet voidaan luokitella menettelyperiaatteisiin, ja puolestaan tuomioistuimen ja asianosaisten välillä vallitsevien tehtävien jakautumista koskevat periaatteet voidaan nimittää rooliperiaatteiksi (Jokela 2005, 75).

Menettelyperiaatteisiin lukeutuu muun muassa kontradiktorinen periaate sekä julkisuusperiaate. Kontradiktorinen periaate eli asianosaisen kuulemisperiaate on yksi prosessi- ja oikeusperiaatteiden keskeisimpiä ja ehdottomimpia periaatteita (Jokela 2008, 33). Kontradiktorinen periaate rajoittaa tuomioistuimen toimivaltaa siten, että asianosaiselle ei saa antaa oikeussuojaa ennen kuin vastapuolella on ollut tilaisuus antaa vastineensa (LaVM 9/1997, 7). Kontradiktorisen periaatteen johdosta tuomioistuin ei myöskään saa perustaa ratkaisuaan sellaiseen oikeudenkäyntiaineistoon,

jonka olemassaolosta asianosainen ei ole tietoinen ja jonka johdosta hänelle ei ole varattu tilaisuutta tulla kuulluksi (Jokela 2008, 34). Kontradiktorinen periaate on Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklaan sisältyvän oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ydin (Ervo 2008, 155).

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artikla sisältää myös säännöksen, jolla ihmisille turvataan oikeus julkiseen oikeudenkäyntiin (Ervo 2008, 83). Julkisuusperiaatteella pyritään tehostamaan asianosaisten oikeusturvaa mahdollistamalla kansalaisille tilaisuus seurata tuomioistuinten toimintaa ja kontrolloida sitä. Tuomioistuimen toiminnan avoimuudella voidaan estää tuomioistuimen mieltävalta ja väärinkäytös lainkäytössä. Lisäksi julkisella oikeudenkäynnillä ja avoimuudella lisätään yleisön luottamusta tuomioistuihin. (Jokela 2008, 11.)

Rikosprosessia kehitettäessä ylimpänä periaatteena pidetään tarkoituksenmukaisuutta. Tarkoituksenmukaisuusperiaatteella on pyritty siihen, että oikeudenkäyntimenettely järjestetään mahdollisimman varmaksi, nopeaksi ja halvaksi. Tarkoituksenmukaisuus ei kuitenkaan itsessään ilmaise, millaiseksi oikeudenkäyntimenettely on käytännössä järjestettävä. Oikeudenkäyntiä koskevien prosessuaalisten säännösten järjestämistä ohjaa puolestaan aineellisen totuuden periaate. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että oikeudenkäyntimenettely on järjestettävä siten, että siinä päädytään oikeusturvavaatimuksen mukaisesti mahdollisimman varmasti aineellisesti oikeaan ratkaisuun. (LaVM 9/1997, 6-7.) Seuraavilla periaatteilla pyritään luomaan puitteet, joilla varmistetaan sekä tarkoituksenmukaisuusperiaatteen että aineellisen totuuden periaatteen toteutuminen oikeudenkäynneissä.

Nykyistä poissaolokäsittelyä säänneltäessä on katsottu, että varman, nopean ja halvan oikeudenkäynnin toteutumisen edellytyksenä on, että menettely järjestetään suullisesti, välittömästi ja keskitetysti (HE 82/1995 vp, 1). Nämä periaatteet voidaan myös luokitella prosessuaalisiin menettelyperiaatteisiin (Jokela 2005, 75). Suullisuus, välittömyys ja keskitys liittyvät keskeisesti toisiinsa ja ne myös tukevat ja täydentävät toisiaan (Jokela 2008, 10). Näistä periaatteista ensisijainen ja tärkein on välittömyysperiaate eikä siitä sen vuoksi voida joustaa prosessiekonomian nimissä yhtä helposti kuin käsittelyn suullisuudesta ja keskityksestä (Jokela 2005, 157).

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan turvaama oikeudenmukainen oikeudenkäynti edellyttää lähtökohtaisesti oikeudenkäyntimenettelyn välittömyyttä ja suullisuutta (Ervo 2008, 173). Käsittelyn välittömyydellä tarkoitetaan tuomioistuimen näkökulmasta sitä, että asia voidaan ratkaista sellaisen tuomioistuimen jäsenen toimesta, joka on osallistunut asian käsittelyyn koko käsittelyn ajan ja joka on ottanut vastaan koko oikeudenkäyntiaineiston. Asianosaisen näkökulmasta välittömyys takaa sen, että hän voi itse esitellä tuomioistuimelle asian ja oikeudenkäyntiaineiston. (LaVM

9/1997, 7.) Vaatimus prosessin välittömyydestä ulottuu myös todisteluun, jolloin sillä turvataan vastaajalle mahdollisuus esittää kysymyksiä todistajalle. Välittömyysperiaatteen keskeinen etu on, että tuomioistuimella on suora kosketus oikeudenkäyntiaineistoon, jolloin tuomioistuimella on esitettyjen todisteiden arvioimiseen paremmat edellytykset aineellisen totuuden saavuttamiseksi. (Jokela 2005, 20.)

Keskitetty, yhtäjaksoinen käsittely turvaa parhaiten välittömyysperiaatteen toteutumisen (LaVM 9/1997, 7). Välittömyysperiaatteen johdonmukainen noudattaminen edellyttää samalla keskitysperiaatteen noudattamista, minkä vuoksi oikeudenkäynnin on tapahduttava ilman viivytystä suhteellisen lyhyessä ajanjaksossa (Jokela 2008, 20-21). Keskitysperiaate luo tuomioistuimelle parhaat mahdollisuudet koko oikeudenkäyntiaineiston tasapuoliseen arviointiin (LaVM 9/1997, 7).

Käsittelyn suullisuusperiaatteella puolestaan tarkoitetaan sitä, että ainoastaan suullisesti esitetty oikeudenkäyntiaineisto voidaan ottaa tuomiossa huomioon (LaVM 9/1997, 7). Suullisen menettelyn etuja ovat muun muassa oikeudenkäynnin varmuus, nopeus ja julkisuus. Varsinkin todistelun osalta suullinen ja välitön todistajankuulustelu antaa tuomioistuimelle luotettavimman pohjan todistusharkinnalle. (Jokela 2008, 16.) Suullinen käsittely turvaa itsessään välittömyyttä ja käsittelyn keskittämistä sekä edesauttaa tuomioistuimen mahdollisuuksia johtaa oikeudenkäyntiä tehokkaasti ja jäsentyneesti (LaVM 9/1997, 7).

Virallisperiaate on yksi tuomioistuimen ja asianosaisten välisiä rooleja kuvastavista rooliperiaateista (Jokela 2005, 75). Virallisperiaatteella on rikosprosessissa korostunut merkitys, sillä syyteyllä ei ole velvollisuutta myötävaikuttaa asian käsittelyyn. Rikosasiassa ratkaisun tulee aina olla syytetyn omista prosessitoimista riippumatta aineellisesti oikea. Periaatteen mukaan oikeussuojaa on annettava yksityisen henkilön tahdosta riippumatta. Käytännössä periaatteella tarkoitetaan ensinnäkin sitä, että syyttäjän syyteoikeus on riippumaton asianomistajan tahdosta, ellei kysymyksessä ole nimenomaan asianomistajarikos (Jokela 2008, 25). Toiseksi periaate asettaa tuomioistuimelle yhtäaikaaisesti oikeuden ja velvollisuuden toimia rikosprosessissa omasta aloitteestaan esimerkiksi uusien todisteiden hankkimiseksi syytetyn eduksi (OK 17:8; Jokela 2008, 25). Virallisperiaate edellyttää, että tuomioistuin määrää vastaajalle tuomittavan rangaistuksen viran puolesta. Tuomioistuimen on viran puolesta huomioitava lieventävät asiahaarat sekä tarpeen tullen hylättävä syyte sellaisen seikan perusteella, johon oikeudenkäynnissä ei ole vedottu. (Jokela 2008, 25-26)

Lainsäädännössä on aikaisemminkin lievennetty asianosaisten läsnäolovelvollisuutta tarkoituksenmukaisempia oikeudenkäyntejä tavoiteltaessa. Läsnäolovelvollisuuden lievennyksellä saavutettavia yhteiskunta- ja prosessitaloudellisia etuja on arvioitava asianosaisten oikeusturvan mahdollisen

heikentymisen valossa. (Jokela 2008, 426–427.) Vastaajan oikeusturva ei nykyisessä kirjallisessa menettelyssä ja poissaolokäsittelyssä vaarannu, joten vaarantuisiko se merkittävästi vähän isommissa jutuissa (Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Aineellisen totuuden tavoittelussa asianosaisten henkilökohtaisella läsnäololla on tärkeä merkitys rikosprosessissa (Jokela 2008, 426). Kuitenkin poissaolokäsittelyssä ratkaistavat asiat ovat käytännössä sellaisia, joissa aineellinen totuus on selvitetty jo esitutkinnassa (Lepistö 21.2.2014, haastattelu).

4.3.4 Oikeuskäytäntö ja lainkäyttöhenkilökunnan näkökanta

Rikosasia voidaan ratkaista ilman vastaajan henkilökohtaista läsnäoloa silloin, kun hänen läsnäolonsa ei ole asian selvittämiseksi tarpeen (ROL 8:11.1 §). Syyttäjän puolelta esitettävä laaja todistelu indikoi usein sitä, että asia on luotettavasti selvitettävissä vastaajan poissa ollessakin. Korkein oikeus on ratkaisussaan 2006:50 kuitenkin katsonut, että asiassa esitetävän todistelun laajuus ja vaikeus lisäävät vastaajan kuulemisen tarvetta.

Ratkaisussa on kysymys siitä, että lääkäri on toimessaan tuottamuksellisesti rikkonut virkavelvollisuutensa. Syyttäjä on nimennyt syytteen tueksi useita todistajia, joiden teemana on ollut vastaajan menettely ja sen lääketieteellinen arviointi sekä esittänyt useita kirjallisia todisteita, joissa on muun ohella ollut asiantuntijalausuntoja. (KKO 1.6.2006 T 1294.) Korkeimman oikeuden ratkaisussa on viitattu Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 3 kappaleen d kohtaan sekä perustuslain 21.2 §:ään, joiden mukaan vastaajalla tulee olla oikeus kuulustella ja kuulustuttaa todistajia. Ratkaisuun on lisäksi vaikuttanut vastaajan kiistäminen, vastaajan ymmärtämättömyys syytteen oikeudellisesta perustasta sekä vastaajan viittaus siihen, että hän haluaa osallistua oikeudenkäyntiin. (Timonen 2006, 360.) Korkein oikeus on katsonut, ettei asiaa olisi saanut ratkaista poissaolokäsittelyssä (KKO 1.6.2006 T 1294).

Saadakseen objektiivisen kannanoton työssä ehdotetusta laajennetusta poissaolokäsittelystä, tutkimuksessa on haastateltu kahta muuta Helsingin käräjäoikeuden kärjätuomaria sekä yhtä Helsingin syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjää. Haastatteluiden avulla on lisäksi selvitetty heidän näkemyksiään siitä, kuinka pääkäsittelyiden peruuntumisiin voidaan puuttua. Haastattelut on toteutettu teemahaastatteluina ja haastateltavaksi on valittu henkilöt, joilla on pitkäaikainen työkokemus rikosasioiden parista ja joiden on katsottu uskaltavan tuoda eriäviä näkemyksiä esille. Haastattelukysymykset on toimitettu haastateltaville kaksi päivää ennen haastattelua.

Haastattelut (LIITE 5) on aloitettu kysymällä haastateltavilla heidän ensireaktiotaan ehdotetusta laajennetusta poissaolokäsittelystä. Noin 7-8 vuotta rikosasioiden parissa työskennellyt kärjätuomari Juha Fredriksson on katsonut, että rikosasioiden käsittelyiden läpivirtausten tehostamista on tutkittu paljon eri työryhmien toimesta ja prosessiekonomisesta näkökulmasta katsottuna kaikki lainsäädännölliset menettelytapauudistukset, joilla pyritään prosessin tehostamiseen, ovat perusteltuja (Haastattelu 7.5.2014). Sen sijaan yli 12 vuotta rikosasioiden parissa työskennellyt kärjätuomari Sirkka Jäntti on ollut sitä mieltä, ettei menettely toisi merkittäviä muutoksia. Jäntti on perustellut näkemystään sillä, että tällä hetkellä kirjallisessa menettelyssä ei juurikaan varata vastaajille tilaisuutta suulliseen lausumaan, joka mahdollistaa vastaajien tuomitsemisen kuudesta yhdeksän kuukauden vankeusrangaistukseen. Myöskään poissaolokäsittelyssä ei juurikaan pyydetä vastaajilta suostumusta, jolloin heidät olisi mahdollista tuomita kolmesta kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen. (Jäntti, haastattelu 7.5.2014.) 10 vuotta kihlakunnansyyttäjänä työskennellyt Laura Sairanen on puolestaan sitä mieltä, että säännöksen 3. kohta eli milloin vastaajan läsnäolo on kokonaisuutena arvioiden tarpeeton, antaa liikaa väitteen varaa avustajille esimerkiksi ihmisoikeusnäkemysten valossa (Haastattelu 7.5.2014).

Haastatteluissa on lisäksi selvitetty haastateltavien suhtautuminen poissaolokäsittelyn eri piirteisiin, kuten siihen, että vastaajan toiminta määrittäisi missä laajuudessa hänen oikeusturvansa toteutuisi. Lisäksi on kysytty, kokevatko he, että menettely heikentäisi kontradiktorista periaatetta. Fredriksson on katsonut, että kärjäoikeudella on velvollisuus selvittää asian aineellisoikeudellisuus vastaajan mahdollisesta tunnustamisestakin huolimatta muun muassa hankkimalla selvitys asian todellisesta kulusta. Fredriksson on edelleen katsonut, että vastaajalla on tiedossa mitä näyttöä asiassa tullaan esittämään sekä hänelle varataan tilaisuus olla läsnä asian käsittelyssä. Fredrikssonin mielestä vastaajan oikeusturva ei vaarantuisi eikä myöskään kontradiktorinen periaate lievenisi. (Haastattelu 7.5.2014.) Jäntti on Fredrikssonin tavoin katsonut, ettei vastaajan oikeusturva olisi vaarassa, sillä vastaaja on saanut haastehakemuksen ja asianomistajan vaatimuskirjelmän tiedokseen ja mikäli hän kokisi oikeusturvansa vaarantuneeksi, hankkisi hän tällöin avustajan. Ja esimerkiksi ulkomaalaisten vastaajien kohdalla, jotka eivät välttämättä ymmärrä mistä syytteessä on kyse, tuomioistuin huolehtisi heidän oikeusturvastaan kutsumalla heidät henkilökohtaisesti ja hankkimalla pääkäsittelyyn tulkin. (Jäntti, haastattelu 7.5.2014.) Myöskään Sairanen ei kokenut uutta menettelyä tältä osin ongelmalliseksi. Sairanen on katsonut, että rikoksenhoidossa ollaan suuntaamassa liian holhoavaan toimintaan ja rikosentekijällä tulisi olla jonkinlainen omavastuu asian hoidossa (Haastattelu 7.5.2014). Jäntti ja Sairanen olivat yhtä mieltä siitä, että kontradiktorinen periaate toteutuu, kun vastaajille annetaan tilaisuus ja mahdollisuus tulla paikalle (Haastattelut

7.5.2014). Vastaajilla ei henkilökohtaisesti kutsuttunakaan ole velvollisuus ottaa kantaa istunnossa esitettyihin asioihin (Jäntti, haastattelu 7.5.2014).

Kysyttäessä haastateltavilta heidän näkemyksiään, miten he puuttuisivat haastettujen vastaajien poissaoloihin, on vastauksissa ollut hyvin eriäviä näkemyksiä. Fredriksson on kokenut, että luomalla puitteet ratkaista vakavampia rikoksia ja tuomita ankarampia rangaistuksia vastaajien poissa ollessa on ainoa jäljellä oleva keino, sillä nykyiset pakkokeinot ovat sinällään jo kovia keinoja. Toisaalta kontradiktorinen periaate tulee kuitenkin vastaan, sillä vaikka vastaajan läsnäolo ei olisi tarpeen varsinaisesti asian selvittämiseksi, rangaistusta määrättäessä olisi kuitenkin hyvä tietää vastaajan motiivit ja kokonaistilanne sekä vastaajan olosuhteet. Fredriksson on pitänyt hyvänä, ettei ehdotettu menettely edellytä vastaajalta nimenomaista aktiivisuutta, sillä vastaajalla on kuitenkin aina mahdollisuus saattaa asia uudelleen tutkittavaksi, mikäli hänellä on ollut laillinen este. (Haastattelu 7.5.2014.) Sen sijaan Sairanen on katsonut, että pakkokeinoja tulisi käyttää enemmän ja rohkeammin, jolloin vastaajille saataisiin välitettyä viesti, että oikeudesta pois jäämisellä on seurauksensa. Toisaalta nykyisen rikosprosessin ongelmaksi ovat muodostuneet erilaiset velvoitteet, kuten tulkkausdirektiivi, jotka hidastavat kokonaisprosessia. Tärkeää olisi, ettei tulisi lisää vastaavanlaisia säännöksiä, jotka hankaloittavat rikosasioiden ratkaisemista nykyisiä menettelyjä käyttäen. Lisäksi Sairanen on katsonut, että nykyinen rikosprosessilainsäädäntö on tähän nykytilaan liian tiukka ja sen vuoksi siitä poiketaan jo nyt. Sairanen on pohtinut, onko tuomioistuinlaitoksen tehtävä holhota vastaajia, jotka eivät ole kiinnostuneet asiansa ja oikeusturvansa hoidosta. Sairanen on edelleen katsonut, että Helsingin käräjäoikeudessa kutsutaan vastaajat hieman vakavammissa rikoksissa turhan hanakasti henkilökohtaisesti paikalle, kun syyttäjien näkemysten mukaan asia olisi näytön puolesta ratkaistavissa heidän poissa ollessa. (Haastattelu 7.5.2014.) Jäntti puolestaan on katsonut, että ongelmaan tulisi puuttua kehittämällä keinoja saada vastaajat haastettua ja noudettua. Jäntti on pohtinut, että ehdotettu yhdeksän kuukauden maksimirangaistus on niin ankara, että puheenjohtajat saattavat jopa itse siinä vaiheessa kutsua vastaajat ennemmin henkilökohtaisesti paikalle. Jäntti on edelleen katsonut, että kuuden kuukauden maksimirangaistus olisi riittävä. Tällä hetkellä poissaolokäsittelyssä suostumuksella ratkaistavien asioiden käyttöala on kuitenkin vähäinen, koska kokemus on osoittanut, ettei suostumusta palauteta vastaajien toimesta. (Jäntti, haastattelu 7.5.2014.)

5 RIKOASIOIDEN KÄSITTELY HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUDESSA

Opinnäytetyön yhtenä tavoitteena on ollut selvittää: ”Mitkä ovat rikosasioiden käsittelyn ongelma-kohtia Helsingin käräjäoikeudessa?” Tutkimusongelma on jaoteltu useampaan alaongelmaan. Opinnäytetyössä on tutkittu, missä suhteessa eri oikeudenkäyntimenettelyjä käyttäen rikosasioita on ratkaistu Helsingin käräjäoikeudessa, mistä syistä ja missä määrin rikosasioiden pääkäsittelyt ovat peruuntuneet Helsingin käräjäoikeudessa sekä kuinka monta käsittelykertaa yhden rikosasian ratkaiseminen on keskimäärin vaatinut. Tutkimuksesta saaduista tiedoista voi nähdä, onko todellista tarvetta puuttua nykyiseen rikosprosessia koskevaan lainsäädäntöön. Tutkimusongelmaan on lähdetty hakemaan vastausta kvantitatiivisin menetelmin.

5.1 Tutkimuksen vaiheet ja toteutus

Tutkimuksen perusjoukko on Helsingin käräjäoikeudessa vuonna 2013 ratkaistut varsinaiset rikosasiat. Perusjoukon ulkopuolelle on jätetty muun muassa lähestymiskiellot, rikesakon vastustamiset sekä yhdyskuntapalvelun muuntoon liittyvät tuomioistuinkäsittelyt, koska ne eivät edellytä rikostunnusmerkistön kannalta täysimittaista pääkäsittelyä.

Helsingin käräjäoikeuden talouspäällikkö on avustanut tutkimusta sen verran, että hän on käräjäoikeuden käytössä olevaa SAP Business Objects -tilastojärjestelmää käyttäen tehnyt erillishaun, jonka tuloksena on saatu lista perusjoukosta. Hausta saadut tiedot pohjautuvat käräjäoikeuksissa ja syyttäjänvirastojen käytössä olevaan rikosasioiden asiainhallintajärjestelmään (Sakari-järjestelmä) kirjattuihin tietoihin. Erillishaussa käytetyt hakukriteerit ovat olleet: 1.1.2013-31.12.2013, varsinaiset rikosasiat ja ratkaistu. Listassa on lueteltuna rikosasian diaaritieto, vireilletulopäivä sekä ratkaisupäivä. Vuonna 2013 ratkaistuja varsinaisia rikosasioita on yhteensä 8 696, ja ne on listattu ratkaisupäivän mukaan vanhimmasta tuoreimpaan. Tutkimus on toteutettu otantatutkimuksena.

Perusjoukosta on otettu noin 8 % otoskoko, josta muodostuu 724 kappaleen otos ratkaistuja rikosasioita. Työn tilastollinen tutkimus on laadultaan deskriptiivinen tutkimus eli tutkimuksella on pyritty kuvaamaan rikosprosessissa esiintyvien erilaisten ilmiöiden yleisyyttä. Tämän vuoksi havaintoaineistosta on haluttu mahdollisimman kattava sen luotettavuuden, tarkkuuden ja yleistettävyyden varmistamiseksi. Otantamenetelmäksi on valittu systemaattinen otanta, ja poimintaväliksi on muodostunut 12. Ensimmäinen tilastoitava yksikkö on arvottu, ja arvonnän tulokseksi on tullut 7.

Tutkimuksessa on ensimmäiseksi selvitetty, mitä menetelmää syyttäjä on ehdottanut rikosasian ratkaisutavaksi sekä mitä menetelmää käyttäen asia on lopulta ratkaistu Helsingin käräjäoikeudessa. Sen lisäksi tutkimuksessa on syvennytty otoksella saatujen havaintoyksiköiden käsittelyvaiheisiin asian vireille tulosta sen lopulliseen ratkaisuun saakka. Tutkimuksesta saadut tiedot on laadittu Excel-taulukoksi (LIITE 4).

Taulukossa on yhteensä neljä välilehteä, joista ensimmäiseen on kirjattu, onko syyttäjä esittänyt asian ratkaisemista kirjallisessa menettelyssä. Mikäli asia ei ole tullut kirjallisena käräjäoikeuteen, on kirjattu, onko käräjäoikeus kutsunut vastaajan henkilökohtaisesti vai ratkaisun uhalla. Syyttäjän esittäessä asian ratkaisemista poissaolokäsittelyssä, mutta käräjäoikeuden kutsuessa vastaaja henkilökohtaisesti oikeuteen, on asia kirjattu henkilökohtaisen menettelyn alle. Syyttäjän esityksestä on kuitenkin tehty erillinen merkintä huomiokenttään. Ensimmäiseen välilehteen on kirjattu myös se, onko kyseinen rikosasia tullut otoksessa aiemmin vastaan ja näin ollen tilastoitu kertaalleen.

Taulukon toiseen välilehteen on kuvattu henkilökohtaisen läsnäolon vaatineiden rikosasioiden käsittelyvaiheet. Ensin on tutkittu, onko kyseinen rikosasia vangitun juttu tai pikaoikeudenkäynti. Tämä on kartoitettu sen vuoksi, että niiden lähtökohdat pääkäsittelyn onnistumisen suhteen ovat erilaiset. Seuraavaksi on tutkittu, onko asia saatu ensimmäisellä kerralla ratkaistua vai onko asiassa jouduttu peruuttamaan jokin sille määrätystä käsittelypäivästä. Mikäli käsittely on asian vireilläolona peruuntunut, on peruutusten lukumäärä tilastoitu. Seuraavaksi on tutkittu mistä syistä pääkäsittely on peruuntunut. Pääkäsittely on voinut peruuntua siksi, ettei vastaajaa, asianomistajaa tai todistajaa ole saatu kutsuttua. On myös mahdollista, että joku asianosaista tai todistajista on jäänyt saapumatta istuntopäivänä oikeuteen. Lisäksi se on voinut peruuntua joko ennen käsittelyä tai mahdollisesti vasta käsittelypäivänä jostain muusta vähemmän tavanomaisesta syystä, jolloin syy on erikseen selostettu huomiokenttään. Peruuntumisen syynä on voinut olla myös se, ettei rikosasian asianosaista tai todistajaa ole saatu noudettua istuntoon.

Tutkimuksessa on ollut tarkoitus kartoittaa kutsuttujen asianosaisten ja todistajien poissaolojen aiheellisuus kirjaamalla, onko henkilöllä ollut laillinen este vai onko hänet tuomittu poissaolostaan uhkasakkoon. Tutkimuksessa on kuitenkin havaittu, että käräjäoikeudella on huomattavissa määrin jäänyt lausumatta kutsuttujen asianosaisten poissaoloista, minkä vuoksi osio on jouduttu jättämään tutkimuksesta pois. Tutkimuksesta saadut tiedot eivät olisi sellaisenaan palvelleet tutkimuksen tavoitteita.

Taulukon kolmanteen välilehteen on kirjattu poissaolokäsittelyissä ratkaistavien rikosasioiden tarkemmat käsittelytiedot. Tutkittavana olevien yksiköiden samanarvoisuuden kartoittamiseksi kirjaaminen on aloitettu tilastoimalla, onko vastaaja haastettu pikahaastemenettelyä käyttäen jo poliisissa. Seuraavaksi on tutkittu, onko asia saatu ensimmäisellä kerralla ratkaistuksi. Mikäli asian käsittelyistä jokin on peruuntunut, on peruutusten lukumäärä kirjattu. Seuraavaksi on tutkittu, mistä syystä pääkäsittely on peruuntunut. Poissaolokäsittelyssä ratkaistava rikosasia on voinut peruuntua siksi, ettei vastaajaa, asianomistajaa tai todistajaa ole saatu kutsuttua. Muut peruuntumiset on kirjattu muiden syiden alle, ja tarkempi kuvaus syystä on selostettu huomiokenttään.

Neljänteen välilehteen on kirjattu kirjallisessa menettelyssä olevien rikosasioiden käsittelyvaiheet. Myös kirjallisessa menettelyssä olevista rikosasioista on ensin kartoitettu, onko vastaaja haastettu jo poliisissa niin sanottua ohituskaistaa käyttäen. Seuraavaksi on tutkittu, onko asia saatu ratkaistua kirjallisesti vai onko se siirtynyt suulliseen käsittelyyn. Mikäli asia on siirtynyt suulliseen oikeudenkäyntiin, on siirtymiseen johtanut syy kirjattu. Asia on voinut siirtyä suulliseen käsittelyyn sen vuoksi, että vastaaja on pitäytynyt passiivisena, vastaaja ei ole hyväksynyt asian ratkaisemista kirjallisesti, käräjäoikeus on katsonut, ettei kyseinen rikosasia sovellu kirjalliseen menettelyyn tai se on voinut siirtyä myös jostain muusta syystä. Mikäli muu syy on selvinnyt Sakarista, on syy selostettu huomiokenttään.

Tutkimuksessa on otettu vuorossa olevan havaintoyksikön diaarinumero, syötetty se Sakariin sekä sitä kautta menty kyseisen rikosasian asiakirjoihin Lotus Notes -järjestelmään. Suullisessa oikeudenkäyntimenettelyssä olleiden rikosasioiden kohdalla järjestelmästä on katsottu INFO-lehdeltä syyttäjän ehdotus käytettävästä haastamistavasta, mutta lisäksi on katsottu käräjäoikeuden laatima haaste, jotta on selvinnyt asian todellinen käsittelytapa. Seuraavaksi Sakarista on katsottu rikosasian käsittelyvaiheita kuvaavaa välilehteä, josta on nopeasti voinut hahmottaa onko asia ratkaistu ensimmäisellä kerralla vai onko asian käsittely joskus peruuntunut. Mikäli asiaa ei ole ratkaistu ensimmäisellä kerralla, on ensin tutkittu, montako kertaa asian käsittely on peruuntunut ennen asian varsinaista ratkaisua. Lotus Notes -järjestelmästä ilmenevien pöytäkirjojen sekä Sakari-järjestelmästä ilmenevien selitteiden avulla on tilastoitu peruutusten syyt. Mikäli joku asianosaisista tai todistajista on jäänyt kutsuttuna pois, on kirjattu johtuiko poissaolo laillisesta esteestä, tuomittiinko vastaaja uhkasakkoon, onko käräjäoikeus muusta syystä jättänyt uhkasakon tuomitsematta vai onko käräjäoikeus jättänyt lausumatta asiasta.

Kirjallisessa menettelyssä olevien rikosasioiden osalta on ensin tutkittu Sakarista rikosasioiden käsittelyvaiheita kuvaavaa välilehteä. Välilehdestä on katsottu, onko asia saatu ratkaistua kirjallisessa

menettelyssä vai onko asia jossain vaiheessa siirtynyt suulliseen käsittelyyn. Mahdollisen menettelynvaihdoksen syytä on tutkittu Sakarista. Kaikissa syytä menettelynvaihdokseen ei ole kirjattu, jolloin syyksi on kirjattu muu syy. Tutkimusaineiston luotettavuuden kannalta ongelmalliseksi on muodostunut myös erilaiset kirjaamisvirheet. Rikosasia on saatettu kirjata Sakariin kirjalliseksi, vaikka INFO-lehdeltä on selvinnyt, että syyttäjä on halunnut vastaajan henkilökohtaisesti paikalle. Näissä tilanteissa asiaa ei ole kirjattu kirjallisen menettelyn alle, koska kirjaamisvirhe on ollut ilmeinen.

5.2 Tutkimustulokset

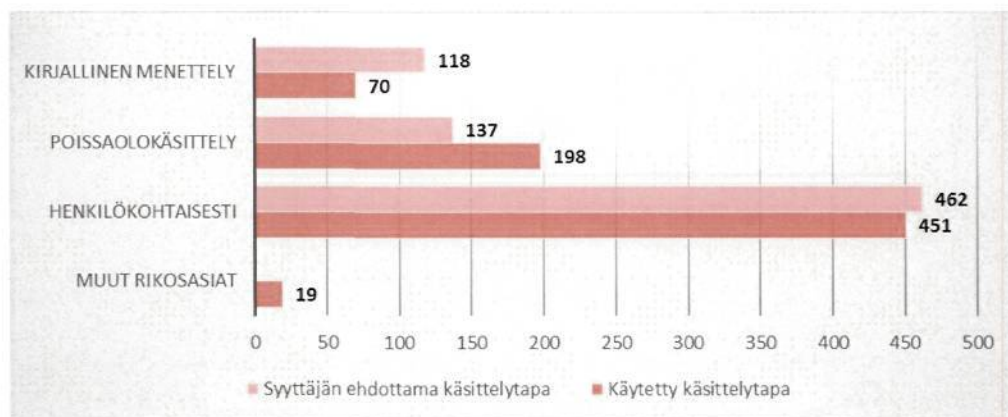
Tutkimuksen havaintoaineisto koostuu 724 otoksesta vuonna 2013 ratkaistuista rikosasioista. Ennen tutkimustulosten tarkastelua on kuitenkin syytä tuoda esille muutama tilastointiin vaikuttanut seikka.

Mikäli vastaajalla on useampi rikosasia vireillä, pyritään ne lähtökohtaisesti käsittelemään yhdessä (ROL 5:18.1 §). Rikosten yhdessä käsitteleminen johtaa siihen, että diaarit yhdistetään Sakarissa. Diaarit yhdistetään pääasiassa suurimmasta diaarinumerosta pienimpään. Kun diaari on yhdistetty toiseen diaariin, merkitsee Sakari yhdistetyn diaarin yhdistämisen johdosta ratkaistuksi, vaikka asiassa ei olisi annettu tuomiota. Tämän vuoksi muutama havaintoaineiston yksikkö on edelleen vireillä käräjäoikeudessamme. Lisäksi yhdistämisen johdosta osa havaintoaineistosta on esiintynyt kahteen, ehkä jopa kolmeen kertaan. Tutkimuksessa ei kuitenkaan ole karsittu kyseisiä useaan kertaan esiintyviä tapauksia pois, sillä käräjäoikeus käsittelee yhdessä käsiteltävät asiat ennen yhdistämistä erillisinä rikosasioina, jolloin myös kyseisen rikosasian vaativat käsittelytoimenpiteet on tehty erikseen jokaiselle diaarille.

Havaintoaineistoa läpikäydessä tutkimuksessa on pyritty yhdistämisestä huolimatta pitämään tutkittavana olevan rikosasian elinkaari erillä muista yhdessä käsiteltävinä olevista jutuista. Mikäli vuonna 2012 vireille tullut rikosasia on yhdistetty vuonna 2008 vireille tulleeseen rikosasiaan, on pääkäsittelyiden peruuntumiset tilastoitu ainoastaan vuoden 2012 jälkeen. Helsingin käräjäoikeudessa käsitellään myös paljon isoja rikoskokonaisuuksia, joissa voi olla kymmeniäkin vastaajia. Tutkimuksessa on keskitytty tilastoimaan rikosasian elinkaari sen vireille tulosta päättymiseen asti, eikä tutkittaessa ole otettu huomioon esimerkiksi muiden vastaajien kohdalla tehtyjä osaratkaisuja.

5.2.1 Eri käsittelytapojen jakautuminen rikosasioiden ratkaisemiseksi

Perusjoukkoon lukeutuu yhteensä 724 rikosasiaa. Näistä rikosasioista 14 on tilastoitu sekä henkilökohtaisesti kutsutun että poissaolokäsittelyn alle, koska tutkimuksessa on haluttu havainnollistaa eri käsittelytapojen yleisyys ja kuvata niiden muuttumista rikosasian vireilläoloaikana. Näistä 14 rikosasiasta 12 ovat olleet sellaisia, joissa osa vastaajista on kutsuttu henkilökohtaisesti oikeuteen ja osa puolestaan on voitu ratkaista poissaolokäsittelyssä. Kahden yksikön kohdalla kaikki vastaajat on alun perin haluttu henkilökohtaisesti oikeuteen, mutta yhden vastaajan kohdalla kuulemisesta on lopulta luovuttu, ja asia on hänen osaltaan ratkaistu poissaolosta huolimatta.

KUVIO 1. Helsingin käräjäoikeudessa ratkaistujen rikosasioiden jakautuminen eri menettelyjen kesken (n= 738)

Helsingin käräjäoikeudessa käsiteltävistä rikosasioista suurin osa on käsitelty siten, että vastaajat ovat olleet henkilökohtaisesti läsnä. Toiseksi eniten käräjäoikeudessa on ratkaistu rikosasioita poissaolokäsittelyssä ja vähiten asioita on ratkaistu kirjallisessa menettelyssä. Kuviosta 1 on havaittavissa, että käräjäoikeuteen on saapunut henkilökohtaisen läsnäolon vaativia ja kirjallisessa menettelyssä ratkaistavia rikosasioita enemmän kuin niitä on todellisuudessa ratkaistu. Poissaolokäsittelyssä ratkaistavien asioiden määrä puolestaan on kasvanut 45 %:lla. (Kuvio 1.) Tämä johtuu kahdesta syystä.

Käytännössä kaikki kirjallisessa menettelyssä ratkaistavista rikosasioista ovat sellaisia, jotka siirtyvät poissaolokäsittelyn alaisuuteen, mikäli asiaa ei ratkaista kirjallisesti (Lepistö 21.2.2014, haastattelu). Kirjallisessa menettelyistä olleista rikosasioista 41 on siirtynyt poissaolokäsittelyyn ja 7 henkilökohtaisen läsnäolon vaativaan oikeudenkäyntimenettelyyn. Poissaolokäsittelyn alaisuuteen siirtyy rikosasioita myös henkilökohtaisen läsnäolon edellyttäneistä oikeudenkäyntimenettelyistä

silloin, kun asian käsittely on pitkittynyt haastettujen vastaajien oikeudettomista poissaoloista johtuen. Rikosasian peruuntuessa useaan kertaan, voi syyttäjä harkita uudelleen vastaajan henkilökohtaisen läsnäolon tarpeellisuuden, jotta asia saadaan ratkaistua. (Jäntti, haastattelu 7.5.2014)

Kirjallisessa menettelyssä, poissaolokäsittelyssä ja vastaajan henkilökohtaisen läsnäolon vaativien rikosasioiden lisäksi havaintoaineiston joukossa on 19 muuta rikosasiaa. Nämä muut rikosasiat ovat Helsingin kärjäoikeudessa vuonna 2013 vireillä ollut kolme asianomistajan ajamaa rikosasiaa, jotka on jätetty lähinnä puutteellisen haastehakemuksen vuoksi tutkimatta, 10 syyttäjänvirastoon palautettua rikosasiaa, joiden haastehakemukset ovat voineet olla virheellisiä tai vaillinaisia sekä yksi kirjaustensa puolesta epäselvä rikosasia, jota ei ollut mahdollista luotettavasti tilastoida. Muiden rikosasioiden alle on kirjattu myös neljä syyttäjän peruuttamaa syytettä, jotka eivät olleet edenneet vielä pääkäsittelyyn saakka. Syyttäjä on voinut peruuttaa syytteen esimerkiksi asianomistajarikoksessa asianomistajan ilmoitettua, ettei vaadi vastaajalle rangaistusta.

5.2.2 Kirjallinen menettely rikosasioiden käsittelytapana

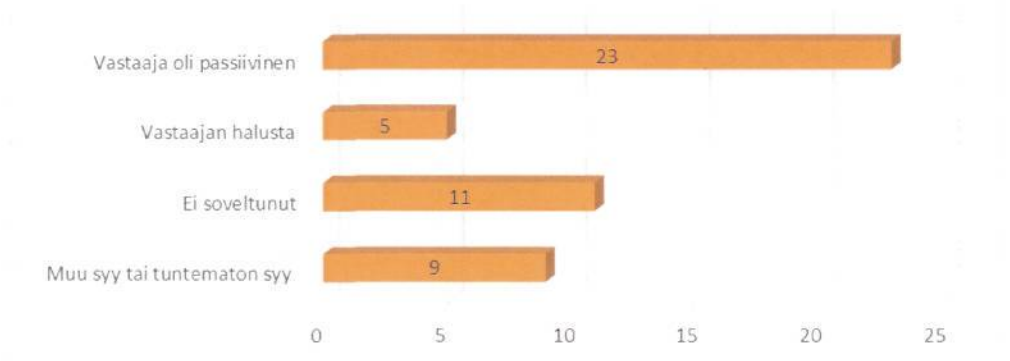
Tutkimuksen perusjoukosta noin 16 % eli 118 rikosasiaa on ollut kirjallisessa menettelyssä. Näistä 59 % on saatu ratkaistua suunnitelmien mukaisesti kirjallisesti ja 41 % on siirtynyt suulliseen oikeudenkäyntimenettelyyn. (Kuvio 2.) Ensimmäisellä kerralla ratkaistuja rikosasioista viisi on ollut sellaisia, joissa syyttäjä on tiedoksianto-ongelmien välttämiseksi haastanut vastaajan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 luvun 1 §:n 1 momentin

nojalla. Käytännössä syyttäjä on laatinut syytteen välittömästi esitutinnan päätyttyä, minkä jälkeen hän on antanut haasteen vastaajalle tiedoksi ja pyytänyt samassa yhteydessä vastaajan tunnustusta ja suostumusta kirjalliseen menettelyyn (HE 271/2004 vp, 43). Kyseistä menettelyä kutsutaan Helsingin kärjäoikeudessa ohituskaistaksi.

KUVIO 2. Kirjallisessa menettelyssä ratkaistavien rikosasioiden onnistumisprosentti (n=118)

Suulliseen oikeudenkäyntiin siirtyneistä rikosasioista lähes puolet ovat siirtyneet vastaajien passiivisuudesta johtuen. Nämä ovat olleet niitä tilanteita, joissa vastaajat eivät ole palauttaneet mitään heille postitetuista asiakirjoista. Toiseksi yleisimmin rikosasia on siirtynyt suulliseen oikeudenkäyntimenettelyyn sen vuoksi, ettei asia ole käräjäoikeuden näkemyksestä soveltunut kirjallisessa menettelyssä ratkaistavaksi. (Kuvio 3.) Enimmäkseen näin on menetelty, kun vastaaja on ollut ulkomaalainen, koska kielimuurista johtuen vastaaja ei olisi ymmärtänyt tuomioistuimen ratkaisua.

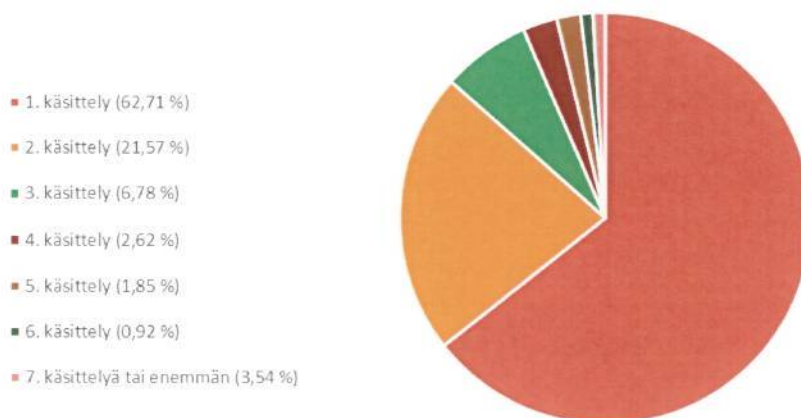
KUVIO 3. Syyt rikosasioiden siirtymiseen suulliseen oikeudenkäytikäsittelyyn (n=48)

Lähes neljännes suulliseen oikeudenkäyntiin siirtyneistä rikosasioista on siirretty joko tuntemattomasta syystä tai jonkin muun syyn johdosta. Tuntemattomiin syihin on luokiteltu tilanteet, joissa Sakarista on ilmennyt, että asia on siirretty kirjallisesta menettelystä suulliseen menettelyyn, mutta syytä asian siirtämiselle ei ole kirjattu. Sen sijaan asian siirtäminen on tilastoitu muun syyn alle esimerkiksi, kun rikosasia on vastaajan muiden suullisessa oikeudenkäynnissä vireillä olleiden juttujen vuoksi siirretty suulliseen menettelyyn. Kirjallisessa menettelyssä olleista rikosasioista vähiten asiat ovat siirtyneet vastaajan omasta halusta suulliseen menettelyyn: Vain viidessä tapauksessa vastaaja on palauttanut yksistään tiedoksiantotodistuksen, jotta asiassa on järjestetty suullinen oikeudenkäynti. (Kuvio 3.)

5.2.3 Rikosasian ratkaisuun vaadittavat käsittelykerrat

Helsingin käräjäoikeudessa vuonna 2013 käsitellyistä rikosasioista 62,71 % on saatu ratkaistua ensimmäisellä kerralla. Näin ollen kaikista käsitellyistä rikosasioista 37,29 % on peruuntunut vähintään kerran. (Kuvio 4.) Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että noin joka kolmannes pääkäsittely on peruuntunut. Tilastossa on huomioitu myös kirjallisesta menettelystä suulliseen oikeudenkäynti-

nettelyyn siirtyneet rikosasiat, koska asian käsitteleminen kirjallisessa menettelyssä edellyttää käräjäoikeudelta toimenpiteitä, jotka joudutaan toistamaan asian siirryttyä suulliseen oikeudenkäyntimenettelyyn.

KUVIO 4. Käsittelykertojen määrä rikosasian ratkaisemiseksi (=649)

Yli puolet kaikista peruuntuneista rikosasioista on saatu käsiteltyä jo heti toisella yrittämällä, 6,78 % kaikista rikosasioista on vaatinut kolmannen käsittelykerran ja 8,93 % rikosasioista on vaatinut neljä tai useampaa käsittelyä. (Kuvio 4.) Suhteutettuna kaikkiin Helsingin käräjäoikeudessa vuonna 2013 ratkaistuihin rikosasioihin 8,93 % tarkoittaa sitä, että yli 750 rikosasiaa on ollut vireillä vuoden - jopa kaksi. Helsingin käräjäoikeudessa yhden rikosasian ratkaiseminen on vaatinut keskimäärin 1,84 käsittelykertaa. Näin ollen yhden rikosasian ratkaisemiseen on mennyt lähes kaksinkertaisesti resursseja sekä siitä on syntynyt lähes kaksinkertaiset kustannukset.

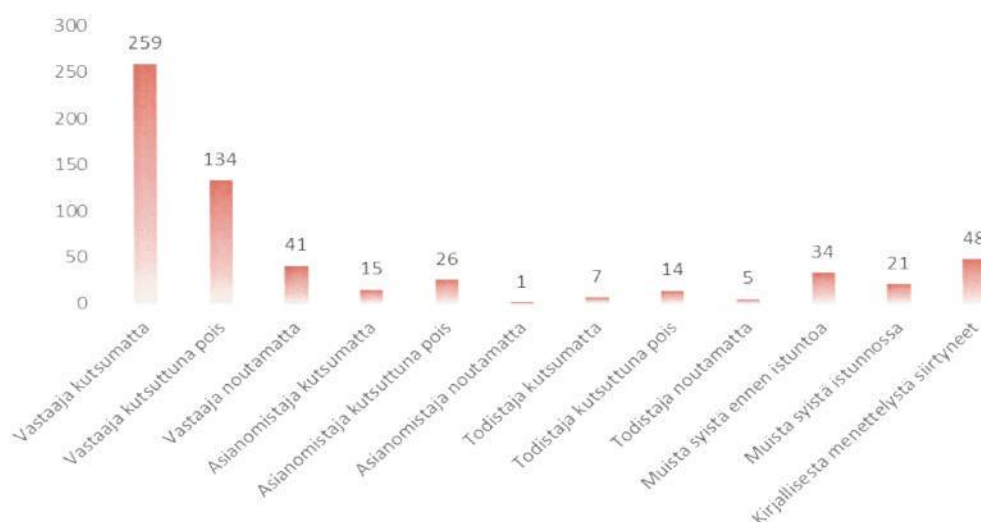
Oheisessa tilastossa ei ole huomioitu sellaisia rikosasioita, joiden lähtökohdat pääkäsittelyn onnistumisen suhteen ovat olleet erilaiset. Näitä rikosasioita on tutkimuksen perusjoukossa ollut yhteensä 56.

Syyttäjän on mahdollista tiedoksianto-ongelmien välttämiseksi haastaa vastaaja itse jo heti esitutkinnan päättymisen jälkeen (ROL 5:1.1 §; HE 271/2004 vp, 43). Kirjallisessa menettelyissä olevista rikosasioista viisi ja poissaolokäsittelyssä olevista rikosasioista kahdeksan on jätetty tilaston ulkopuolelle, koska niissä syyttäjä on haastanut esimerkiksi kuulusteluun tavoitetun vastaajan välittömästi esitutkinnan valmistumisen jälkeen (HE 271/2004 vp, 43). Lisäksi tilaston ulkopuolelle on jätetty kahdeksan pikaoikeudenkäyntiä. Pikaoikeudenkäynneissä rikosasia käsitellään oikeudessa vastaajan läsnä ollessa heti rikoksen tekopäivänä tai viimeistään muutamien päivien sisällä rikoksentekoaajankohdasta (Virolainen, hakupäivä 27.5.2014). Vastaaja on myös mahdollista esimerkiksi

tutkinnanjohtajan vaatimuksesta määrätä rikoksesta todennäköisin syin epäiltynä vangittavaksi (PKL 2:11.1 §). Vangitsemiskäsittelyssä syytteen nostamiselle asetetaan määräaika, minkä jälkeen asia käsitellään käräjäoikeudessa kahden viikon sisällä syytteen nostamisesta (PKL 3:14.1; ROL 5:13.1 §). Usein vangittu pidetään vangittuna asian pääkäsittelyyn saakka, jolloin henkilö tuodaan suoraan vankilasta asian pääkäsittelyyn. Oheisen tilaston ulkopuolelle on jätetty 36 tämän kaltaista rikosasiaa.

5.2.4 Syyt pääkäsittelyiden peruuntumisiin

Kuten kuviosta 4 ilmeni, vuonna 2013 päättyneistä rikosasioista 37,29 % on peruuntunut vähintään kerran. Joka 10. pääkäsittelyn peruuntuminen ei ollut seurausta vain yhdestä tekijästä, vaan pääkäsittelyn peruuntumiseen johtavia tekijöitä on saattanut olla parhaimmillaan kolme. Lähes puolet kaikista pääkäsittelyiden peruutuksista ovat johtuneet siitä, että vastaajia ei ollut lainkaan saatu kutsuttua käräjäoikeuteen. Yli puolet toteutuvista pääkäsittelyiden peruutuksista ovat puolestaan johtuneet siitä, että vastaajat ovat laiminlyöneet noudattaa käräjäoikeuden määräystä saapua henkilökohtaisesti oikeuteen. Yllättävää on huomata, että asianomistajat ja todistajat on saatu hyvin tavoitettua, mutta sen sijaan he ovat useammin jääneet oikeudenkäynnistä pois. (Kuvio 5.)

KUVIO 5. Syyt rikosasioiden pääkäsittelyiden peruuntumisille (n=605)

Pääkäsittelyistä yhteensä 55 on peruuntunut joko ennen istuntoa tai istunnossa muusta vähemmän tavanomaisesti syystä (Kuvio 5). Pääkäsittely on voinut peruuntua ennen istuntoa esimerkiksi asi-

anosaisten ja todistajien pyytäessä käsittelyajankohdan siirtoa, koska ovat käsittelypäivänä ulkomailla. Sen sijaan istunnossa muusta syystä peruuntuneet pääkäsittelyt ovat johtuneet enimmäkseen asian siirtymisestä lisätutkintaan tai vastaajan halusta saada avustaja. Kahdesti pääkäsittelyn edellytykset eivät olleet käsillä, mutta pääkäsittelyä ei jouduttu kuitenkaan peruuttamaan syyttäjän luovuttua pois jääneen henkilön kuulemisesta. Toisella kerralla asianomistajaa ei ollut saatu kutsuttua ja toisella kerralla todistaja oli jäänyt kutsuttuna pois. Lisäksi yksi vastaaja on jäänyt aamuista pääkäsittelystä pois, mutta hänen soitettuaan käräjäoikeuteen, on käräjäoikeus siirtänyt asian käsittelyn iltapäivälle ja asia on saatu ratkaistua.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Opinnäytetyössä on syvennytty kahteen käräjäoikeuksien käytössä olevaan rikosprosessilajiin, niiden mahdolliseen yhtenäistämiseen sekä tutkittu pääkäsitteiden peruuntumisia Helsingin käräjäoikeudessa. Työn tavoitteena on ollut selvittää kirjallista menettelyä ja poissaolokäsittelyä koskevien säännösten sisältö sekä tutkia mahdollisuutta yhtenäistää niitä eriävien maksimirangaistustensa vuoksi. Lisäksi opinnäytetyössä on tutkittu yhtenäistämisen tarvetta Helsingin käräjäoikeuden näkökulmasta. Opinnäytetyössä on haettu vastausta seuraaviin tutkimusongelmiin: Mikä on kirjallista menettelyä ja poissaolokäsittelyä koskevien säännösten sisältö ja merkitys, miten säännöksiä voitaisiin yhtenäistää sekä mitkä ovat rikosasioiden käsittelyn ongelmakohtia Helsingin käräjäoikeudessa.

Tutkimusmenetelmänä opinnäytetyössä on käytetty ensisijaisesti lainoppia, mutta sen rinnalla on lisäksi käytetty sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia tutkimusmenetelmiä. Työn laadullinen tutkimusosuus on toteutettu teemahaastatteluina ja tilastollinen tutkimusosuus puolestaan otantamenetelmänä. Haastattelut on tehty kahdessa erässä. Ensin on haastateltu henkilö, joka on ollut työn aiheen takana. Haastattelukysymykset on luotu sekä teorian että käräjäsihteerin työstä tulleen kokemuksen pohjalta (LIITE 3). Kyseisen haastattelun avulla on tuotu käytännönläheistä näkökulmaa työn tietoperustan rinnalle sekä haastattelun pohjalta on luotu uudenlainen poissaolokäsittely. Toinen erä haastatteluja on tehty eliittiotannalla valituille henkilöille. Haastatelluilta käräjätuomareilta on haettu näkemystä työssä kehitetystä kirjallisen menettelyn kanssa yhdenmukaisemmasta poissaolokäsittelystä. Toisessa erässä on haastateltu myös käräjäsihteeria kansliahenkilökunnan työkuvaan liittyen, sillä lainkäyttöhenkilökunta ei ole tietoinen kaikista toimenpiteistä, joita sihteerit tekevät (LIITE 6). Haastateltavina ovat olleet Helsingin käräjäoikeudesta käräjätuomarit Marko Lepistö, Juha Fredriksson, Sirkka Jäntti sekä käräjäsihteerit Mirjam Seifulla ja Helsingin syyttäjänvirastosta kihlakunnansyyttäjä Laura Sairanen. Käräjätuomari Lepistön ja käräjäsihteerin Seifullan haastattelut on sisällytetty teoriaan vetoketjumallia hyödyntäen. Fredrikssonin, Jäntin ja Sairasen haastattelut on puolestaan tuotu aihepohjaisesti esille työn neljännessä luvussa, jossa käsitellään yhtenäistettyä säännöstä.

Poissaolokäsittely on rikosprosessilaji, joka mahdollistaa rikosasian ratkaisemisen vastaajan poissaolosta huolimatta, mikäli hänen läsnäolonsa ei ole asian selvittämiseksi tarpeen ja hänet on sellaisella uhalla kutsuttu tuomioistuimeen. Poissaolokäsittelyssä vastaaja voidaan pääsäännön mukaan tuomita kolmen kuukauden vankeusrangaistukseen. On myös mahdollista tuomita vastaaja

enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen, mutta se edellyttää vastaajalta nimenomaista suostumusta asiaan.

Poissaolokäsittelyn soveltamiselle on vain kaksi edellytystä: Vastaajan tulee olla kutsuttu ratkaisun uhalla sekä hänen läsnäolonsa ei saa olla asian selvittämiseksi tarpeen. Tämä antaa tuomioistuimelle hyvin paljon harkintavaltaa. Esitöissä on viitattu siihen, että vastaajan tulisi olla tunnustanut tekonsa. Käytännössä poissaolokäsittelyssä ratkaistaan kuitenkin enimmäkseen rikosasioita, joissa vastaaja on kiistänyt syyllisyytensä vetoamalla seikkaan, jolla ei ole todellista vaikutusta asian ratkaisuun. Tunnustaminen ei nimittäin sido tuomioistuinta, vaan tuomioistuimen on joka tapauksessa virallisperiaatteen edellyttämällä tavalla selvitettävä luotettavasti tapahtumien kulku. Esitöissä onkin edellä kerrotun lisäksi katsottu, että rikokset, joissa on vakiintunut normaalirangaistus ja joissa ratkaistavat muutkin kysymykset ovat sellaisia, että vastaajan läsnäolo ja kannanotto eivät juurikaan vaikuttaisi tuomioistuimen ratkaisuun, voidaan tutkia ja ratkaista poissaolokäsittelyssä.

Kirjallinen menettely on toinen rikosprosessilaji, jossa rikosasia voidaan ratkaista ilman vastaajan henkilökohtaista läsnäoloa. Kirjallisessa menettelyssä ei järjestetä pääkäsittelyä, vaan asia ratkaistaan käytännössä puheenjohtajan virkahuoneessa kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella. Kirjallisessa menettelyssä vastaaja voidaan tuomita jopa yhdeksän kuukauden vankeusrangaistukseen, mikäli hänelle varataan tilaisuus suulliseen lausumaan asiassa. Vastaaja kutsutaan suulliseen kuulemiseen ratkaisun uhalla, jolloin vastaaja saa itse päättää tuleeko hän paikalle. Käräjäoikeuden tulee varata tilaisuus suulliseen lausumaan vain vakavammissa rikosasioissa, sillä vastaaja voidaan tuomita alle kuuden kuukauden vankeusrangaistukseen pelkästään hänen tunnuksellaan ja suostumuksellaan.

Kirjallisen menettelyn soveltamiseen on viisi edellytystä. Rikosasia voidaan ratkaista kirjallisessa menettelyssä, mikäli syytteessä olevasta rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa ole säädettyä ankarampaa rangaistusta kuin kaksi vuotta vankeutta, vastaaja tunnustaa menetteleensä syytteessä kuvatulla tavalla sekä suostumuksellaan nimenomaisesti luopuu oikeudestaan suulliseen käsittelyyn ja suostuu asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä sekä vastaaja on teon tehdessään ollut täysi-ikäinen. Lisäksi asianomistajan on tullut esitutkinnassa tai kirjallisesti myöhemmin ilmoittaa, ettei vaadi pääkäsittelyn toimittamista sekä käräjäoikeuden on katsottava, että pääkäsittelyn toimittaminen on asian selvitettyyn tilaan nähden myös kokonaisuutena arvioiden tarpeetonta. Esitöissä on katsottu, että kirjalliseen menettelyyn sopivat rikosasiat, joissa näyttö- tai oikeuskysymyksissä ei ole epäselvyyksiä.

Kirjallinen menettely ja poissaolokäsittely ovat käytettävien rangaistuslajien suhteen lähes yhdenmukaiset. Molemmissa menettelyissä vastaaja voidaan tuomita sakkorangaistukseen, ehdolliseen tai ehdottomaan vankeusrangaistukseen sekä vastaajan soveltuvuudesta riippuen hänelle voidaan myös tuomita ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta yhdyskuntapalvelua. Vastaaja voidaan tuomita yksityisoikeudelliseen seuraamukseen sekä julkisoikeudelliseen seuraamukseen, kunhan vastaaja on tietoinen näistä vaatimuksista. Asianomistajan esittämä yksityisoikeudellinen vaatimus voi kuitenkin olla sellainen seikka, jonka johdosta asia siirtyy kirjallisesta menettelystä ja poissaolokäsittelystä henkilökohtaisen läsnäolon vaatimaan oikeudenkäyntimenettelyyn. Rangaistuslajien eriävyys tulee siinä, että ainoastaan poissaolokäsittelyssä vastaaja voidaan tuomita rikesakkoon.

Kirjallisen menettelyn ja poissaolokäsittelyn sääntelyllä on pyritty vähentämään pääkäsittelyiden peruuntumisia rikosprosessissa. Menettelyjen ohella lainsäädännössä on lisäksi useita muita keinoja, joilla joko pyritään vähentämään pääkäsittelyiden peruuntumisia tai ehkäisemään niistä aiheutuvia haittoja. Peruuntuneista pääkäsittelyistä syntyviä haittoja saadaan ehkäistyä muun muassa sillä, että oikeuteen saapuneet asianomistajat ja todistajat voidaan kuulla pääkäsittelyn ulkopuolella. Säännös on käytännöllinen usean asianosaisten ja todistajan rikosasiassa, sillä vastaajan ollessa pystynoudossa, ja asianosaisten ja todistajien ollessa pääkäsittelyn ulkopuolella kuultuja, ei pääkäsittelyn järjestäminen viiden päivän sisällä vastaajan kiinniottamisesta ole yhtä haastavaa. Lisäksi tämä säästää muun muassa valtion varoista maksettavia todistelukustannuksia, kun pääkäsittelyn ulkopuolella kuultujen henkilöiden ei tarvitse useaan kertaan saapua oikeuteen.

Tutkimuksen aihe on syntynyt Helsingin kärjäoikeuden kärjätuomari Marko Lepistön pohdinnan tuloksena. Lepistö on pohtinut, minkä vuoksi kärjäoikeuden käyttämä prosessilaji määrittää vastaajalle tuomittavan enimmäisrangaistuksen. Tutkimuksessa on Lepistölle tehdyn teemahaastattelun pohjalta päädytty yhtenäistää kirjallista menettelyä ja poissaolokäsittelyä koskevia säännöksiä. Lepistö on katsonut, että säännöksiä voitaisiin yhtenäistää esimerkiksi korottamalla poissaolokäsittelyssä tuomittava enimmäisrangaistus kolmesta kuukaudesta yhdeksään kuukauteen. Menettelyjä yhtenäistettäessä olisi kuitenkin tarpeen rajata vastaajan tunnustus ja suostumus menettelyn soveltamisedellytysten ulkopuolelle. Kärjäoikeudessa käsitellään paljon näytöllisesti selviä rikosasioita, mutta vastaajan perusteeton kiistäminen estää asian ratkaisemisen kirjallisessa menettelyssä. Lisäksi kirjallisessa menettelyssä vastaaja luopuu suostumuksellaan oikeudestaan suulliseen käsittelyyn ja suostuu, että asia ratkaistaan kirjallisesti. Poissaolokäsittely on kuitenkin suullinen, minkä vuoksi edellytys ei soveltunut uuteen säännökseen. Tutkimuksessa on kolmen muulle lainkäyttöhenkilökuntaan kuuluvalla tehdystä haastattelusta selvinnyt, että ehdotetun menettelyn

hyvä puoli on se, että se ei edellytä vastaajalta myötävaikutusta asian ratkaisemiseksi. Kihlakunnansyyttäjä Sairanen on katsonut, että rikoksiin syyllistyvällä henkilöllä tulisi olla jonkinlainen omavastuu asian hoidossa. Kysyttäessä haastateltavilta heidän näkemyksiään, miten he lähtisivät ehkäisemään pääkäsittelyiden peruuntumisia, on tutkimuksessa saatu hyvin erilaisia vastauksia. Kihlakunnansyyttäjä Sairanen keskittyisi pakkokeinojen tehostamiseen, mutta kärjätuomari Fredriksson ei näe muuta vaihtoehtoa kuin laajentaa mahdollisuuksia käsitellä rikosasioita vastaajien pois-saoloista huolimatta.

Rikosprosessia koskevan lainsäädännön ensisijainen tavoite on, että asiat saadaan ratkaistua ensimmäisellä käsittelykerralla. Tutkimuksessa on kuitenkin havaittu, että merkittävä osa pääkäsittelyistä on peruuntunut vuonna 2013. Lainsäädännön tulee olla täsmällinen, nykyaikainen ja yhteiskunnan voimassa olevia tarpeita palveleva. Lainsäädäntöä muutettaessa tulee uutta säännöstä analysoida, kyseenalaistaa sekä arvioida laaja-alaisesti lukuisien osatekijöiden valossa. Näitä osatekijöitä ovat kansallinen lainsäädäntö, kansainväliset sopimukset ja velvoitteet, kansalaisten oikeudet, tuomiovallan velvollisuudet sekä oikeudenkäyntiä koskevat prosessiperiaatteet. Kansainvälisistä sopimuksista keskeisimmässä asemassa on Euroopan ihmisoikeussopimus. Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artikla turvaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin jokaiselle unionin kansalaiselle. Oikeudenmukainen oikeudenkäynti turvataan vastaavasti Suomen perustuslain 2:21 §:ssä, mutta kyseisessä säännöksessä ei ole pyritty tyhjentävästi luettelemaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin todellisia edellytyksiä. Oikeusturva takaa jokaiselle muun muassa oikeuden saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä toimivaltaisessa viranomaisessa, oikeuden tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös, oikeus hakea muutosta sekä oikeuden julkiseen käsittelyyn. Käsittelyn julkisuus ja asianosaisen kuulemisperiaate ovat kaksi keskeisintä prosessiperiaatteita.

Kontradiktorinen periaate eli asianosaisen kuulemisperiaate on oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ydin. Kontradiktorinen periaate rajoittaa tuomioistuimen toimivaltaa siten, että asianosaiselle ei saa antaa oikeussuojaa ennen kuin vastapuolella on ollut tilaisuus antaa vastineensa asiassa, eikä tuomioistuin voi perustaa ratkaisuaan sellaiseen oikeudenkäyntiaineistoon, jonka olemassaolosta asianosainen ei ole tietoinen eikä näin ollen ole myöskään saanut tilaisuutta lausua asiasta. Kontradiktorisen periaatteen ohella myös julkisuusperiaate asettaa tuomioistuimelle velvollisuuksia. Julkisuusperiaatteen tärkeys rikosprosessissa selittyy sillä, että periaatteella mahdollistetaan kansalaisille tilaisuus seurata tuomioistuimen toimintaa ja kontrolloida sitä. Tämä ennaltaehkäisee tuomioistuimen mielivaltaa ja väärinkäytöstä lainkäytössä.

Rikosprosessia koskevassa sääntelyssä ylin periaate on tarkoituksenmukaisuusperiaate. Periaatteella tähdätään mahdollisimman varmaan, nopeaan ja halpaan oikeudenkäyntiin. Oikeudenkäynti on kuitenkin järjestettävä siten, että siinä päädytään mahdollisimman varmasti aineellisen totuuden periaatteen edellyttämään aineellisesti oikeaan ratkaisuun. Tähän on pyritty suullisella, välittömällä ja keskitetyllä oikeudenkäynnillä. Välittömyys on edellä luetelluista periaatteista tärkein, eikä siitä voida prosessiekonomian nimissä joustaa yhtä helposti kuin käsittelyn suullisuudesta ja keskityksestä. Välittömyysperiaate tarjoaa parhaat edellytykset aineellisesti oikeaan ratkaisuun sekä keskitysperiaate puolestaan koko oikeudenkäyntiaineiston tasapuoliseen arviointiin. Oikeudenkäynnin suullisuus antaa tuomioistuimelle luotettavimman pohjan todistusharkinnalle.

Tutkimuksessa on kvantitatiivisin menetelmin tutkittu, mitkä ovat rikosasioiden käsittelyn ongelma-kohtia Helsingin käräjäoikeudessa. Tutkimuksessa on käytetty noin 8 % otoskokoja Helsingin käräjäoikeuden vuonna 2013 ratkaisusta varsinaisista rikosasioista. Tutkimuksesta on selvinnyt, että 62,71 % rikosasioista on saatu ratkaistua ensimmäisellä kerralla ja vastaavasti 37,29 % rikosasioista on peruuntunut vähintään kerran. Lähes puolet kaikista peruuntumisista johtuivat siitä, ettei vastaajaa ollut saatu haastettua kyseiseen käsittelypäivään, mutta heti toiseksi yleisin syy oli haastettujen vastaajien laiminlyönti noudattaa käräjäoikeuden määräystä saapua henkilökohtaisesti oikeuteen. Vastaajien haastamattomuus on merkittävä rikosprosessia hidastava ongelma, mutta siihen ei voida puuttua lainsäädäntömuutoksella. Sen sijaan veloitettujen vastaajien piittaamattomuus asiansa ja oikeusturvansa hoitoa kohtaan aiheuttavat sen, että he jäävät haastamisesta huolimatta saapumatta oikeuteen, jolloin on syytä miettiä missä määrin on tuomioistuinlaitoksen tehtävä holhota heitä. Noin viidesosa kaikista käsittelyistä rikosasioista on peruuntunut vastaajien oikeudettomista poissaoloista johtuen ja niiden lisäksi noin viidesosa kirjallisessa menettelyssä olleista rikosasioista on siirtynyt suulliseen oikeudenkäyntimenettelyyn vastaajan passiivisuudesta johtuen. Muista syistä pääkäsittelyitä peruuntuu huomattavasti vähemmän.

On selvää, että laajentamalla poissaolokäsittelyn käyttöalaa mahdollistamalla vastaajan tuomitseminen jopa yhdeksän kuukauden vankeusrangaistukseen sekä rajaamalla vastaajan tunnustaminen ja suostuminen menettelyn soveltamisedellytyksistä, saataisiin Helsingin käräjäoikeudessa ratkaistua enemmän rikosasioita ensimmäisellä kerralla vastaajien poissaoloista huolimatta. Helsingin käräjäoikeudessa ratkaistavista rikosasioista kuitenkin huomattava osa pitkittyy nimenomaan vastaajien piittaamattomuudesta asian selvittämistä kohtaan. Antamalla tuomioistuimelle enemmän harkintavaltaa rikosasioiden näytöllisistä ja oikeudellisista kysymyksistä, on mahdollista säästää tuomioistuimen toiminnasta, virka-apupyynnöistä sekä asianomistajien, todistajien, avustajien ja

lautamiesten ajasta syntyviä taloudellisia kustannuksia, jotka kaikki maksetaan ensisijassa valtion varoista.

7 POHDINTA

Ennen käsillä olevaan tutkimukseen ryhtymistä Helsingin käräjäoikeuden henkilökunnan keskuudessa on ollut yleisesti vallalla käsitys, että noin puolet Helsingin käräjäoikeuden pääkäsittelyistä peruuntuu. Asiaa ei kuitenkaan ollut juurikaan tutkittu enemmälti. Tämän seurauksena kyseinen hypoteesi on ollut vahvasti mukana koko tutkimuksen ajan. Tutkimus on tuottanut yksityiskohtaista tietoa eri käsittelytapojen yleisyydestä sekä Helsingin käräjäoikeudessa ratkaistavien rikosasioiden käsittelyssä ilmenevistä ongelmakohdista, minkä vuoksi koen työn merkitykselliseksi. Lisäksi työssä on luotu uutta kehittämällä ratkaisumalli tutkimuksesta ilmenevään ongelmaan tutkimuksesta saadun empirian pohjalta.

Opinnäytetyössä on onnistuttu löytämään monipuolisesti eri lähteitä. Opinnäytetyön ollessa lainopillinen, on se perustunut pääasiassa lainsäädäntöön ja muihin normeihin, mikä tekee työn tietoperustasta luotettavan. Opinnäytetyössä hallituksen esitykset ovat olleet merkittävässä asemassa, koska niiden avulla on syvennytty tutkittavana olevaan asiaan sekä saatu täsmennystä lain pykäliin. Työssä on havaittu, että konkreettisia laskelmia esimerkiksi rikosprosessin kustannuksista ei ollut saatavilla. Laskelmien avulla työssä ehdotetun menettelyn taloudelliset hyödyt olisi voinut havainnollistaa lukijalle. Taloudelliset vaikutukset ovat kuitenkin oletettavasti suuret. Yhtenä jatkokutkimuksena voisi tutkia rikosprosessin taloudellisia kustannuksia, minkä myötä ehdotetun menettelyn tuomat säästöt olisi mahdollista osoittaa.

Tutkimuksessa on tehdyn haastattelun tuloksena laajennettu nykyistä poissaolokäsittelyä koskevaa säännöstä yhtenäiseksi kirjallista menettelyä koskevan säännöksen kanssa. Tutkimuksen luotettavuutta parantaa se, että tutkimuksessa on haettua objektiivista näkökulmaa työn tuloksena saadusta ehdotetusta menettelystä. Haastatellut käräjätuomarit ja kihlakunnansyyttäjät eivät olleet aikaisemmin kuulleet opinnäytetyön tavoitteista, minkä vuoksi heidän kannanottojaan voidaan pitää tuoreina ja luotettavina. Tutkimustuloksissa on kuitenkin yllättänyt, miten paljon löytyy eroavaisuuksia lainkäyttöhenkilökunnan näkemyksissä lainsäädännön nykytilasta. Lisäksi tutkimuksessa on ollut havaittavissa, että prosessuaalisissa kysymyksissä Helsingin käräjäoikeus ja Helsingin syyttäjänvirasto ovat jossain määrin vastakkain aseteltuina.

Tutkimuksessa on ehdotetun menettelyn tueksi tutkittu kvantitatiivisin menetelmin Helsingin käräjäoikeuden näkökulmasta, onko rikosprosessia koskevan lainsäädännön muutokseen todellista tar-

vetta. Tutkimus on osoittanut, että Helsingin kärjäoikeudessa on muutama yksittäinen rikosprosessia hidastava ongelma ylitse muiden. Ottaen huomioon tutkimuksella mitatut ilmiöt ja niiden johdonmukainen jaottelu, katson tutkimuksen päässeensä sillä pyrittynä tavoitteeseen ja näin ollen olevan validi. Sen sijaan tutkimuksen reliabiliteetti on heikompi satunnaisvirheiden vuoksi. Käsitteilykertoja tilastoitaessa keskeisessä asemassa ovat olleet Sakariin kirjatut tiedot. Tietojen luotettavuutta ei ole ollut aina tarkistettavissa esimerkiksi pöytäkirjoista, minkä vuoksi satunnaiset tilastointivirheet ovat todennäköisiä.

Mielestäni tutkimus on kokonaisuudessaan kattava ja havainnollistava. Tutkimuksesta saadun tiedon mukaan joka kahdestoista käsittely on peruuntunut henkilökohtaisesti oikeuteen velvoitetun vastaajan oikeudettomasta poissaolosta johtuen. Tutkimustulos on tavallaan yllättänyt, koska Helsingin kärjäoikeudessa kärjäsihteerinä työskentely on mahdollistanut seurata rikosprosessin kulkemista läheltä, ja uhkasakkojen sekä pystynoutoa koskevien etsintäkuulutusten laatiminen ovat tarpeen lähes jokaisen istuntopäivän jälkeen. Katson kuitenkin, että Helsingin kärjäoikeuden kaltaisessa isossa virastossa, jossa käsitellään vajaa 9 000 varsinaista rikosasiaa vuosittain, kyseiset aiheettomat peruutukset ovat merkittävä rasitus henkilökunnan työmäärän ja vaadittavien taloudellisten resurssien näkökulmasta katsottuna.

Kirjallisessa menettelyssä ja poissaolokäsittelyssä on madallettu vastaajan oikeutta tulla kuulluksi nopean ja halvan oikeudenkäynnin toteuttamiseksi. Kirjallisessa menettelyssä on kuitenkin mahdollista tuomita vastaaja jopa kuuden kuukauden verran ankarampaan vankeusrangaistukseen kuin poissaolokäsittelyssä. Kärjäoikeudella on tällöin velvollisuus järjestää vastaajalle suullinen kuuleminen, mutta siitä huolimatta vastaajan ei tarvitse saapua oikeuteen eikä näin ollen tarvitse koko prosessin aikana lausua asiasta mitään. Siitä huolimatta, että vastaaja on toimittanut kärjäoikeudelle tunnustuksen ja suostumuksensa, mielestäni menettelyiden eriarvoisuus on epälooginen. Tunnetus ei sido tuomioistuinta ja suostumuksella vastaaja puolestaan luopuu Euroopan ihmisoikeussopimuksessa ja Suomen perustuslain takaamasta oikeudesta suulliseen oikeudenkäyntiin. Olen kihlakunnansyyttäjä Sairasen kanssa samaa mieltä siitä, että vastaaja ei tulisi holhota nykyisessä määrin. Vastaajien jäädessä saapumatta kärjäoikeuteen henkilökohtaisesti velvoitetuna tuhrautuu lukuisien eri tahojen resursseja. Mielestäni on kohtuutonta, että useissa rikosasioissa vastaajien oikeusturvan hinta on kaikilta muilta asiaan osallisilta pois. Mikäli vastaaja ei halua asiaansa selvittää, onko tosiasiallista tarvetta juoksuttaa asianomistajia ja todistajia kärjäoikeudessa siihen asti, että vastaaja saadaan vasten tahtoaan poliisien toimesta tuotua oikeuteen. Mielestäni toisena jatkotutkimusaiheena voisi olla, miten oikeudesta pois jääneet vastaajat kokevat tuomioistuineläytöksen toiminnan.

Lainsäädännön muuttaminen pääkäsittelyiden tehostamiseksi on haastavaa, kun käsittelyiden tulee olla nopeita, varmoja ja halpoja, mutta samalla asianosaisten oikeusturva ei saa vaarantua. Tällä hetkellä poissaolokäsittelyssä ja kirjallisessa menettelyssä on olemassa ankarampia tuomioita mahdollistavat säännökset, joita tutkimuksesta saadun tiedon mukaan ei kuitenkaan käytännössä käytetä. Moni kärjätuomari ei ole koskaan varannut kirjallisessa menettelyssä vastaajalle tilaisuutta suulliseen kuulemiseen. Moni kärjätuomari ei ole myöskään yrittänyt hankkia vastaajalta suostumusta poissaolokäsittelyssä. Mielestäni se, ettei nykyisiä menettelyitä koeta sovellettavina on jo itsessään viittaus siihen, että lainsäädäntömuutokselle on tarvetta.

Opinnäytetyön aihe on mielestäni mielenkiintoinen ja ajankohtainen. Valtion budjettiriihi on juuri leikannut muun muassa lapsilisiä sekä kaventanut työmatkakulujen verovähennysoikeutta. Lisäksi Helsingin syyttäjänvirastossa vähennetään syksyyn 2014 mennessä kahdeksan määräaikaaisessa virkasuhteessa olevaa syyttäjää. Poissaolokäsittelyn käyttöalaa laajentamalla saataisiin aikaiseksi merkittäviä taloudellisia säästöjä valtiolle, mutta tämän kaltaisia muutoksia hidastaa pelko vastaajien oikeusturvan vaarantumisesta. Perusoikeuksia on kuitenkin mahdollista rajoittaa, mikäli tavoite ei ole saavutettavissa muulla, perusoikeuteen vähemmän puuttuvalla keinolla. Minkä hintainen vastaajien oikeusturva saa olla, ennen kuin on hyväksytty ja perusteltua rajoittaa sitä?

LÄHTEET

- Godzinsky, V-M. 2010. Kirjallinen menettely rikosasioissa. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Godzinsky, V-M. 2000. Tietoa uudesta rikosasioiden oikeudenkäynnistä. Helsinki: Hakapaino Oy.
- Eduskunta 2014a. Lakiehdotuksella aina kaksi käsittelyä. Hakupäivä 16.2.2014, <http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/eduskunta/eduskuntatyo/lainsaadanto/esittely.htx>.
- Eduskunta 2014b. Näin työskentelee valiokunta. Hakupäivä 16.2.2014, [http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/eduskunta/tervetuloa/valiokunta/valiokunta.htx#Valiokunta kuulee asiantuntijoita](http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/eduskunta/tervetuloa/valiokunta/valiokunta.htx#Valiokunta_kuulee_asiantuntijoita).
- Euroopan ihmisoikeussopimus (SopS 85-86//1998)
- Fredriksson, J., käräjätuomari, Helsingin käräjäoikeus. 2014. Haastattelu 7.5.2014. Tekijän hallussa.
- Haastemiesasetus 27.6.1986/506
- Hallintolaki 6.6.2003/434
- Hallituksen esitys Eduskunnalle hallintolaiksi ja laiksi hallintolainkäyttölain muuttamisesta. HE 72/2002 vp.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain, oikeudenkäymiskaaren ja eräiden muiden lakien rikosasioiden käsittelyä käräjäoikeudessa koskevien säännösten muuttamisesta. HE 271/2004 vp.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi nuorisorangaistuksen kokeilemisesta annetun lain 14 §:n ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 11 §:n muuttamisesta. HE 210/2001 vp.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi sakon ja rikesakon määräämisestä sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. HE 94/2009 vp.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren sekä eräiden muiden lakien tiedoksiantoa riita-asioissa koskevien säännösten muuttamisesta. HE 16/1990 vp.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle menettämisseuraamuksia koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. HE 80/2000 vp.

Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta. HE 309/1993 vp.

Hallituksen esitys Eduskunnalle riita-asiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi. HE 15/1990 vp.

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosasioiden oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksissa koskevaksi lainsäädännöksi. HE 82/1995 vp.

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosten yhtymistä koskevan lainsäädännön uudistamisesta. HE 40/1990 vp.

Hallituksen esitys Eduskunnalle syyttäjälaitosta koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. HE 286/2010 vp.

Hallituksen esitys Eduskunnalle uudeksi Suomen Hallitusmuodoksi. HE 1/1998 vp.

Helminen, M. & Lång, K.J. 1988. Kansainväliset ihmisoikeudet. Helsinki: Mäntän Kirjapaino Oy.

Helsingin käräjäoikeus. 2014. Hakupäivä 4.5.2014, [Http://www.oikeus.fi/karajaoikeudet/helsingin-karajaoikeus/fi/index.html](http://www.oikeus.fi/karajaoikeudet/helsingin-karajaoikeus/fi/index.html).

Ihmisoikeusliitto / Edita. 2000. Ihmisoikeudet 2000-luvulla. Helsinki: Edita Prima Oy.

Esitutkintalaki 30.4.1987/449

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimus 86/1998

Jokela, A. 2012. Oikeudenkäynnin asianosaiset ja valmistelu. Helsinki: Talentum.

Jokela, A. 2005. Oikeudenkäynnin perusteet. Helsinki: Talentum.

Jokela, A. 2004. Oikeudenkäynti III. Helsinki: Talentum.

Jokela, A. 2008. Rikosprosessi. Helsinki: Talentum.

Jäntti, S., käräjätuomari, Helsingin käräjäoikeus. 2014. Haastattelu 7.5.2014. Tekijän hallussa.

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 7-8/1976)

KKO 9.12.2002 T 3280. Finlex.

Korkolaki 20.8.1982/633

Käräjäoikeuslaki 28.6.1993/581

Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 12.8.1960/362.

Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 14.1.1972/21

Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta 22.7.1991/1052

Laki oikeudenkäymiskaarin muuttamisesta 11.7.1997/690

Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa 30.3.2007/370

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 11.7.1997/689

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta 26.10.2001/894

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta 31.3.2006/243

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta 13.5.2011/455

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 11 §:n muuttamisesta 28.12.2001/1472

Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 11 §:n muuttamisesta 27.8.2010/759

Laki syyttäjälaitoksesta 13.5.2011/439

Laki valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista 15.9.1972/666

Laki yhdyskuntapalvelusta 12.12.1996/1055

Lakivaliokunnan mietintö 9/1997vp. Hallituksen esitys rikosasiain oikeudenkäyntimenettelyn uudistamista alioikeuksia koskevaksi lainsäädännöksi. LaVM 9/1997 vp – HE 82/1995 vp.

Lepistö, M., käräjätuomari, Helsingin käräjäoikeus. 2014. Haastattelu 21.2.2014. Tekijän hallussa.

Lappi-Seppälä, T. 2000. Rikosten seuraamukset. Helsinki: Werner Söderström Lakitieto Oy.

Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum.

Oikeudenkäymiskaari 1.1.1734/4

Oikeusapulaki 5.4.2002/257

Oikeusministeriö, lainvalmisteluosasto. 2013. Lainkirjoittajan opas. Selvityksiä ja ohjeita 37/2013.

Oikeusministeriö: Lautamieskustannusten suorittaminen. Dnro OM 20/123/2002.

Pakkokeinolaki 22.7.2011/806

Pellonpää, M. 2005. Euroopan ihmisoikeussopimus. Helsinki: Talentum.

Perusoikeuskirja, Europa. 2010. Hakupäivä 16.2.2014, http://europa.eu/legislation_summaries/justice_freedom_security/combating_discrimination/l33501_fi.htm.

Perustuslakivaliokunnan lausunto 31/2005 vp. Hallituksen esitys laeiksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain, oikeudenkäymiskaaren ja eräiden muiden lakien rikosasioiden käsittelyä kärjäoikeudessa koskevien säännösten muuttamisesta. PeVL 31/2005 vp – HE 271/2004 vp.

Rikoslaki 19.12.1889/39

Rovaniemen hovioikeuspiirin laatuhanke. 2013. Oikeudenkäynti rikosasioissa: Käsittelijän opas. Oulu: Erweko Oy.

Sairanen, L., kihlakunnansyyttäjä, Helsingin syyttäjänvirasto. 2014. Haastattelu 7.5.2014. Tekijän hallussa.

Saraviita, I. 2011. Perustuslaki. Helsinki: Talentum.

Seifulla, M., kärjäsihteeri, Helsingin kärjäoikeus. 2014. Haastattelu 7.5.2014. Tekijän hallussa.

Sisäasiainministeriö. 2007. Poliisiosasto: Tietosuojaseloste yhdistetty rekisteri- ja tietojärjestelmäseloste sekä informointiasiakirja.

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (6/1976)

Tapani, J. & Tolvanen, M. 2008. Rikosoikeuden yleinen osa – Vastuuoppi. Helsinki: Talentum.

Tilastokeskus. 2013. Kärjäoikeuksien rikosasioiden ratkaisut 2012. Hakupäivä 4.5.2014, https://www.tilastokeskus.fi/til/koikrr/2012/koikrr_2012_2013-05-29_fi.pdf.

Valiokuntaopas 2008. Valiokuntien yleisohjeet.

Valittaminen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen, Oikeusministeriö. 2014. Hakupäivä 16.2.2014, <http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?contentid=204925>.

Valtioneuvoston asetus valtion varoista maksettavista todistelukustannuksista 619/2013

Valtioneuvoston kanslia. 2006. Hallinnonalakohtaiset selvitykset lainsäädännön kehityksestä. 1985-2005. Paremmen sääntelyn toimintaohjelma. Osa 3. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 10/2006.

Valtiovarainministeriö. 2012. Valtion virka- ja työehdot 2012-2014. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Virolainen, J. 2013. Gumball 3000 –ralli osoitti rikoslainkäytön heikkoudet. Hakupäivä 27.5.2014. <http://jyrkivirolainen.blogspot.fi/2013/05/731-gumball-3000-ralli-osoitti.html>.

Verohallinnon päätös verovapaista matkakustannusten korvauksista vuonna 2014. Dnro A195/200/2013. Verohallinto, hakupäivä 10.2.2014.

LIITTEET

LIITE 1 Haaste poissaolokäsittelyssä	78
LIITE 2 Haaste kirjallisessa menettelyssä	82
LIITE 3 Haastattelukysymykset Helsingin kärjäoikeuden kärjätuomari Marko Lepistölle	88
LIITE 4 Tilastoinnissa käytetty Excel-taulukko	92
LIITE 5 Haastattelukysymykset kahdelle muulle Helsingin kärjäoikeuden kärjätuomarille sekä yhdelle Helsingin syyttäjänviraston kihlakunnansyyttäjälle	94
LIITE 6 Haastattelukysymykset Helsingin kärjäoikeuden kärjäsihteerille	98

HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUS

3/16 Os.
PL 650
00181 Helsinki

HAASTE RIKOSASIASSA

Kutsu pääkäsittelyyn

21.5.2014

Asiano:
R 14/2641

ESIMERKKI

HAASTE POISSAOLOKÄSITTELYSSÄ

Vireille	4.4.2014
Asia	LAITON UHKAUS
Syyttäjä	Kihlakunnansyyttäjä Etunimi Sukunimi
Vastaaja(t)	SUKUNIMI ETUNIMET
Asianomistaja(t)	SUKUNIMI ETUNIMET

VASTAAJAN HAASTAMINEN

Käräjäoikeus haastaa Teidät vastaamaan oheisesta haastehakemuksesta ja asianomistajan vaatimusasiakirjasta ilmeneviin vaatimuksiin käräjäoikeuden pääkäsittelyn istunnossa.

Haastehakemukseen ja asianomistajan vaatimukseen liittyvät asiakirjat ovat nähtävillä käräjäoikeuden kansliassa.

ISTUNTO

Aika Keskiviikko **21.05.2014**, kello 9:30

Paikka Helsingin käräjäoikeus
Porkkalankatu 13
00180 Helsinki
Sali 510

LÄSNÄOLOVELVOLLISUUS JA POISSAOLON SEURAUKSET

Te voitte halutessanne saapua istuntoon vastaamaan vaatimuksiin. Se ei kuitenkaan ole välttämätöntä, sillä asia voidaan tutkia ja ratkaista poissaolostanne huolimatta. Tällöin voidaan rangaistukseksi tuomita sakkorangaistus tai enintään kolmen kuukauden vankeusrangaistus. Käräjäoikeus kehottaa Teitä ilmoittamaan tiedot tuloistanne ja elatusvelvollisuudestanne.

Todistelu voidaan ottaa vastaan poissaolostanne huolimatta.

VAATIMUKSIIN VASTAAMINEN

Jos Te saavutte istuntoon, Teidän tulee istunnossa ilmoittaa kantanne Teitä vastaan esitettyihin vaatimuksiin (myönnättekö vai kiistättekö syytteen ja muut vaatimukset). Jos kiistätte syytteen ja/tai muun vaatimuksen, Teidän tulee ilmoittaa myös kantanne perustelut.

Jos Te aiotte esittää todisteita, käräjäoikeus kehottaa Teitä jo hyvissä ajoin ennen istuntoa kirjallisesti ilmoittamaan niistä samoin kuin siitä, mitä Te kullakin todisteella aiotte näyttää toteen.

Teidän tulee myös toimittaa käräjäoikeuden kansliaan (alkuperäisenä tai jäljennöksenä) ne kirjalliset todisteet, joihin vetoatte. Teidän tulee myös ilmoittaa todistajan ja muun kuultavan yhteystiedot.

OIKEUDENKÄYNTIASIAKIRJOJEN SALASSAPITO

Haastehakemus ja sen liiteasiakirjat on pidettävä salassa, kunnes asia on ollut esillä käräjäoikeuden istunnossa, ellei käräjäoikeus toisin määrää (YTJulkL (370/2007) 8 § 1 mom. 1 kohta ja 2 mom.).

Käräjäoikeus selostaa istutokäsittelyssä asiaa tiedusteltaessa tai tarvittaessa muutoinkin jatkuuko jonkin asiakirjan salassapito istutokäsittelyn jälkeen johtuen asiakirjassa olevien tietojen laadusta.

Asiakirjan salassapito merkitsee sitä, että salassa pidettävää oikeudenkäyntiasiakirjaa tai sen kopiota tai tulostetta siitä ei saa näyttää eikä luovuttaa sivulliselle eikä antaa sitä muullakaan tavalla sivullisen nähtäväksi tai käytettäväksi (*asiakirjasalaisuus*). Asianosainen (vastaaja ja asianomistaja), hänen edustajansa tai avustajansa ei saa myöskään ilmaista sivulliselle asianosaisaseman perusteella saatuja salassa pidettäviä tietoja, jotka koskevat muita kuin asianosaista itseään (*vaitiolovelvollisuus*). Asianosainen ei saa käyttää salassa pidettäviä tietoja omaksi taikka toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi (*hyväksikäyttökielto*). Asianosainen, hänen edustajansa tai avustajansa saa kuitenkin käyttää muita kuin asianosaista itseään koskevia tietoja, kun kysymys on tämän asian hoitamisesta.

Asiakirjasalaisuuden, salassapitovelvollisuuden ja hyväksikäyttökiellon rikkominen on rangaistava teko.

Käräjätuomari Etunimi Sukunimi

Puh. 029 56 xxxxx Faksi 029 56 xxxxx

Yhteystiedot:

käräjäsihteeri *Etunimi Sukunimi* , puh. 029 56 xxxxx
Vaihde 029 56 xxxxx, Fax 029 56 xxxxx
virastopostilaatikko: helsinki.ko@oikeus.fi

LIITTEET

Haastehakemus
Asianomistajan kirjallinen vaatimus
Ohjeita vastaajalle

OHJEITA VASTAAJALLE

Esitutkintapöytäkirja Vastaajalla on oikeus saada esitutkintapöytäkirja käyttöönsä esittämällä poliisille tämä haaste.

Rangaistuksen lisäksi tuomittavat muut rikosoikeudelliset seuraamukset

Rangaistuksen lisäksi tuomioistuin voi muun muassa

- tuomita rikosentekovälineen ja rikoksen tuottaman taloudellisen hyödyn valtiolle menetetyksi
- määrätä tuomitun korvaamaan valtiolle todistajalle maksetut korvaukset, päihdetutkimuskulut ja rikoksen uhrista ehkä hankitun lääkärintodistuksen lunastusmaksun sekä mahdolliset oikeuteen noutamisesta aiheutuneet kustannukset
- määrätä liikennejuopumukseen tai törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen syyllistyneen määrääjäksi ajokielttoon.

Oikeudenkäyntiavustaja ja asiamies

Jos ette mielestänne selviydy oikeudenkäynnistä ilman avustajaa, Teidän on syytä hankkia oikeudenkäyntiavustaja jo hyvissä ajoin ennen asian istuntokäsittelyä.

Jos Teitä ei ole määrätty saapumaan istuntoon henkilökohtaisesti, saatte käyttää asiamiestä edustamaan itseänne oikeudenkäynnissä. Teidän on tällöin valtuutettava asiamiehenne antamalla tälle valtakirja.

Oikeudenkäyntiavustajana tai asiamiehenä saa toimia asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai muu oikeustieteen kandidaatin tutkinnon suorittanut lakimies.

Oikeusapu

Oikeusapu voidaan hakemuksesta myöntää henkilölle, joka taloudellisen asemansa vuoksi ei vaikeuksista kykene kokonaisuudessaan maksamaan asian käsittelystä aiheutuvia menoja. Oikeusapua ei kuitenkaan myönnetä, jos asialla katsotaan olevan asianomaiselle henkilölle vain vähäinen merkitys.

Oikeusapua haetaan oikeusaputoimistolta kirjallisesti tai suullisesti. Hakemuslomakkeita saa mm. käräjäoikeuden kansliasta ja oikeusaputoimistosta.

Laillinen este

Laillisella esteellä tarkoitetaan sitä, että henkilö sairauden tai yleisen liikenteen keskeytymisen vuoksi on estynyt saapumaan istuntoon. Jos ilmoitetaan muu este, käräjäoikeus tutkii, voidaanko se hyväksyä. Esteestä on heti sen tultua tietoon ilmoitettava käräjäoikeuden kansliaan.

Asian käsittely

Asianosaisen on perehdyttävä asiaan niin hyvin, ettei asian käsittelyä tarvitse hänen laiminlyöntinsä vuoksi lykätä tai peruuttaa.

Pääkäsittelyn aluksi syyttäjän ja/tai asianomistajan on esitettävä vaatimuksensa perusteluineen ja vastaajan ilmoitettava, myöntääkö vai kiistääkö hän vaatimukset. Tämän jälkeen asianosaisen tulee vuorollaan tarkemmin perustella kantaansa ja lausua vastapuolen perustelujen johdosta. Todistelun jälkeen asianosaisten on vielä esitettävä loppulausuntonsa. Tällöin asianosaisten tulee lausua käsityksensä todisteista ja siitä, miten asia heidän mielestään tulisi ratkaista kaiken pääkäsittelyssä esitetyn aineiston perusteella.

Jos asianosainen tahtoo pääkäsittelyssä esittää todisteen, jota hän ei ole aikaisemmin ilmoittanut, hänen on viipymättä ennen pääkäsittelyä saatettava se tuomioistuimen tietoon ja samalla ilmoitettava, mitä hän haluaa todisteella näyttää toteen.

Asia käsitellään istunnossa suullisesti. Asianosainen ei saa istunnossa lukea eikä antaa käräjäoikeudelle oikeudenkäyntikirjelmää tai muuta kirjallista lausumaa. Asianosainen saa kuitenkin lukea vaatimuksensa asiakirjasta sekä käyttää kirjallisia muistiinpanoja muistinsa tueksi.

HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUS

3/16 Os.
PL 650
00181 Helsinki

HAASTE RIKOSASIASSA

Kirjallinen menettely

21.5.2014

Asiano:
R 12/11742

ESIMERKKI

HAASTE KIRJALLISESSA MENETTELYSSÄ

Vireille	27.11.2012
Asia	PETOS
Syyttäjä	Kihlakunnansyyttäjä Etunimi Sukunimi
Vastaaja(t)	SUKUNIMI ETUNIMI
Asianomistaja(t)	SUKUNIMI ETUNIMI

Käräjäoikeus haastaa Teidät vastaamaan oheisesta haastehakemuksesta ja asianomistajan vaatimusasiakirjasta ilmeneviin vaatimuksiin kirjallisesti.

KIRJALLINEN MENETTELY

Asia voidaan ratkaista kirjallisessa menettelyssä suullista istuntokäsittelyä pitämättä. Kirjallisen menettelyn edellytyksenä on, että tunnustatte menetelleenne syytteessä kuvatuin tavoin, luovutte oikeudestanne suulliseen käsittelyyn ja suostutte asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä. Esitutkinnassa ilmoitettu suostumus kirjalliseen menettelyyn ei ole riittävä, vaan suostumus on annettava käräjäoikeudelle. Tämän voitte tehdä palauttamalla tämän haasteen oheen liitetyn suostumusasiakirjan allekirjoitettuna **13.06.2014** mennessä käräjäoikeuden kansliaan.

Kirjallinen menettely tarkoittaa sitä, että asiassa ei järjestetä suullista istuntokäsittelyä, vaan tuomari voi ratkaista asian kansliassa. Kirjallisessa menettelyssä tuomio tai päätös saadaan perustaa vain syytteessä esitettyihin seikkoihin, vastaajan tunnustukseen,

asianosaisten mahdollisiin kirjallisesti esittämiin taikka heidän suullisesti esittämiinsä, pöytäkirjattuihin vaatimuksiin, vastauksiin tai lausumiin sekä muuhun asian käsittelyssä syntyneeseen kirjalliseen aineistoon. Käräjäoikeudelle toimitettua esitutkintapöytäkirjaa saadaan käyttää tuomion tai päätöksen perusteena vain siltä osin kuin asianosaiset ovat siihen vedonneet. Kirjallisessa menettelyssä rangaistukseksi voidaan tuomita sakkoa tai vankeutta. Ankarampaa rangaistusta kuin yhdeksän kuukautta vankeutta ei voi tuomita. Yli kuuden kuukauden vankeusrangaistuksen tuomitseminen edellyttää, että Teille varataan tilaisuus suullisen lausuman antamiseen.

Käräjäoikeus antaa asiassa tuomion/päätöksen **27.06.2014** kello 12.00. Ratkaisu on tällöin saatavissa käräjäoikeuden kansliasta ja se lähetetään Teille viimeksi ilmoittamaanne postiosoitteeseen.

Jos Te ette ole antanut suostumustanne tai asiaa ei käräjäoikeuden mielestä voida käsitellä kirjallisessa menettelyssä, asiassa pidetään oikeudenistunto.

Tiedot istunnosta ilmenevät jäljempää tästä haasteesta.

VAATIMUKSIIN VASTAAMINEN

Käräjäoikeus kehottaa Teitä halutessanne vastaamaan oheisesta haastehakemuksesta ilmeneviin vaatimuksiin toimittamalla käräjäoikeudelle kirjallinen vastaus.

VASTAUKSEN TOIMITTAMINEN KÄRÄJÄOIKEUDELLE

Teidän on toimitettava mahdollinen vastauksenne käräjäoikeuden kansliaan **13.06.2014** mennessä. Voitte omalla vastuullanne toimittaa sen myös postitse, telekopiona, muuna sähköisenä viestinä tai lähetin välityksellä. Käräjäoikeuden kanslian osoite on:

Helsingin käräjäoikeus
PL 650
00181 Helsinki

KIRJALLISEN VASTAUKSEN SISÄLTÖ

Teitä kehoitetaan vastauksessanne ilmoittamaan kantanne Teitä vastaan esitettyihin vaatimuksiin (myönnättekö vai kiistättekö syytteen ja muut vaatimukset).

Jos kiistätte syytteen ja/tai muun vaatimuksen, Teitä kehoitetaan vastauksessanne

- ilmoittamaan kantanne perustelut
- ilmoittamaan ne todisteet, jotka aiotte esittää, ja ilmoittamaan mitä Te todisteella aiotte näyttää toteen.

Teidän tulee myös liittää vastaukseenne ne kirjalliset todisteet, joihin vastauksessanne vetoatte. Asiakirja on liitettävä vastaukseen joko alkuperäisenä tai jäljennöksenä. Vastauksessa on myös ilmoitettava

todistajan ja muun kuultavan yhteystiedot.

Te voitte laatia vastauksen itse tai antaa sen asiamiehen tehtäväksi. Laatijan on allekirjoitettava vastaus ja lisäksi ilmoitettava ammattinsa, kotipaikkansa, osoitteensa ja puhelinnumeronsa, josta hänet virka-aikana tavoittaa. Vastauksessa on myös ilmoitettava se postiosoite, johon kutsut, kehotukset ja ilmoitukset voidaan lähettää. Mainitut asiakirjat voidaan antaa Teille tiedoksi lähettämällä ne postitse vastauksessa ilmoitettuun osoitteeseen.

Vastauksessa on mainittava käräjäoikeuden asianumero R 12/11742.

MAHDOLLINEN ISTUNTOKÄSITTELY

Jos asiaa ei ratkaista kirjallisessa menettelyssä, järjestetään asiassa suullinen istuntokäsittely.

ISTUNTO

Aika Tiistai **11.11.2014**, kello 9:00

Paikka Helsingin käräjäoikeus
Porkkalankatu 13
00180 Helsinki
Sali 212

LÄSNÄOLOVELVOLLISUUS JA POISSAOLON SEURAUKSET

Te voitte halutessanne saapua istuntoon vastaamaan vaatimuksiin. Se ei kuitenkaan ole välttämätöntä, sillä asia voidaan tutkia ja ratkaista poissaolostanne huolimatta. Tällöin voidaan rangaistukseksi tuomita sakkorangaistus tai enintään kolmen kuukauden vankeusrangaistus. Käräjäoikeus kehottaa Teitä ilmoittamaan tiedot tuloistanne ja elatusvelvollisuudestanne.

Todistelu voidaan ottaa vastaan poissaolostanne huolimatta.

OIKEUDENKÄYNTIASIAKIRJOJEN SALASSAPITO

Haastehakemus ja sen liiteasiakirjat on pidettävä salassa, kunnes asia on ollut esillä käräjäoikeuden istunnossa, ellei käräjäoikeus toisin määrää (YTJulkL (370/2007) 8 § 1 mom. 1 kohta ja 2 mom.).

Käräjäoikeus selostaa istuntokäsittelyssä asiaa tiedusteltaessa tai tarvittaessa muutoinkin jatkuuko jonkin asiakirjan salassapito istuntokäsittelyn jälkeen johtuen asiakirjassa olevien tietojen laadusta.

Asiakirjan salassapito merkitsee sitä, että salassa pidettävää oikeudenkäyntiasiakirjaa tai sen kopiota tai tulostetta siitä ei saa näyttää eikä luovuttaa sivulliselle eikä antaa sitä muullakaan tavalla sivullisen nähtäväksi tai käytettäväksi (*asiakirjasalaisuus*). Asianosainen (vastaaja ja asianomistaja), hänen edustajansa tai avustajansa ei saa myöskään

ilmaista sivulliselle asianosaisaseman perusteella saatuja salassa pidettäviä tietoja, jotka koskevat muita kuin asianosaista itseään (*vaitiolovelvollisuus*). Asianosainen ei saa käyttää salassa pidettäviä tietoja omaksi taikka toisen hyödyksi tai toisen vahingoksi (*hyväksikäyttökielto*). Asianosainen, hänen edustajansa tai avustajansa saa kuitenkin käyttää muita kuin asianosaista itseään koskevia tietoja, kun kysymys on tämän asian hoitamisesta.

Asiakirjasalaisuuden, salassapitovelvollisuuden ja hyväksikäyttökiellon rikkominen on rangaistava teko.

Käräjätuomari Etunimi Sukunimi

Puh. 029 56 xxxxx Faksi 029 56 xxxxx

Yhteystiedot: käräjäsihteeri *Etunimi Sukunimi* , puh. 029 56 xxxxx
Vaihde 029 56 xxxxx, Fax 029 56 xxxxx
virastopostilaatikko: helsinki.ko@oikeus.fi

LIITTEET Haastehakemus
Asianomistajan kirjallinen vaatimus
Suostumus kirjalliseen menettelyyn
Ohjeita vastaajalle

HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUS

3/3/16 Os.

PL 650

00181 Helsinki

Puhelin 029 56 44200 Fax 029 56 44392

TUNNUSTUS/SUOSTUMUS**kirjalliseen menettelyyn**

21.5.2014

Asiano:

R 12/11742

Kirjallinen menettely Kirjallinen menettely tarkoittaa sitä, että asiassa ei järjestetä istutokäsittelyä, vaan tuomari voi ratkaista asian kansliassa. Kirjallisessa menettelyssä tuomio tai päätös saadaan perustaa vain syytteessä esitettyihin seikkoihin, vastaajan tunnustukseen, asianosaisten mahdollisiin kirjallisesti esittämiin taikka heidän suullisesti esittämiinsä, pöytäkirjattuihin vaatimuksiin, vastauksiin tai lausumiin sekä muuhun asian käsittelyssä syntyneeseen kirjalliseen aineistoon. Käräjäoikeudelle toimitettua esitutkintapöytäkirjaa saadaan käyttää tuomion tai päätöksen perusteena vain siltä osin kuin asianosaiset ovat siihen vedonneet.

Suostumuksen toimittaminen käräjäoikeudelle

Ellette halua antaa suostumustanne heti haasteen tiedoksiannon yhteydessä, Teidän tulee toimittaa se allekirjoitettuna **13.06.2014** mennessä käräjäoikeuden kansliaan. Käräjäoikeuden kanslian osoite on:
Helsingin käräjäoikeus
PL 650
00181 Helsinki

Suostumuksen peruuttaminen ja tuomion antaminen

Suostumus kirjalliseen menettelyyn on peruutettavissa ennen tuomion antamista. Tuomio annetaan **27.06.2014** kello 12.00.

TUNNUSTUS JA SUOSTUMUS

Tunnustan menetelleeni syytteessä R 12/10305 kuvatulla tavalla. Samalla ilmoitan luopuvani oikeudestani suulliseen käsittelyyn ja suostuvani asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä.

Vastaajan kappale. Ei palauteta.

OHJEITA VASTAAJALLE

Esitutkintapöytäkirja Vastaajalla on oikeus saada esitutkintapöytäkirja maksutta käyttöönsä esittämällä poliisille tai muulle esitutkintaviranomaiselle tämä haaste.

Rangaistuksen lisäksi tuomittavat muut rikosoikeudelliset seuraamukset

- Rangaistuksen lisäksi tuomioistuimien voi muun muassa
- tuomita rikoksentekovälineen ja rikoksen tuottaman taloudellisen hyödyn valtiolle menetetyksi
 - määrätä tuomitun korvaamaan valtiolle todistajalle maksetut korvaukset*, päihdetutkimuskulut ja rikoksen uhrista ehkä hankitun lääkärintodistuksen lunastusmaksun sekä mahdolliset oikeuteen noutamisesta aiheutuneet kustannukset*
 - määrätä liikennejuopumukseen tai törkeään liikenteen vaarantamiseen syyllistyneen määrääjäksi ajokieltoon.

* Jos asiassa pidetään istutokäsittely

Mahdolliseen istutokäsittelyyn liittyviä ohjeita

Oikeudenkäyntiavustaja ja asiamies

Jos ette mielestänne selviydy asiassa ilman avustajaa, Teidän on syytä hankkia avustaja (esim. asianajaja, julkinen oikeusavustaja yms.) jo hyvissä ajoin ennen istutokäsittelyä.

Jos Teitä ei ole määrätty saapumaan mahdolliseen istutokäsittelyyn henkilökohtaisesti, saatte käyttää asiamiestä edustamaan itseänne oikeudenkäynnissä. Teidän on tällöin valtuutettava asiamiehenne antamalla tälle valtakirja.

Oikeusapu

Oikeusapu voidaan hakemuksesta myöntää henkilölle, joka taloudellisen asemansa vuoksi ei vaikeuksista kykene kokonaisuudessaan maksamaan asian käsittelystä aiheutuvia menoja. Oikeusapua ei kuitenkaan myönnetä, jos asialla katsotaan olevan asianomaiselle henkilölle vain vähäinen merkitys.

Oikeusapua haetaan oikeusaputoimistolta kirjallisesti tai suullisesti. Hakemuslomakkeita saa mm. käräjäoikeuden kansliasta ja oikeusaputoimistosta.

Laillinen este

Laillisella esteellä tarkoitetaan sitä, että henkilö sairauden tai yleisen liikenteen keskeytymisen vuoksi on estynyt saapumaan istuttoon. Jos ilmoitetaan muu este, käräjäoikeus tutkii, voidaanko se hyväksyä. Esteestä on heti sen tultua tietoon ilmoitettava käräjäoikeuden kansliaan.

Asian käsittely istunnossa Asianosaisen on perehdyttävä asiaan niin hyvin, ettei asian käsittelyä tarvitse hänen laiminlyöntinsä vuoksi lykätä tai peruuttaa.

Käsittelyn aluksi syyttäjän ja asianomistajan on esitettävä vaatimuksensa perusteluineen ja vastaajan ilmoitettava, myöntääkö vai kiistääkö hän vaatimukset. Tämän jälkeen asianosaisten tulee vuorollaan tarkemmin perustella kantaansa ja lausua vastapuolen perustelujen johdosta. Todistelun jälkeen asianosaisten on vielä esitettävä loppulausuntonsa. Tällöin asianosaisten tulee lausua käsityksensä todisteista ja siitä, miten asia heidän mielestään tulisi ratkaista kaiken istutokäsittelyssä esitetyn aineiston perusteella.

Jos asianosainen tahtoo pääkäsittelyssä esittää todisteen, jota hän ei ole aikaisemmin ilmoittanut, hänen on viipymättä ennen pääkäsittelyä saatettava se tuomioistuimen tietoon ja samalla ilmoitettava, mitä hän haluaa todisteella näyttää toteen.

Asia käsitellään istunnossa suullisesti. Asianosainen ei saa istunnossa lukea eikä antaa käräjäoikeudelle oikeudenkäyntikirjelmää tai muuta kirjallista lausumaa. Asianosainen saa kuitenkin lukea vaatimuksensa asiakirjasta sekä käyttää kirjallisia muistiinpanoja muistinsa tueksi.

HAASTATTELUKYSYMYKSET HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUDEN KÄRÄJÄTUOMARI MARKO LEPISTÖLLE

(1. haastattelu)

Haastateltavan tiedot

Asema:

Kauan toiminut kyseisessä asemassa?:

Saako nimen mainita opinnäytetyössä?:

Haastattelupäivä:

Poissaolokäsittely

1. Missä vaiheessa ja kenen toimesta syntyy ajatus poissaolokäsittelyn soveltamisesta rikosasian ratkaisemiseen?
2. Mitkä tekijät vaikuttavat siihen, päädytäänkö kutsumaan vastaaja henkilökohtaisesti pääkäsittelyyn vai ratkaisun uhalla?
3. Silloin kun asianomistajaa halutaan kuulla henkilökohtaisesti pääkäsittelyssä, millä uhalla hänet kutsutaan? Mihin valinta perustuu?
4. On tilanne, jossa vastaaja on kutsuttu ratkaisun uhalla käräjäoikeuden pääkäsittelyyn. Hän haluaisi osallistua asian käsittelyyn, mutta kyseinen käsittelypäivä ei sovi hänelle. Sopimattomuus ei johdu laillisesta esteestä. Vaatiiko tilanne vastaajalta priorisointia, vai onko tuomioistuimella velvollisuus mahdollistaa hänelle pääkäsittelyyn osallistuminen? Miten kyseisessä tilanteessa menetellään?
5. Voiko poissaolokäsittelyssä oleva rikosasia asianomistajan korvausvaatimusten toimittamisen jälkeen siirtyä jostain syystä normaalimenettelyyn? Mikä voisi olla sellainen syy?
6. Ennen kuin pääkäsittely voidaan aloittaa, tuomioistuimen tulee varmistaa voidaanko asia ottaa lopullisesti käsiteltäväksi. Hallituksen esityksessä 82/1995 on tarkennettu, että puheenjohtaja varmistaa kaikkien asianosaisten ja todistajien olevan paikalla. Poissaolokäsittelyssä vastaajan ei kuitenkaan tarvitse olla paikalla. Miten poissaolokäsittelyssä toimitaan pääkäsittelyn edellytysten varmistamisen suhteen?
7. Vaikuttaako vastaajan poissaolo rikosasian pääkäsittelystä jollain tavalla käräjäoikeuden tuomioharkintaan?

Kirjallinen menettely

8. Kirjallisessa menettelyssä on useita edellytyksiä sen soveltamiselle. Toteutuvatko kirjallisessa menettelyssä ratkaistavat rikosasiat suunnitellusti, vai siirtyvätkö ne usein suulliseen menettelyyn? Jos siirtyvät, mikä edellytyksistä jää useimmiten uupumaan?
9. Poissaolokäsittelyssä tuomioistuin ensisijaisesti pyytää asianomistajaa toimittamaan kirjalliset korvausvaatimuksensa, jonka jälkeen ne kutsumisen yhteydessä annetaan vastaajalle tiedoksi. Miten asianomistajien korvausvaatimusten kanssa menetellään kirjallisessa menettelyssä? Varataanko asianomistajalle mahdollisuus toimittaa korvausvaatimuksensa, vai ovatko asianomistajan korvausvaatimukset selvitetty etukäteen jo esituskinnassa?
10. Kirjallisessa menettelyssä oletko enemmän pyytänyt vastaajaa lausumaan asiasta kirjallisesti vai oletko varannut hänelle tilaisuuden suulliseen kuulemiseen? Mistä menettelysi johtuu?
11. Kirjallisessa menettelyssä mitä tiedoksiantotapaa käytät vastaajan haastamiseksi? Tiedätkö, onko valintasi linjassa muiden tuomareiden käytänteiden kanssa?
12. Vastaajan tulisi palauttaa tunnustuksensa, suostumuksensa ja tiedoksiantotodistuksen, jotta asia voidaan ratkaista kirjallisessa menettelyssä. Siltä varalta että vastaaja palauttaa yksistään tiedoksiantotodistuksen, millä uhalla hänet haastetaan pääkäsittelyyn?
13. Entä jos vastaaja ei palauta mitään edellä luetelluista asiakirjoista?
14. Kirjallisessa menettelyssä vastaajan tulee tunnustaa menettelleensä syytteessä kuvatulla tavalla. Virallisperiaatteen mukaan vastaajan tunnustus ei kuitenkaan sido tuomioistuinta. Mikä merkitys vastaajan tunnustamisella/kiistämisellä on asiaa ratkaistaessa?
15. Kirjallisessa menettelyssä vastaajan tulee antaa suostumuksensa asian ratkaisemiseksi kirjallisesti. Poissaolokäsittelyssä, jossa vastaaja voidaan tuomita enintään kolmen kuukauden vankeusrangaistukseen, tällaista vastaajan myötävaikutusta ei tarvita. Mikä merkitys suostumuksella mielestäsi on? Tekeekö vastaajan suostumus käytettävästä käsitteytävasta hyväksyttävämmän?

Irrallisia kysymyksiä

16. Kerro käytännön esimerkki, milloin todistelua ei voida ottaa vastaan pääkäsittelyn ulkopuolella.
17. Vastaajan jäätyä oikeudettomasti pääkäsittelystä pois, tulee hänelle joko laatia kutsu uuteen pääkäsittelyyn korkeammalla uhkasakolla tai lähettää etsintäkuulutus. Etsintäkuulutuksiakin on kahdenlaisia: nouto ennalta sovittuun pääkäsittelyyn ja pystynouto. Kuka päättää mitä menetelmää käytetään? Millä perusteella menetelmä valitaan?
18. Vastaajan jäädessä pystynoudettuna kiinni, mitä toimenpiteitä tuomioistuimen tulee tehdä, että asia saadaan käsiteltyä käräjäoikeudessa?
19. Pääkäsittelyn peruuntumisen jälkeen asialle tulee määrätä uusi käsittelypäivä. Sovi taanko uusi päivä poikkeuksetta istuntosalissa? Millaiset syyt voivat estää pääkäsittelyn sopimisen välittömästi salissa?

20. Valtion varoista maksetaan todistajalle ja henkilökohtaisesti oikeuteen kutsutulle asianomistajalle korvauksia matkakustannuksista halvimman eli julkisen kulkuneuvon mukaan. Millä edellytyksillä heille voidaan maksaa kilometrikorvaukset autolla matkustamisesta?
21. Ensisijaisesti vastaaja veloitetaan korvaamaan valtiolle sen varoista maksetut todistelukustannukset. Jäävätkö valtion varoista maksetut todistelukustannukset, päihdetutkimuskulut ym. usein valtion vahingoksi? Mikäli ne jäävät usein valtion vahingoksi, mistä se johtuu?
22. Vastaajan pitkittäessä käsittelyä tahallisesti jäämällä oikeudenkäynnistä pois, voidaan hänet velvoittaa ROL 9:2 §:n nojalla korvaamaan edellä mainittujen kustannusten lisäksi toiselle asianosaiselle kustannuksia riippumatta siitä, mitä oikeudenkäyntikuluista muutoin on korvatta. Mitä kyseinen säännös tarkoittaa käytännössä?
23. Oletko koskaan velvoittanut vastaajaa korvaamaan noutamisestaan aiheutuneet kustannukset takaisin valtiolle? Tiedätkö, minkälaisia kustannuseriä noutaminen aiheuttaa valtiolle?
24. Vastaaja on velvollinen korvaamaan oikeusapua saaneiden oikeudenkäyntikulut. Velvoitetaanko vastaaja poikkeuksetta korvaamaan kyseiset kustannukset? Osaatko arvioida, kuinka usein ne jäävät valtion vahingoksi?
25. Millaisia reaktioita olet havainnut istuntosaleissa todettuasi, että pääkäsittelyn pitämiseksi ei ole edellytyksiä vastaajan poissaolosta johtuen ja pääkäsittely joudutaan peruuttamaan? Miten peruuntumisiin suhtaudutaan?
26. Mitä hyötyjä näet vastaajien näkökulmasta siinä, että asia voidaan ratkaista hänen poissaolostaan huolimatta?
27. Aineellisen totuuden selvittämiseksi kuinka suuri merkitys vastaajan henkilökohtaisella läsnäololla on pääkäsittelyissä? Millä tavoin se on riippuvainen käsillä olevasta rikoksesta?
28. Minkälainen merkitys vastaajan läsnäololla on syytteiden toteennäyttämässä? Onko ollut tilanteita, joissa vastaajan kertomus on kumonnut näyttö- tai oikeuskysymyksen?
29. Eroaako mielestäsi kirjallisen menettelyn suullinen lausuma poissaolokäsittelyn mahdollisuudesta tulla pääkäsittelyyn lausumaan asiasta suullisesti? Jos eroaa, niin millä tavalla?
30. Kirjallisessa menettelyssä ja poissaolokäsittelyssä vastaajalla on mahdollisuus olla käyttämättä puhevaltaansa asiaa ratkaistaessa. Luoko tällaisen menettelyn käyttäminen, jossa vastaaja voi pitäytyä passiivisena, arkuutta tuomita ankaria rangaistusseuraamuksia? Onko mielekkäämpää, että vastaaja on henkilökohtaisesti paikalla?

Nykyinen rikosprosessia koskeva lainsäädäntö

31. Ovatko vastaajien oikeudettomat poissaolot rikosasioiden pääkäsittelyistä mielestäsi ongelma?

Jos ovat ongelma

32. Missä kohtaa lainsäädäntöä on mielestäsi puutteita?
33. Miten mielestäsi rikosprosessia koskevaa lainsäädäntöä pitäisi muuttaa?
34. Mitä hyötyjä lainsäädännön muuttamisella saataisiin aikaan / Mitä haittoja sillä saataisiin karsituksi?
 - i. Tuomioistuimen näkökulmasta
 - ii. Valtion näkökulmasta
 - iii. Asianosaisten ja todistajien näkökulmasta
35. Mitä ongelmia havaitset vastaajan oikeusturvan kannalta, mikäli vastaajan läsnäolovelvollisuutta lievennettäisiin entisestään?
36. Läsnäolovelvollisuuden lieventäminen heikentää kontradiktorista periaatetta. Mitä ongelmia havaitset siinä, että kyseisen periaatteen toteutuminen on riippuvainen vastaajan omista toimista?

VÄLILEHTI 1

[illegible]

VÄLILEHTI 2

JOS OLLUT HENKILÖ-

[illegible]

KOHTAINEN LÄSNÄOLOVELVOLLISUUS

[illegible]

VÄLILEHTI 3

[illegible]

VÄLILEHTI 4

[illegible]

HAASTATTELUKYSYMYKSET HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUDEN KAHDELLE MUULLE KÄRÄJÄTUOMARILLE

(3. ja 4. haastattelu)

Haastateltavan tiedot

Haastateltava:

Asema:

Kauan toiminut kyseisessä asemassa?:

Saako nimen mainita opinnäytetyössä?:

Haastattelupäivä:

JOHDANTO

Olen tutkinut opinnäytetyössäni pääkäsittelyiden peruuntumisia, niihin johtaneita syitä sekä ehdottanut työn tuloksena poissaolokäsittelyn käyttöalan laajentamista. Kyseisellä rikosprosessimuutoksella voitaisiin mahdollisesti vähentää pääkäsittelyiden peruuntumisia. Työhön tekemäni tilastollisen tutkimuksen perusteella on saatu tietoa, että Helsingin käräjäoikeuden vuonna 2013 ratkaistuista rikosasioista 62,71 % on saatu käsiteltyä ensimmäisellä kerralla ja loput 37,29 % ovat peruuntuneet vähintään kerran. Peruutuksista suurin osa (49,5 %) ovat johtuneet vastaajien tavoittamattomuudesta, eli käytännössä vastaajia ei ole saatu kutsuttua tai noudettua pääkäsittelyyn. Rikosprosessilainsäädäntöä kehittämällä ei kuitenkaan ole mahdollista kitkeä vastaajien ja muiden asianosaisten haastamattomuuteen liittyviä ongelmia. Toiseksi eniten pääkäsittelyitä on peruuntunut sen vuoksi, että haastetut vastaajat ovat jääneet pois istunnosta (n. 22 %).

Työssä on Helsingin käräjäoikeuden käräjätuomarille aiemmin tehdyn haastattelun tuloksena esitetty, että nykyisen poissaolokäsittelyn käyttöalaa laajennettaisiin siten, että vastaajat voitaisiin kirjallisen menettelyn tuomita enintään yhdeksän kuukauden vankeusrangaistukseen. Menettelyn soveltamisedellytykset voisivat olla lähes yhdenmukaiset nykyistä kirjallista menettelyä koskevan säännöksen kanssa, mutta tutkimuksessa on katsottu tarpeelliseksi rajata vastaajan tunnustus ja suostumus menettelyn käyttöalaa rajoittavien edellytysten ulkopuolelle. Säännös olisi seuraavan sisältöinen:

Asia voidaan tutkia ja ratkaista vastaajan poissaolosta huolimatta, jos

1) mistään syyttäjän syytteessä tarkoitetusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta;

2) vastaaja on teon tehdessään ollut täysi-ikäinen;

- 3) vastaajan läsnäolo asian selvittämiseksi on kokonaisuutena arvioiden tarpeetonta;
4) hänet on ratkaisun uhalla kutsuttu tuomioistuimeen.

Tällöin voidaan tuomita rikesakko, sakkorangaistus tai enintään yhdeksän kuukauden vankeusrangaistus ja enintään 10 000 euron suuruinen menettämisseuraamus.

Jos vastaaja on tuomittu 1 momentin nojalla rangaistukseen tai menettämisseuraamukseen, mutta hänellä on ollut laillinen este, jota hän ei ole voinut ajoissa ilmoittaa, vastaajalla on oikeus saattaa asia käsiteltäväksi uudelleen ilmoittamalla siitä tuomioistuimelle 30 päivän kuluessa siitä, kun hän on todisteellisesti saanut tiedon tuomitusta rangaistuksesta tai menettämisseuraamuksesta. Jos vastaaja ei näytä toteen laillista estettä, asiaa ei oteta tutkittavaksi.

Vastaajan poissaolo ei estä syytteen eikä muiden vaatimusten hylkäämistä.

Laajennettu poissaolokäsittely

1. Millaisia ajatuksia uusi poissaolokäsittely herätti?
2. Kuinka ongelmallisena koet ehdotetussa menettelyssä, että vastaajan toimet määrittävät missä laajuudessa hänen oikeusturvansa toteutuu?
3. Kuinka ongelmallisena koet kontradiktorisen periaatteen lievenemisen?
4. Koetko, että vastaajan tunnustamisen poisrajaamisen myötä käräjäoikeuden ratkaisujen aineellisoikeudellisuus kärsisi?
5. Kirjallisessa menettelyssä on mahdollista hyödyntää esitutkintapöytäkirjoista ilmeneviä kertomuksia oikeudenkäyntiaineistona. Onko ongelmallista, mikäli uudessa laajennetussa poissaolokäsittelyssä esitutkintakertomuksia ei olisi mahdollista hyödyntää?
6. Tilastollista tutkimusta tehdessäni havaitsin, että joissain rikosasioissa vastaaja oli kutsuttu pääkäsittelyyn henkilökohtaisesti sakon uhalla, mutta asian käsittelyn pitkittyessä hänen kuulemisestaan oli luovuttu, jotta asia oli saatu ratkaistua. Mihin kyseinen menettely perustuu? Voiko olla, että asia olisi saatu alun alkaenkin ratkaistua vastaajan poissaolosta huolimatta?
7. Koetko, että haastettujen vastaajien poissaolot ovat ongelma, johon olisi tarpeellista puuttua rikosprosessilainsäädäntöä kehittämällä? Miksi ei / Miten itse lähtisit kehittämään?

HAASTATTELUKYSYMYKSET HELSINGIN SYYTTÄJÄNVIRASTON KIHlakunnansyyttä-JÄLLE

(5. haastattelu)

Haastateltavan tiedot

Haastateltava:

Asema:

Kauan toiminut kyseisessä asemassa?:

Saako nimen mainita opinnäytetyössä?:

Haastattelupäivä:

JOHDANTO

Olen tutkinut opinnäytetyössäni pääkäsittelyiden peruuntumisia, niihin johtaneita syitä sekä ehdottanut työn tuloksena poissaolokäsittelyn käyttöalan laajentamista. Kyseisellä rikosprosessimuutoksella voitaisiin mahdollisesti vähentää pääkäsittelyiden peruuntumisia. Työhön tekemäni tilastollisen tutkimuksen perusteella on saatu tietoa, että Helsingin käräjäoikeuden vuonna 2013 ratkaistuista rikosasioista 62,71 % on saatu käsiteltyä ensimmäisellä kerralla ja loput 37,29 % ovat peruuntuneet vähintään kerran. Peruutuksista suurin osa (49,5 %) ovat johtuneet vastaajien tavoittamattomuudesta, eli käytännössä vastaajia ei ole saatu kutsuttua tai noudettua pääkäsittelyyn. Rikosprosessilainsäädäntöä kehittämällä ei kuitenkaan ole mahdollista kitkeä vastaajien ja muiden asianosaisten haastamattomuuteen liittyviä ongelmia. Toiseksi eniten pääkäsittelyitä on peruuntunut sen vuoksi, että haastetut vastaajat ovat jääneet pois istunnosta (n. 22 %).

Työssä on Helsingin käräjäoikeuden käräjätuomarille aiemmin tehdyn haastattelun tuloksena esitetty, että nykyisen poissaolokäsittelyn käyttöalaa laajennettaisiin siten, että vastaajat voitaisiin kirjallisen menettelyn tuomita enintään yhdeksän kuukauden vankeusrangaistukseen. Menettelyn soveltamisedellytykset voisivat olla lähes yhdenmukaiset nykyistä kirjallista menettelyä koskevan säännöksen kanssa, mutta tutkimuksessa on katsottu tarpeelliseksi rajata vastaajan tunnustus ja suostumus menettelyn käyttöalaa rajoittavien edellytysten ulkopuolelle. Säännös olisi seuraavan sisältöinen:

Asia voidaan tutkia ja ratkaista vastaajan poissaolosta huolimatta, jos

- 1) mistään syyttäjän syytteessä tarkoitetusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään kaksi vuotta;*
- 2) vastaaja on teon tehdessään ollut täysi-ikäinen;*
- 3) vastaajan läsnäolo asian selvittämiseksi on kokonaisuutena arvioiden tarpeetonta;*
- 4) hänet on ratkaisun uhallä kutsuttu tuomioistuimeen.*

Tällöin voidaan tuomita rikesakko, sakkorangaistus tai enintään yhdeksän kuukauden vankeusrangaistus ja enintään 10 000 euron suuruinen menettämisseuraamus.

Jos vastaaja on tuomittu 1 momentin nojalla rangaistukseen tai menettämisseuraamukseen, mutta hänellä on ollut laillinen este, jota hän ei ole voinut ajoissa ilmoittaa, vastaajalla on oikeus saattaa asia käsiteltäväksi uudelleen ilmoittamalla siitä tuomioistuimelle 30 päivän kuluessa siitä, kun hän on todisteellisesti saanut tiedon tuomitusta rangaistuksesta tai menettämisseuraamuksesta. Jos vastaaja ei näytä toteen laillista estettä, asiaa ei oteta tutkittavaksi.

Vastaajan poissaolo ei estä syytteen eikä muiden vaatimusten hylkäämistä.

Laajennettu poissaolokäsittely

1. Millaisia ajatuksia uusi poissaolokäsittely herätti?
2. Kuinka ongelmallisena koet ehdotetussa menettelyssä, että vastaajan toimet määrittävät missä laajuudessa hänen oikeusturvansa toteutuu?
3. Kuinka ongelmallisena koet kontradiktorisen periaatteen lievenemisen?
4. Tilastollista tutkimusta tehdessäni havaitsin, että joissain rikosasioissa vastaaja oli kutsuttu pääkäsittelyyn henkilökohtaisesti sakon uhalla, mutta asian käsittelyn pitkittyessä hänen kuulemisestaan oli luovuttu, jotta asia oli saatu ratkaistua. Mihin kyseinen menettely perustuu? Voiko olla, että asia olisi saatu alun alkaenkin ratkaistua vastaajan poissaolosta huolimatta?

Pääkäsittelyiden peruuntumiset

5. Koetko, että haastettujen vastaajien poissaolot ovat ongelma, johon olisi tarpeellista puuttua rikosprosessilainsäädäntöä kehittämällä? Miksi ei / Miten itse lähtisit kehittämään?
6. Syyttäjänviraston näkökulmasta katsottuna, minkä verran pääkäsittelyiden peruuntumiset aiheuttavat ylimääräistä työtä? Mitä toimenpiteitä peruuntunut rikosasia vaatii virastoltanne?

HAASTATTELUKYSYMYKSET HELSINGIN KÄRÄJÄOIKEUDEN KÄRÄJÄSIHTEERILLE

(2. haastattelu)

Haastateltavan tiedot

Haastateltava:

Asema:

Kauan toiminut kyseisessä asemassa?:

Saako nimen mainita opinnäytetyössä?:

Haastattelupäivä:

Pääkäsittelyiden peruuntumiset

1. Rikosasian pääkäsittely on peruuntunut haastetun vastaajan jäädessä pääkäsittelystä pois. Käräjäsihteerin näkökulmasta millaisia toimenpiteitä nämä tilanteet vaativat?
2. Onko pääkäsittelyiden peruuntumisilla vaikutuksia käräjäsihteerien työmääriin?
3. Jos vertaa onnistunutta pääkäsittelyä vastaajan tai muun asianosaisen poissaolosta peruuntuneeseen pääkäsittelyyn, vaatiiko peruuntunut pääkäsittely käräjäsihteeriltä välittömiä toimenpiteitä?
4. Mikäli vastaaja jää pystynoudossa kiinni, kuinka haasteellisena ja työläänä näet tilanteen käräjäsihteerin näkökulmasta?

Irrallinen kysymys

5. Missä tilanteissa käytetään haastemiestiedoksiantoa?